

Navdahnjeni s tvojimi besedami in s tvojim delom, z revolucionarno vsebino naše nove ustave in z duhom desetega kongresa Zveza komunistov Jugoslavije, smo za seboj pustili še eno leto, obeleženo z mnogimi ustvarjalnimi uspehi mladine in delovnih ljudi. Združujemo delo in znanje za nove družbene odnose, enotni in pripravljeni, da na tej poti prihodnosti tudi vztrajamo. Vemo, da boj za novega človeka in novo družbo ni in ne bo lahek. Što tisoče mladih, največ delavcev, je vključenih v mladinske politične šole in šole samoupravljanja. Zato smo danes idejno močnejši kot včeraj in bomo jutri močnejši kot danes. Hkrati s tem se usposabljammo za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, saj je v naših mislih stalno prisotna visoka cena, ki je bila plačana za naše svobodno jutro in neodvisnost naše poti.

(Iz čestitke tovarišu TITU za njegov štirinosemdeseti rojstni dan, ki mu jo je na že tradicionalni prireditvi v počastitev dneva mladosti na stadionu Jugoslovanske ljudske armade v Beogradu izročil MILIVOJE MARICIC, petindvajsetletni kmetovalec iz Selevca; prireditve z imenom »Poznamo našo pot«, v katerem je zapisana vsa pripadnost mladega rodu Titu in samoupravnemu socializmu, izpovedalo pa jo je šest tisoč deklet in fantov iz vseh naših republik in pokrajin.)

Kultura za žico
Stran 4

Borci in mladina z roko v roki
Stran 5

Dragoceni spomini
Stran 6

Polni zadetki . . .
Stran 7

TISK JE SOUSTVARJALEC

TOMŠIČEVE NAGRADE, OGLEDALO TE MISLI

Preizkušen in stari pregovor pravi, da je najtežje pogledati v oči sam sebi, ali kot pravijo kleno in jedrnat preprosti ljudje, težko je pometati pred svojimi vrati. Ko pa se vendarle zazremo v lastno delo, tokrat delo novinarja, ocenimo njegov domet, preverimo njegovo odmevnost in predvsem njegovo objektivno vlogo javnega obveščanja, smo storili velik korak na poti samokritike, odgovornosti in zrelosti kot ljudje v tem poklicu.

Prav v zadnjem času se veliko razpravlja in govori o javnem obveščanju,

predmet je na dnevnem redu mnogih družbenih organizacij, tudi v Zvezi komunistov. Zastavljajo se vprašanja, kaj in kakšno vlogo naj novinar in obveščanje v naši družbi ima, kakšen je njegov profil, kaj je pri njegovem delu, v skladu z družbeno političnimi smernicami in kaj družba od sredstev javnega obveščanja konkretno in upravičeno pričakuje.

Največkrat se pojavlja misel, da mora biti novinar človek, ki ima do sebe in pojavov ter vsebine družbe kritični odnos. V naši družbi bi morali go-

jiti takšno časnikarstvo in tip novinarja, ki se tudi sam preverja, ocenjuje in razvija, vzporedno z razvijanjem naše socialistične družbe. Prav časnikarstvo lahko opravi pri ocenjevanju in preverjanju družbenega dela veliko vlogo, če kaže družbi pravo podobo stvarnosti, opozarja na napake objektivno in utemeljeno in hkrati po svojih močeh, z analizo, komentarstvom in ne nazadnje poglobljenim znanjem, ponuja možnosti za odpravo napak in nadaljnji razvoj na podlagi samoupravnega interesa.

Seveda je za izgovarjanje resnice velikokrat potreben pogum, ki pa ne more biti tako velik vprašaj, če stoji za mislijo doslednost, poštenost in poznavanje problematike. Polovične resnice, površno obravnavanje tako pomembnih procesov kot jih doživlja naša družba na svoji samobitni poti ali neresnost tu nimajo mesta. Upravičena kritika pa mora naleteti tudi na plodna tla, se pravi na pravilno razumevanje, na sprejemanje brez subjektivne obravnavanosti. Zrela kritika je

možna samo v zreli družbi in obratno.

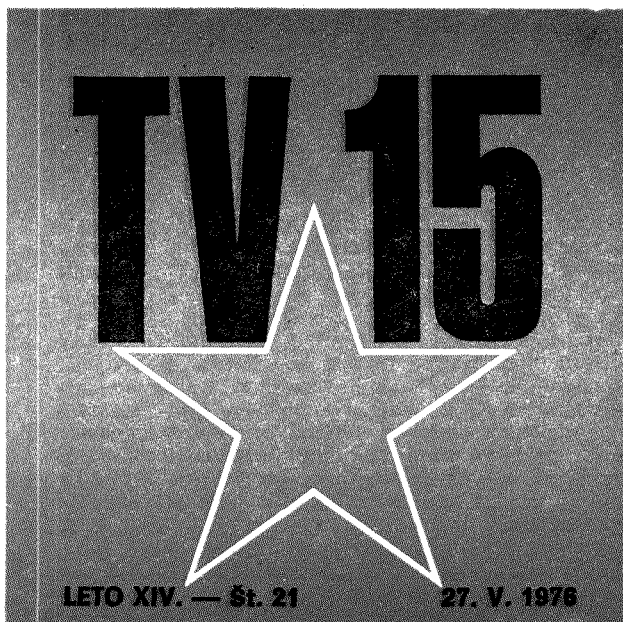
Ne brez pomena je tudi dejstvo, da bi bilo zelo ugodno, ko bi bila vsa sredstva javnega obveščanja v naši družbi med seboj v tesni in ustvarjalni povezavi. To pa seveda terja od uredništev dodatni napor, ki pa lahko obrodi velik vpliv na tem področju.

Kot je pred kratkim povedal tovariš Tito, imajo prav sredstva javnega obveščanja velik družbeni pomen in morajo neprestano skrbeti, da bodo pogoji za delo primerni in prijateljski. Danes je prav

dobro informiranje delovnega človeka poglavitna naloga vseh javnih občil, hkrati pa tudi pogoj za njihovo samoupravno angažiranje.

Sredstva obveščanja so nekoč med revolucijo že odigrala pomembno vlogo. Takrat smo jim rekli partizanski tisk, pa tudi mitinge bi lahko šteli zraven. Tako naj še danes sloni borba za stalni napredek tudi na sredstvih javnega obveščanja. V duhu socialističnega samoupravljanja, bratstva in edinstva ter neuvršenosti in neodvisnosti socialistične Jugoslavije.

NEVA MUŽIČ

Na sliki so letošnji nagrajenci Tomšičevih nagrad. Z leve na desno: Mitja Gorjup, Tomo Martelanc, Kristina Lovrenčič, Albin Bubnič, Jože Hudeček, Matija Maležič, Marijan Krišelj in Tomaž Terček.

V imenu dolga do padlih

Odmev na »Bitka na Nanosu« je prižgala plamen upora

Italijanska fašistična soldateska je bila v zmotnem prepričanju, da je partizanski enoti, ki so jo sestavljali neustrašni borci iz vse Primorske v neenakem boju na Nanosu aprila 1942. leta zadala smrtni udarec.

Drzne akcije, s katerimi so preživeli in novi prostovoljci, — partizani nadaljevali pod vodstvom hrabrih poveljnikov: Janka Preinrla-Vojka, Mileta Spacapan-Igorja, Rudija Greifa, Karla Masla-Draga in drugih, so zaničale fašistične izjave o uničljivosti partizanov in prepričale ves svobodoljubni svet, da se je primorsko ljudstvo, z ramo ob rami z matičnim narodom in drugimi jugoslovanskimi narodi in narodnostmi, čeprav ob pomanjkanju izurjenih vojaških kadrov, sposobno bojevati na življenje in smrt za svojo narodnostno in socialno svobodo — ne glede na to, da je bil tedaj fašizem in nacizem na višku svoje moči želel si pokoriti ves svobodoljubni svet.

Da bi fašizem zastrašil nepokorljivo ljudstvo, si je izmišljal in izvajal vsa mogoča psihološka in fizična iztrebljanja in uničevanja upornega ljudstva, z enim samim namenom, uničiti uporno ljudstvo. Toda: pomagali mu niso niti genocidni ukrepi z množičnimi uboji, požigi, zapori, internacijami in konfinacijami.

Fašisti so samo v začetku aprila 1942. leta v Brkinih in okolici aretirali 507 ljudi, od teh so jih potem spustili 220, druge zaupnike in simpatizerje OF pa so odvedli v internacijo in zapore. (Dne 5. aprila 1942. leta je bila požgana Maslova domačija, prva na Primorskem, nekaj za tem pa še druge!) V začetku junija istega leta so fašisti v Brkinih pobili 34 zaupnikov in aktivistov OF, medtem ko so jih 462 odpeljali v zapore in internacijo ter požgali in izropali 8 naselij.

V sklopu fašističnih zastraševanj in represalij, pa je bil tudi edinstveni in najtežji proces pred posebnim fašističnim sodiščem v Rimu, imenovan »bratje Maslo«, ki se je vršil po bitki na Nanosu v dneh od 25. do 29. junija 1942. leta.

Devet v nanoški bitki zajetih borcev, je bilo na tem procesu obsojenih na smrt in ustreljenih v trdnjavi Forte Bravetta v Rimu: TONE BELE, VILJEM DOLGAN, IVAN ČEKADA, LEOPOLD FRANK, JOŽE BREŠČAK, KAREL KALUŽA, PAVEL RUST, FRANC SREBOT IN FRANCE VINCIC.

V odsotnosti so bili na smrt obsojeni: TONE FERJANČIČ-ZVONE, KARLO MASLO-DRAGO, FRANCE MASLO-LUDVIK (padel 12. novembra 1942. leta), JANKO PREMRL-VOJKO (bil hudo ranjen in umrl 22. februarja 1943), ALEŠ SORTA-PRESEREN (padel po kapitulaciji Italije septembra 1943. leta) in PETER ZORŽ.

Na trideset let zopora pa so bili obsojeni: ANTON BENIGAR, LOJZE MASLO, ANDREJ PIŽENT, JOŽE PIŽENT, ANDREJ SUSA, JOŽE URBANČIČ in LOJZE VREČAR.

Nobenega dvoma ni, da bi bili bronasti liki padlih

tovarišev na Nanosu in padlih junakov imenovanega fašističnega procesa v Rimu, lahko v ponos katerega-koli procelja muzeja narodnoosvobodilnega boja ali njegove notranjosti, da ne govorimo o nujnosti poimenovanja raznih objektov — šol, zdravstvenih zavodov in podobno, ulic, pionirskih, mladinskih, taborniških in drugih organizacij po junakih, katerih imena smo imenovali v današnjem sestavku.

Le ajdovska občina je nekaj storila, druge pa ničesar!?

Zato predlagam, da se dolžno spoštovanje do junakov naše revolucije takoj uresniči, saj je to tudi v interesu prenašanja svetlih tradicij narodnoosvobodilnega boja na mlajše generacije, prizadete borčevske organizacije pa naj pristojnim skupščinam občin čimprej predlagajo ustrezna poimenovanja po imenovanih tovariših.

LOJZE MASLO,
LJUBLJANA,

Ul. Pohorskega bataljona 149

Tudi jaz sem bila kurirka

Z veseljem spremljam Kurirčkovo pošto, ki prav gotovo predstavlja enega najlepših načinov razvijanja in negovanja revolucionarnih tradicij

Tudi jaz sem bila med vojno kurirka in zato se vsako leto razveselim Kurirčkove pošte, ki prav gotovo predstavlja enega najlepših načinov razvijanja in negovanja revolucionarnih tradicij. Hvaležni smo pionirkam in pionirjem, ki gojijo revolucionarne tradicije in tako skrbno čuvajo voščilo za našega dragega tovariša Tita.

Naj vsem, ki prebirajo »TV 15« — med njimi je tudi mnogo mladih — povem dogodek iz vojnih dni.

Veste, v naši hiši je bila kurirska postaja in za pošto je skrbela moja sestra.

Nekega jutra smo dobili veliko pošte. Vsi kurirčki smo odšli na pot. Ko sem se vrnila, je bil pri nas sosed, ki svojega pisma ni oddal. Slišal je, da so v Bevkah Nemci. Po navadi so nam takoj sporočili o sovražnikovem prihodu. Tukaj je bil namreč glavni prehod z Banjške planote prek Soče v Brda.

Ker je pismo moralo nujno naprej, sem ga odnesla sama.

Ko sem prišla na vrh hriba, sem se hitro skrila, da me ne bi videli s Svete gore. Poslušala sem, vse je bilo tiho. Stekla sem, da bi preskočila jamo. Bila sem še v zraku, če lahko tako rečem, ko sem na dnu jame zagledala tri Nemce z mitraljezom. Dva sta me zgrabila in odpeljala v prvo hišo. Eden je odšel iskat komandanta, drugi je pazil name.

Gospodinja Štefanija je naročila hčerki, naj Nemca povabi v izbo in mu dá žganje. Mlad vojak je res sledil hčerki in v tem času sem pismo hitro dala gospodinjici, ki ga je skrila v pepel.

Ko je prišel komandant, me je pregledal, spraševal in grozil, če ne povem, kje so partizani. Nič ni našel in nič ni zvedel!

Takrat sem imela trinajst let in še danes sem hvaležna gospodinjici Štefaniji, ki mi je rešila življenje.

HILDA BATIČ,
Ankaran 190
p. Ankaran

Hvala za obisk in za trud!

Upamo, da bodo imele zapisane misli odziv, ki bo koristil našim krajem

Pošiljam vam nekaj fotografij za mladinsko stran »TV-15«. Lepo prosim, da mi fotografije vrnete, ker so mi jih ljudje posodili pod tem pogojem. To so dragoceni spomini in bilo bi mi neprijetno, če bi se izgubili.

Zahvaljujem se vam tudi za poslane številke »TV-15«. Drugače smo zadovoljni z vsem, kar ste napisali o Kolpski dolini in njenih ljudeh! Upamo, da bodo imele zapisane misli med narodom in tudi pri odgovornih ljudeh odziv, ki bo koristil našim krajem.

Torej, iskrena hvala za vaš obisk in za vaš trud!

MARIJA VOLF,
Vas 4, p. Vas

To je skrb za človeka

Iskrena hvala zdravstvenemu osebju vojaške bolnišnice v Ljubljani

Prav je, če človek pohvali to, kar resnično zasluži javno zahvalo.

Po prestani operaciji v vojaški bolnišnici v Ljubljani sem se odločil, da napišem pismo in se v njem v svojem imenu in v imenu drugih bolnikov zahvalim zdravstvenemu osebju te zdravstvene ustanove za vse, kar so storili za nas.

Bili smo deležni izjemne skrbi in pozornosti. Izkoriščam priložnost in prosim, če bi v »TV-15« kaj več pisali o zdravnikih, medicinskih sestrah... Tu je čas našega narodnoosvobodilnega boja, v katerem se je še kako izkazala težavnost in človekoljubnost tega poklica.

IGOR PLOHL,
V. P. 2480/6, Ljubljana

ZUNAJ NASIH MEJA

Nove nakane kolonialistov

Kaže, da bo Južnoafriška republika končno le pustila na cedilu svojega rodezijskega zaveznika. Njeni rasistični politiki so prišli do zaključka, da se je z odhodom portugalskih kolonialistov iz Mozambika in Angole močno zmanjšala njihova varnost. Zato nimajo več toliko volje drezati v sršenje gnezdo in še naprej podpirati Rodezijo. Vedno več je slišati glasov, da bi bilo najbolje prepustiti usodi Smithov režim, ker bi s tem pridobili nekaj let, s tem pa bi iznašli kakšno novo formulo svoje nadvlade in bi vojaško okrepili svojo obrambno sposobnost.

Južnoafriška republika temelji na »po. litiki ločenega razvoja« ali apartheida. To pa je velika laž, česar se zavedajo tudi sami. Zato že dvajset let ne govorijo o ločitvi ras, marveč poudarjajo, da gre samo za ločeni razvoj raznih ras. Trudijo se, da bi to dokazali z ustanavljanjem na

videz avtonomnih ozemelj, ki jih baje upravljajo afriški domačini. Toda »avtonomna« ozemlja so tako majhna, da je v njih prostora le za zelo majhen odstotek temnopoltega prebivalstva. Glavni del jih je obsojen na življenje brez sožitja med belopoltnimi rasisti, za katere naj bi večno garali. Črnci po tej teoriji delajo kot tujci v »drugi državi«, zaradi česar je moč opravičevati pred svetom dejstvo, da ne morejo imeti političnih in socialnih pravic.

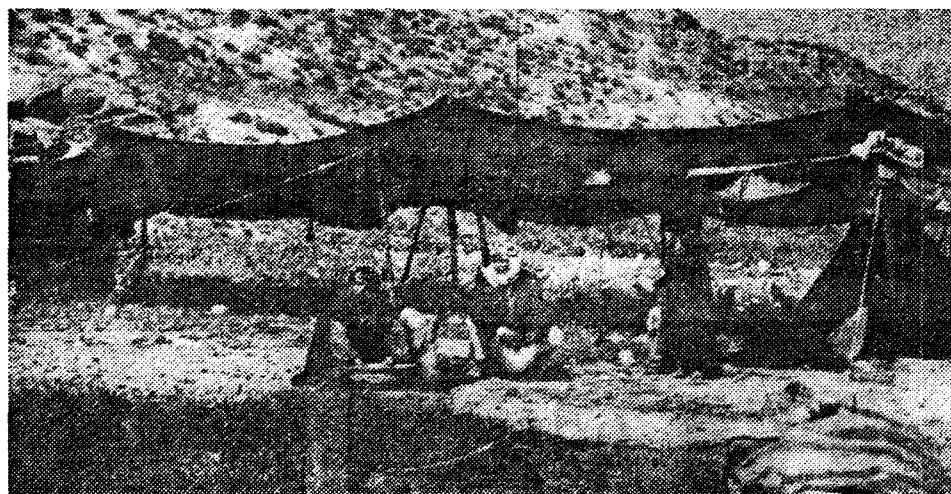
V letih brez spopada z drugimi afriškimi državami, ko bi zapustili Rodezijo, bi zagovorniki apartheida izpopolnili sedanjo obliko vladanja. Ustanovili bi še več avtonomnih ozemelj in jim dali več samostojnosti, da bi utišali nezadovoljstvo domačinov. Tako meni zmernejše krilo konzervativcev. Razen njih pa so tudi taki, ki so prepričani, da bi propad rodezijske trdnjave, ki jih trenutno ščiti pred neposrednim spopadom, pospešil proces osvoboditve afriške celine in da bi sprožil gverilo v njihovi državi.

ZDA imajo v Južni Afriki investiranega mnogo kapitala. Razen tega je to ozemlje zanje in za NATO pakt velikanskega stra-

teškega pomena. Angola jim je ušla iz rok in zlepa ne bi dopustili, da bi jim ušla še Južnoafriška republika. Zato je to vprašanje velikega pomena za ohranitev miru na svetu. Kolonialisti se bodo namreč trudili na vse kriplje, da bi si pridobili na-

klonjenost vsaj nekaterih afriških držav, pristali bodo celo na propad Rodezije, vendar ne bi za nobeno ceno odstopili bogatega konca črne celine tistim, katerim pripada po vseh moralnih in političnih normah.

P. V.

Z veliko volilno zmago v prejšnjem mesecu so arabski nacionalni progresisti v Cisjordaniji zadali hud udarec Izraelu. Prvič v zgodovini je palestinsko prebivalstvo nastopilo enotno. V občinske svete glavnih cisjordanjskih središč so izvolili samo napredne mlade kandidate, ki so nosilci novih idej in programov. Ljudje so se začeli zavedati svojih pravic. Nočejo več imeti posla s fevdalnimi in korumpiranimi politiki, ki delujejo v imenu Jordanije. Kot Palestinci zahtevajo ustanovitve neodvisne palestinske države. S kakšno pravico in v imenu katere demokracije naj bi Izrael še naprej razlaščal domače palestinsko prebivalstvo? V čigavem imenu smejo židovski skrajnejši prirejati po Cisjordaniji »osvobodilne« pohode? Doslej so govorili, da Palestinci niso sposobni organizirati oblasti, toda z izidom volitev so prejeli odgovor, nad katerim se lahko zamislijo. Član Izraelske socialistične stranke Mapam, Perez Marhav, je že izjavil: »Zdi se nam, da je napočil čas, ko bo treba vrniti ozemlje, ki smo ga zasedli leta 1967.« Na sliki je videti, kako še dandanes živi del palestinskega ljudstva.

P. V.

Izpolnjena obljuba

1. Kako so v vaših organizacijah zaživi delegatski odnosi in kje vse so se borci vključili kot delegati?

Dejstvo, da delegatski sistem omogoča tako uspešno prilagajanje celotnega družbenega življenja določilom nove ustave, se kaže tudi pri nas v Laškem. Uveljavitev tega sistema, poteka v želenih okvirih, tako da delovni ljudje postajajo nosilci odločanja na vseh ravneh družbenega življenja.

Naša borčevska organizacija je vključena v sistem s svojimi delegati v vseh zborih občine, samoupravnih interesnih skupnostih, v družbenopolitičnih organizacijah, kot je to konferenca ZKS, SZDL, sindikalne organizacije, ZRVS, samoupravni stanovanjski skupnosti ter raznih drugih organih samoupravljanja in komisijah.

Na splošno bi lahko rekli, da je delovanje borcev v občini izredno zavzeto, v informacijo pa naj povejmo tudi to, da so borci predsedniki kar sedmih krajevnih skupnosti izmed trinajstih, kolikor jih je v občini. Prav tako je izredno dobro sodelovanje z mladino, saj je njihova zavzetost pri delu na področju prenašanja tradicij NOB zelo vzpodbudna.

2. S katerimi posebnostmi se ZZB NOV zaradi svoje specifičnosti srečuje pri uveljavljanju delegatskega sistema?

Borci-delegati rešujejo celotno problematiko, ki se v občini pojavlja, skupno z ostalimi delegati in družbenimi dejavniki. Posebno skrb pa seveda posvečajo specifičnim vprašanjem borcev, kot so to priznavanje, ostale oblike družbene pomoči borcem, zdravljenje v naravnih zdraviliščih in podobno. Mimogrede naj omenimo tudi to, da vsako leto organiziramo letovanje oziroma oddih za socialno šibke borce, vojne invalide in udeležence NOV, ki so takega oddiha potrebni. Stanovanjska vprašanja borcev rešujemo v okviru samoupravne stanovanjske skupnosti in smo pri tem zelo uspešni.

Na področju spomeniškega varstva pa v zadnjem času potekajo dogovori s samoupravo kulturno skupnostjo. Socialno problematiko udeležencev v NOV dokaj uspešno rešujemo v sodelovanju s samoupravo interesno skupnostjo za socialno skrbstvo.

3. Kaj menite o dosedanjem delovanju delegatskega sistema in kakšne so vaše pripombe?

Dosedanje izkušnje kažejo, da so delegatski odnosi vzpodbudili dodatno aktivnost delovnih ljudi, tako da so kljub težavam, ki pri delu nastopajo uspehi očitni. Pri vsem tem pa se zavedamo, da moramo sam sistem nenehno izpolnjevati.

Vse kaže, da je najbolj občutljivo mesto v sistemu obveščanje. Izhajajoč iz tega, bo morala skupščina občine in SIS, zagotoviti tak sistem komuniciranja, ki bo zagotavljal pretok informacij med vsemi družbenimi dejavniki, ki pri tem nastopajo.

Prav tako se nam zdi potrebno skrbeti »količino« problematike, ki je na dnevnem redu sej. Tudi to je eden izmed vzrokov, ki povzročajo težave.

Kar se tiče vloge naše borčevske organizacije v delegatskem sistemu pa naj omenimo še to, da nameravamo v kratkem sprejeti statutarna določila, ki bodo urejala delegatske odnose.

Pogovarjali smo se z Leopoldom Ožekom, predsednikom ZZB NOV Laško.

V Ljubljani je bilo 29. aprila letos posvetovanje o negovanju in razvijanju revolucionarnih tradicij. Vabilo na posvetovanje je imelo izreden odziv. To je samo dokaz, kako resno je zastavljeno eno temeljnih vprašanj naše prakse, ki prav v zadnjem času doživlja, v okviru splošnega premika in razvoja naše družbe, prepod v smislu nove vsebine in novih smernic.

Kdor že dalj časa sledi obravnavanju te problematike, je lahko ugotovil, da se idejnopolitična izhodišča vedno bolj kristalizirajo v svoji jasnosti in pomenu, prav tako pa so tudi vloga, pomen in naloge s tega področja družbeno ovrednoteni in jasno zastavljeni.

Na posvetovanju je bilo zaslediti zlasti misel, da so borci tisti, ki lahko izpolnjujejo revolucionarne tradicije v vsebinskem, moralnopolitičnem in etičnem pogledu. Borci naj bi nosili vso težo teh nalog, ki potekajo vzporedno z razvojem naše samoupravne ureditve.

Vzori v preteklosti so vodili pri utrjevanju bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. Pri tem pa je ena poveljnih nalog borcev odločna borba proti vsem notranjim in zunanjim sovražnikom.

Skrb za ohranjanje in razvijanje tradicij in pridobitev NOB ter vgrajevanje družbenih in moralnih vrednot revolucije v našo družbo, pa mora kljub vsemu postati lastna prav vsem občanom. V tem smislu si težko predstavljamo uspešno opravljanje poslanstva brez poznavanja pogojev in oblik, v katerih se je revolucija razvijala, poznavanje prehojene poti po vojni in vsega, kar smo storili v 35. letih.

Izhajajoč iz te misli je naloga nas vseh, osveščanje predvsem mladega človeka s pomočjo uresničevanja idealov in vrednot revolucije. To je eden poveljnih pogojev, ki zagotavljajo, da bodo tudi poznejši rodovi znali spoštovati pridobitve naše revolucije.

Vzgajanje mladine v duhu bratstva in enotnosti, socialističnega patriotizma in pripravljenosti za požrtvovalno obrambo svobode socialistične domovine kot prispevek borbi naprednih sil v svetu, postaja pomembna naloga borčevskih organizacij.

REORGANIZACIJA

Sedaj pa si oglejmo, kaj je bilo v zadnjem času storjenega v pogledu delovnih teles pri različnih organizacijah, ki obravnavajo vprašanja s tega področja.

Iz uvodnega referata tovariša Pavla Zaucerja je razvidno, da sta po sklepu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije prenehali z delom dve komisiji pri svetu RO in sicer komisija za spomeniško varstvo in muzejsko dejavnost in komisija za stike s šolstvom in izobraževalnimi zavodi. Problematika, ki je bila predmet obravnave teh dveh komisij, je tako kompleksna in družbeno pogojena, da je presegala okvir ZZB.

Člani obeh komisij so pred zaključkom delovanja napravili pregled svojega dela, analizo stanja na omenjenih področjih in nakazali program dela, ki ga je potrebno opraviti v prihodnje.

Vse to čaka sedaj novoustanovljeni svet za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB in za spomeniško varstvo pri predsedstvu RK SZDL. Za uspešno opravljanje nalog pa je omenjeni svet pri RK že na prvi seji usta-

novil dve komisiji in sicer komisijo za spomeniško varstvo in komisijo za prenašanje tradicij NOB na mladino.

DELO KOMISIJ

Ker bomo v prihodnje o prenašanju tradicij še pisali, bomo skušali v tem sestavku prikazati le v glavnih okvirih področje dela komisij pri republiški konferenci Socialistične zveze.

Spomeniško varstvo ter varstvo grobišč in grobov padlim v NOB je izredno zahtevna naloga odgovornih. Marsikje so ta vprašanja še tako neurejena, da opravičeno povzročajo zaskrbljenost.

Skrb družbe za te spomenike v preteklosti ni bila niti zadostna niti primerna. Poleg tega pa je delo potekalo največkrat neusklajeno in rezultati so bili temu primerni.

Prav na tem področju pa je celotno delo opravljalo izključno članstvo. ZB v okviru svojih organizacij, vse do lanskega leta, ko je bil dosežen v tem pogledu pomemben preobrat. Ugotovljena je bila namreč pristojnost in odgovornost posameznih organizacij in institucij v zvezi z varstvom

spomenikov revolucije. Na osnovi tega pa so bile opredeljene tudi najvažnejše naloge. Podpisan je bil regionalni družbeni dogovor o zaščiti in vzdrževanju spomenikov NOB v Rogu, kar je vzpodbudilo družbenopolitične organizacije v drugih območjih, da so začele reševati problematiko varstva spomenikov revolucije, s pravne in finančne plati. V posameznih občinah so že sprejeli odloke o varstvu spomenikov, nekje pa celo o posameznem spomeniku.

KAJ V BODOČE

Predpise, ki urejajo ta vprašanja, bo potrebno uskladiti med seboj, predvsem pa z ustavo. Razmejiti bo potrebno pristojnosti in opredeliti odgovornost posameznih organov. Bolj kakor na kateremkoli drugem področju, se tu pojavlja potreba po novem zakonu o spomeniškem varstvu.

Na področju lastninsko-pravnih odnosov spomenikov ni storjenega skoraj nič. Tudi sama strokovnost pri tem delu je nepopolna glede evidence in registracije, razvrščanja spomenikov v bolj ali manj pomembne, glede praktičnega varstva in nadzore in podobno. Skrajno neurejen pa je tudi sistem financiranja.

Iz tega sledi, da je ena poveljnih nalog komisij prizadevanje, za izdelavo dolgoročnega programa za varstvo spomenikov v republiki in ostalih družbenopolitičnih skupnostih. Programi bodo morali biti rezultati dogovorov in sodelovanja vseh zainteresiranih činiteljev naše družbe, saj podružbljanje nalog, o katerih smo danes govorili, zavzuje vsakega izmed nas.

Pripravil:
ANDREJ SKALERIC

Po poteh Dolomitskega odreda

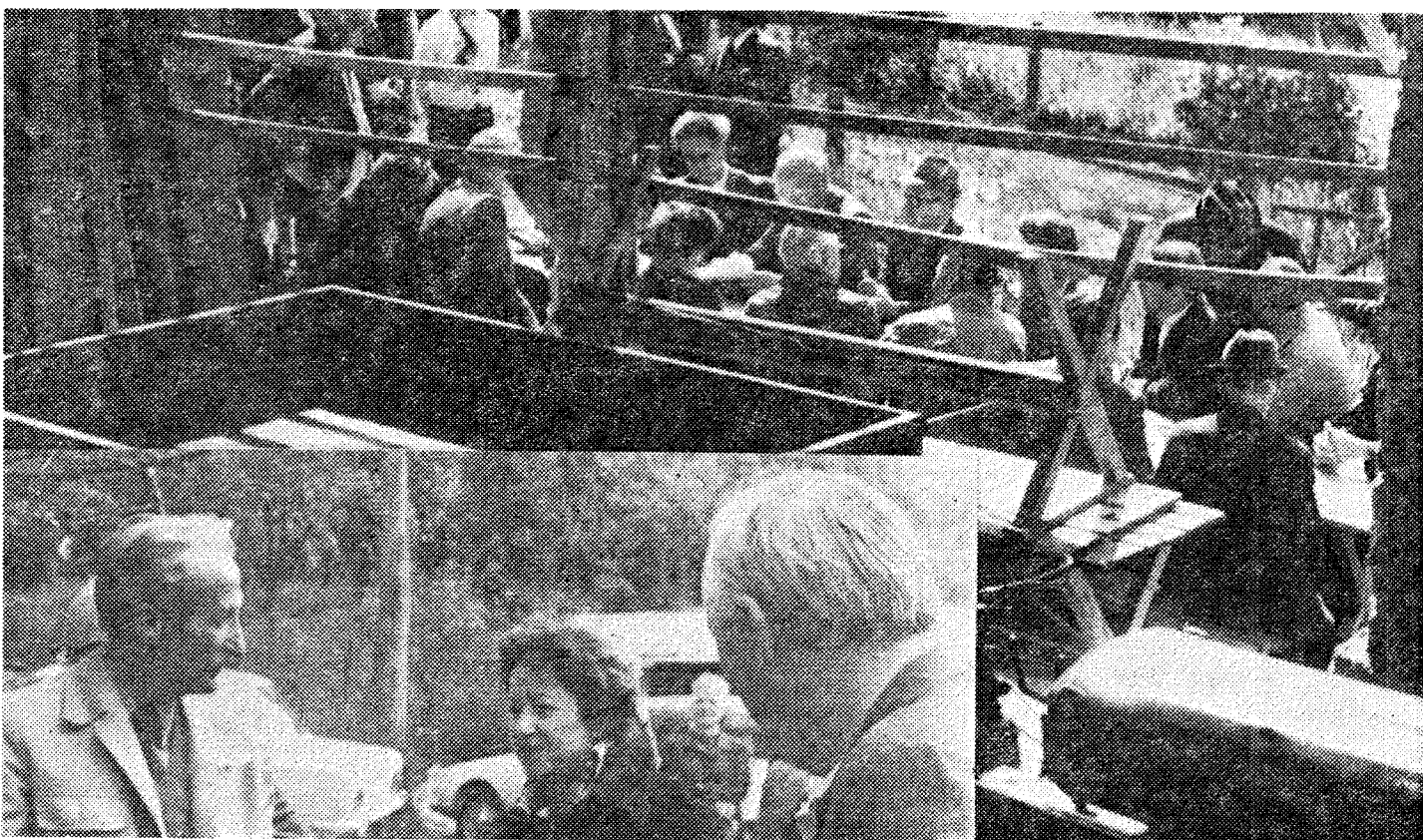
Ob petintrideseti obletnici vstaje in dneva mladosti, rojstnega dne tovariša Tita in krajevnega praznika krajevnih skupnosti Trnovec-Topol je bil dne 24. maja mladinski pohod po poteh Dolomitskega odreda. Organizatorji, osnovna šola Janeza Kalana, turistično društvo Katarina in svet krajevnih skupnosti, so na pohod povabili trinajst šol z območja Dolomitov in obrobja. Na pohod so prišle ekipe devetih osnovnih šol. Mladi so obiskali nekatere pomnike NOB: pomnik na Osredku, kjer je bil marca in aprila leta 1943 izvršilni odbor OF Slovenije in vasico Belo, kjer je padla narodna herojka Majda Jančar-Lizika. Odšli pa so tudi na prizorišče bitke, kjer je prvi bataljon Dolomitskega odreda v enakem boju s sovražnikom v Belški grapi izkrvavel. Ob tej priložnosti so se poklonili spominu padlih.

Mladi so na pohodu preizkusili svoje sposobnosti v streljanju z zračno puško, metanju bomb in orientaciji. Pot, ki vodi iz Katarine na vrh Grmade so preimenovali v »pot prvega bataljona Dolomitskega odreda«.

Na Katarini se je zbralo veliko mladine. Tekmovanja se je udeležilo več kot 42 ekip. Naj omenimo še to, da je izlet organizirala polhograjska mladina. Mladi iz osnovne šole Janeza Kalana so si v tekmovanju že drugo leto zapored priborili prvo mesto.

Zaključnemu delu prireditve je sledil prijeten razgovor med nekdanjimi udeleženci NOB in mladino. V njem je sodeloval tudi tovariš Stane Vrhovec, podpredsednik mestne skupščine Ljubljana.

ZDRAVKO VIDRIH

Minulo nedeljo so organizirali mladinci iz Nove Gorice in Solkana srečanje partizanskih zdravnikov, bolničarjev in pacientov v nekdanji partizanski bolnišnici »Franti«. Srečanje je bilo prisrčno in ganljivo. Med mnogimi gosti je bil tudi Janko Rudolf, predsednik RO ZZB NOV Slovenije, ki se je med NOB, težko ranjen, zdravil v tej bolnišnici.

Foto: E. Selhaus

Kultura za žico

Med prvimi interniranci, ki so nas zastražene in okovanih rok prignali v furlansko taborišče Gonars, je bil dramski igralec Jože Tiran.

Barake, ki so jih komaj utegnili postaviti, so bile iz dneva v dan bolj polne »upornikov« iz okupirane ljubljanske pokrajine.

Ko sem opazoval življenje v taborišču, sem vedno pogosteje razmišljal o potrebi po kulturnem življenju nas vseh. Vsakodnevno brezcilno tavanje iz barake v barako je namreč nezadržno razdejal notranjost vsakega posameznika. Pomankljiva in neprimerna prehrana pa je načela tudi naše zdravje. V tistih trenutkih se mi je utrnila misel, da bi ustanovili vokalni kvintet. Ideja je bila med fanti z navdušenjem sprejeta.

Pri ustanavljanju zbora nismo imeli težav. Člani so bili: operni pevec Ljubo Kobal, mladi dramski igralec Jože Tiran, študent umetnostne zgodovine Zoran Kržišnik, Marjan Zadnikar in jaz. Zaupali so mi mesto pevovodje.

Našim vajam je prisluhnilo vse več ljudi in kmalu smo obvladali kar precejšen repertoar. Vse to nas je vzpodbudilo, da smo pričeli s prirejanjem »javnih« nastopov v zgodnjih večernih urah. Najprej smo peli v posameznih barakah, pozneje pa tudi na prostem.

Z dovoljenjem uprave taborišča je naš kvintet na večkratno željo interniranih oficirjev, katerih taborišče je bilo nekaj kilometrov oddaljeno od našega, nastopil tudi pri njih. Za ta nastop smo si omislili bele kape, podobne našim vojaškim šajkačam, ki jih je sešil neki internirani krojač. Na prednjo stran kape je našil črne note.

V spremstvu italijanskih orožnikov in dežurnega oficirja smo odšli proti omenjenemu oficirskemu taborišču. Na naše veliko presenečenje so nam internirani oficirji že od daleč mahali in peli v pozdrav pesem »Od Urala do Triglava«. Preden smo nastopili, nas je v imenu pevskega zbora interniranih oficirjev pozdravil njihov vodja Valens Vodusek, ki je danes ravnatelj folklornega inštituta v Ljubljani.

Zapeli smo naše pesmi in po vsaki so nam interniranci z navdušenjem ploskali.

Po končanem nastopu so nas izredno lepo pogostili. Res je, da so živeli v mnogo ugodnejših pogojih kot mi, civilni interniranci, kljub temu pa so nas, glede na splošno stanje, zelo presenetili in nas na koncu celo obdarili.

Mi smo jim ob tej priložnosti predali pisma naših tovarišev in že tako redke stike s tem še bolj okrepili.

Ne dolgo po vrnitvi v naše taborišče smo povečali število članov v zboru. Pri-

Člani partizanskega gledališča po predstavi v Črnomlju 13. julija 1944. Drugi z leve strani sedi Jože Tiran, ostali gledališčniki pa so: stojijo z leve strani; Vinko Turk, Filip Kumbartovič, Horvat, Draga Ahačič-Eva, Slavko Tiran, Nace Simončič. Sedijo z leve strani: Dušan Mevlja, poleg Tirana je Vladoša Simčičeva — njegova žena, Milan Košak in Majda Dobo- viškova.

organizator prireditev sem moral zato večkrat na zagovor. Kmalu smo morali pred vsakim nastopom prijaviti tudi program v italijansčini. Na prireditve so pričeli prihajati celo vojaki in oficirji taboriščne komande. Med njimi je bilo tudi nekaj takih, ki so vsaj malo razumeli slovenski jezik.

Krog nastopajočih se je vedno bolj večal in s svojimi nastopi se je Leon Ponikvar začel izredno uveljavljati. S svojo šaljivostjo in kitaro je pripravil internirancem marsikatero veselo urico in s tem zadovoljstvo.

največ uspeha pa je požel Tiran s Cankarjevim »Gospodom stotnikom«.

Iz skromnih poskusov se je kulturno življenje v našem taborišču tako razmahnilo, da so fantje sami prepisovali note in besedila, v posameznih barakah pa začeli ustanovljati nove skupine, ki so kmalu nastopale samostojno. V svoji baraki je Tiran organiziral bralni in recitacijski večer iz del slovenskih pisateljev. Ob njem je bil posebno aktiven še učitelj Marjan Berger.

Spričo vsega tega je začelo malodušje, ki se je polastilo internirancev ob prihodu v taborišče, pojemati. Še bolj sproščeno so zaživeli ob ustanovitvi pevskega zbora, ki smo ga imenovali zbor PP (političnih pripornikov). Ta zbor je štel petdeset članov, mnoge med njimi je bilo potrebno naučiti celo osnovnih pevskega pravil. Prvič so, javno nastopili v nedeljo, 31. maja leta 1942, ob 20. uri. Večer je bil lep in topel. Priprave so potekale mrzlično in dgedek je bil za vse nepozaben. Po nastopu je zanimanje za zbor tako naraslo, da se je število članov povzpelo nad sto. Vrstili so se nastopi, repertoar se je širil.

Živahni kulturni utrip taborišča pa je žal utihnil jeseni leta 1942, ko je okupator premestil internirance iz Gonarsa v različne kraje po vsej Italiji. Tako je bilo razbito jedro kulturnega delovanja, ki je bilo prav takrat na vrhuncu in že preraščalo v množično zavest.

Jože Tiran je leto dni kasneje nadaljeval svoje kulturno poslanstvo med partizani.

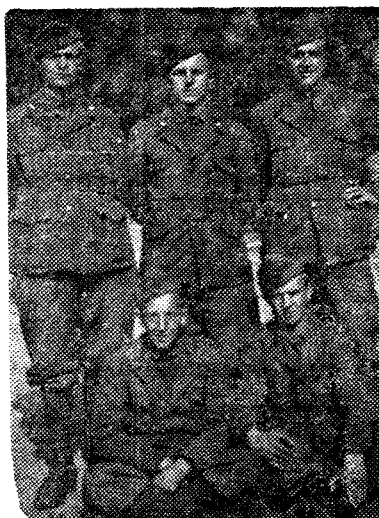
EMIL FRELIH

Pisati o materi...

Pisati o materi, ki je izgubila edinega sina je težko.

V noči 27. januarja 1943 so prišli italijanski vojaki iz Kala in odpeljali Rudija Podkrasnika iz Skodnikov (Seniški breg) v delavski bataljon v Pistojo v Italiji. Takrat je bil star 19 let.

Mati Marija ga je šla obiskat v Italijo. Z drugimi Primorci je težko čakal kdaj bo lahko prišel na slovenska tla in se pridružil našim borcem. Zelja se mu je kmalu izpolnila in vrnil se je s tretjo Prekomorsko brigado.

Rudij Podkrasnik stoji prvi z leve

Kot mitraljezec se je boril za osvoboditev Knina, 29. 11. 1944 pa ga je smrtno zadela sovražna krogla in pretrgala nit mladega življenja, polnega upov in želja, komaj dva dni pred osvoboditvijo Knina. Začasno je bil pokopan v Kninu v skupen grob sedmih borcev. Pozneje so njihove posmrtno ostanke prekopali in skupno grobnico na Grič pri Kninu.

Prišla je toliko željena svoboda. Marija je zanjo žrtvovala svoje najdražje — edinega sina in brata Franca Jakopiča, prvega organizatorja OF v našem kraju. Tudi sama je sodelovala vse od začetka skupaj z možem.

Leta 1952 sta se z možem namenila obiskati sinov grob v Kninu. S težkimi občutki sta si ogledovala kraje, kjer je njun sin preživel zadnje dni svojega mladega življenja. Kamniti Knin, kjer je komaj najti prst. Ob grobu sta ostala vsa tiha in zamaknjena, izpolnila se jima je želja, videla sta kraje, videla sta ljudi, ki so jih spoštljivo in obzirno sprejeli, videla sta sinov poslednji dom.

Mati Marija živi po smrti svojega moža sama pri Skodnikovih v Seniškem bregu. Toplo sonce sije na njen dom in sinovo sliko na steni.

DANICA BREZAVŠČEK

ZAPISI IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

javilo se je kar petdeset kandidatov. Proti pričakovanju je za naše prizadevanje pokazala veliko razumevanja celo uprava taborišča. Z našim denarjem je nabavila kitaro za intoniranje, dovolili pa so nam tudi uporabo not. Le-te smo dobivali v peketh od svojih bližnjih. Kljub temu, da so Italijani vse note pregledovali in ugotavljali »primernost« pesmi, nam je včasih uspelo dobiti tudi takšne, ki bi jih okupator, ko bi bile okoliščine drugačne brez dvoma zagregel.

Tako se je nekoč zgodilo, da sem od doma prejel nekaj izvodov gledališkega koledarčka in knjigo z naslovom »Materi«. Paket se je izmuznil cenzuri in v prvih mesecih internacije je bila to prva knjiga, ki je romala iz rok v roke.

Kulturno življenje v taborišču je kmalu tako zaživel, da je postalo bivanje znanejše. Krog ljudi, ki so aktivno sodelovali, se je neprestano širil. Poleg zborovskih vaj, ki jih je tedaj vodil absolvent konzervatorija Jože Hanc, smo začeli prirejati tudi večere z recitacijami, skeči in podobno. Prav s to zadnjo obliko naše zabave so bili interniranci sila zadovoljni.

Zgodilo se je tudi, da so s takih večerov vohuni prenesli upravi marsikatero pikro vest, ki so jo slišali med skečem. Kot

Naš kvintet je na vseh večerih nastopal z vedrimi narodnimi pesmimi, na samostojnih koncertih, da z resnim vokalnim programom. Nastope sva z Jožetom Tiranom večkrat popestrila z recitacijami. Jože sam pa je nastopil tudi kot izvrsten povezovalac programa.

Veliko naključje je bilo, da se je v tem kraju zbralo toliko ljudi, ki so se tudi sicer ukvarjali s kulturo. Med njimi je bilo celo nekaj pisateljev. Skupaj z Jožetom Udovičem, Ludvikom Dušanom in kiparjem Nikom Pirnatom smo organizirali literarni večer, na katerem smo brali svoja dela. Ob tisti priložnosti sem za uvodno besedo in vezni tekst v smislu biografskih podatkov zaprosil Jožeta Tirana, ki je svoje delo opravil predano in z velikim talentom. Prav zaradi teh njegovih sposobnosti pa smo večer razdelili v dva dela. V prvem so avtorji sami brali svoja dela, v drugem pa sva z Tiranom recitirala pesmi.

Z istim programom smo nastopili večkrat, večerov pa so se udeležili tudi tisti, ki so naš nastop že videli.

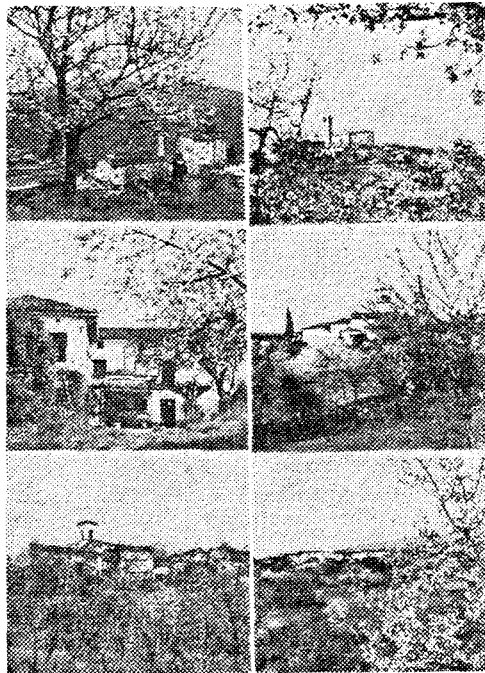
Tako kot vest o našem kvintetu je tudi beseda o našem literarnem večeru prišla do oficirskega taborišča in interniranci so zopet dosegli, da smo program ponovili še pri njih. Sprejem je bil spet prisrčen,

Minulo nedeljo je bila v Brdih spominska slovesnost, ki je vredna pozornosti širše slovenske javnosti. V zasedlu Peternel pri Neblem, ob naši državni in narodnostni meji, se je zbrala množica Slovencev, Furlanov in Italijanov, ki vsako leto izkaže čast žrtvam fašističnega nasilja.

Bilo je 22. maja leta 1944, ko je v zgodnjih jutranjih urah pridrvelo v Brda več kot 6000 nacistov, fašistov in belogardističnih izdajalcev, da bi zatrli osvobodilno gibanje. Borci Briško-beneškega odreda in garibaldinci so izvedli nepričakovan napad pri Peterneleu in zadali sovražnikom hude izgube. Fašisti so se maščevali nad prebivalstvom: 22 živih ljudi, med katerimi je bil tudi šestmesečni otrok, so sežgali v hiši ob razpotju. Istega dne so pobili še 15 žrtev v Cerovem.

Vsakoletne slovesnosti se udeležijo italijanski garibaldinci iz goriške in videmske pokrajine, za katere je to srečanje vselej velik praznik. Tokrat so prinesli devet praporov svoje organizacije. Na tem območju je namreč sodelovalo v NOB približno 800 furlanskih borcev. Skupne borbe dveh ljudstev se je v slavnostnem govoru spomnil tudi predstavnik zveze italijanskih partizanov iz Gorice Silvino Poletto. Posebej je poudaril pomen sožitja med ljudmi ob meji, za katerega imajo glavno zaslugo prav borci iz partizanskih enot. Govoril je tudi o tržaški Rižarni. Izrazil je obžalovanje, da je bilo treba čakati tri desetletja, da je prišlo do obsodbe zločincev. Posebej se je zahvalil za dra-

Slovesnost v Brdih

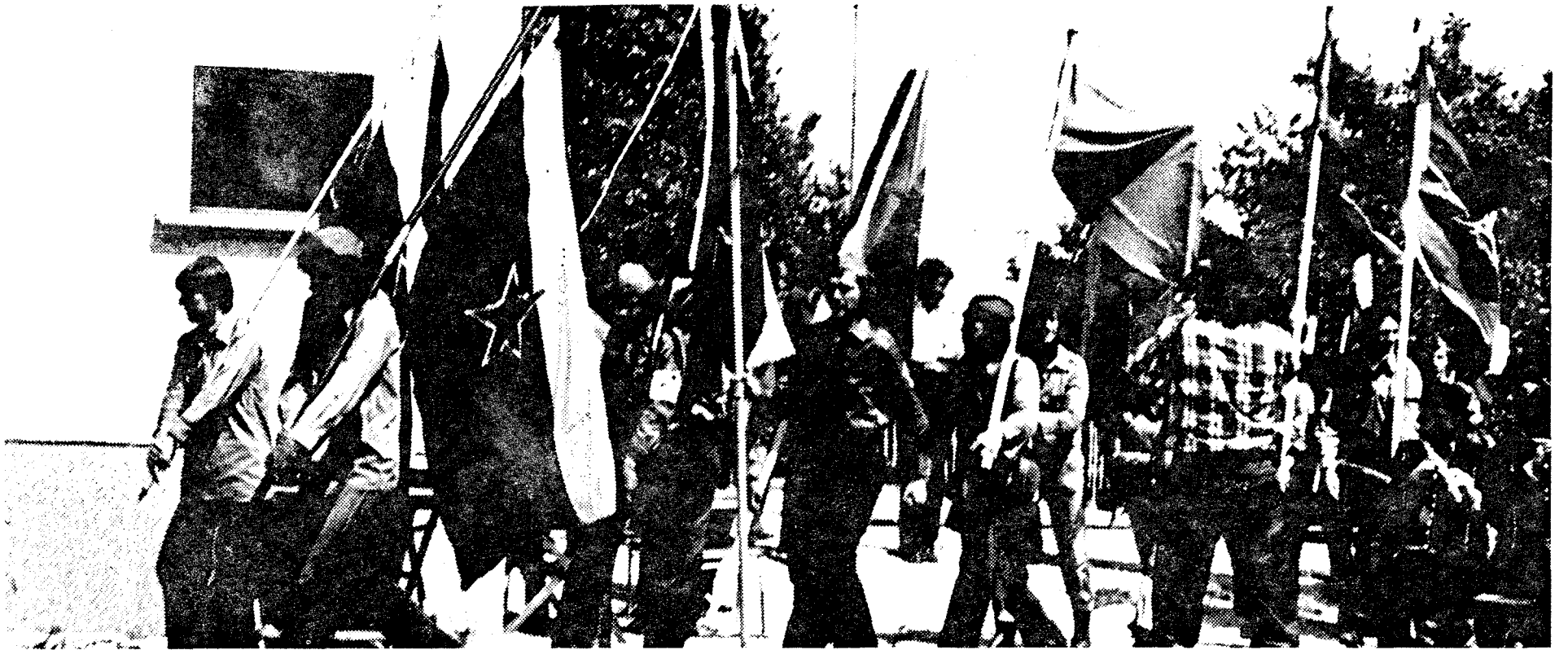
goceni prispevek Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani in dr. Toneta Ferenca. Omenil je tudi slovenske žrtve v Gonarsu in o malo znanem taborišču v Podgori pri Gorici. Vse žrtve obeh ljudstev nas bodo vedno opozarjale, da moramo ostati budni in da bomo znali varovati pridobitve NOB.

Spominu žrtev se v svojem govoru poklonil tudi dr. Joža Vilfan. Dejal je, da vsakoletno srečanje z garibaldinci v tem kraju pomeni potrditev, da je bil naš NOB zastavljen pravilno. Med drugim je potem podčrtal izreden pomen sporazuma iz Osima, ki zagotavlja mirno sožitje tudi na državni ravni.

Slovesnosti so se udeležili predstavniki ZZB NOV Nova Gorica in sekretar republiškega odbora. Prišel je tudi predstavnik beneških Slovencev, med italijanskimi tovariši pa je bil še komandant divizije Natisone Mario Fantini Sasso. Opazili pa smo tudi dva slovenska duhovnika iz zamejstva. V kulturnem sporedu so sodelovali učenci osnovne šole Dobrovo in briška godba na pihala. Udeleženci so z aplavzom potrdili pozdravno pismo predsedniku Titu. Obe borčevski organizaciji sta položili vence pred spomenik v Peterneleu, delegacije pa so odnesle vence tudi k drugim spomenikom.

Krajša slovesnost je bila tudi pred spomenikom pri šoli v Cerovem, kjer so dopoldne počastili spomin 15 žrtev. Vrlim Bricem je treba priznati, da izredno skrbno varujejo in vzdržujejo spominska obeležja, ki jih imajo lepo število.

POLDE VRBOVSEK

Enote mladinskih pohodnih partizanskih čet so z zastavami prikorakale na cilj

BORCI IN MLADINA Z ROKO V ROKI

REPORTAŽA ZA »TV 15«

Janče, skoraj osemsto metrov visoko ležeča vasica na obronkih Zaloških hribov, je bila med narodnoosvobodilno borbo znano zatočišče partizanov. Tu preko so vodile partizanske poti na Štajersko in Dolenjsko, ponoči pa je bil iz bližnjih hribov lep, a hkrati žalosten pogled na ograjeno in z žarometi osvetljeno Ljubljano. Spopad 2. grupe odredov z Nemci 21. aprila 1942 pri Jančah pa ni bil samo vojaškega, temveč veliko bolj moralnega pomena. Partizani so tu razbili mit o nepremagljivosti nemškega okupacijskega stroja. Dokazali so sovražnikom, da naše ljudstvo resnično želi postati gospodar na svoji zemlji. Z dobljeno bitko so postavili temeljni kamen našemu nadaljnjemu boju in zmagi pa tudi vsem kasnejšim pridobitvam naše socialistične revolucije, od upravljanja delavcev s tovarnami, do današnjega trenutka, ko si vsi prizadevamo za popolno uresničitev delegatskega sistema.

Iz temnih, deževnih oblakov, ki so se vso noč preganjali po nebu, se je rodilo sveže, sončno jutro. Cesta, po kateri so se že od rane zore vzpenjale množice ljudi, je bila kot umita. Zdelo se je, da je gozd, ki jo obdaja, še bolj sončen in trava še bolj zelena. Na obrazih mladincev z rdečimi rutami okrog vratu sta odsevala radost in veselje. Že v zgodnjih jutranjih urah so se podali na pot iz Most, Litije in Grosupljega. Dolga vrsta prehojenih kilometrov je bila za njimi. A čeprav je zjutraj ponekod še deževalo in so bili nekateri premočeni do kože, ni bil noben obraz utrujen ali mrk.

PRISRČEN STISK ROK

Po cesti, ki se po zelenih gričih vijuga proti Jančam, vre. Za avtomobile skoraj ni prostora. Občutek imam, da mladinci, taborniki in vojniki, ki z zastavami in pesmijo korakajo proti vrhu, malo postrani gledajo na nas, motorizirane turiste, ki bi z avtomobilom radi prišli prav do vrha. Zgoraj, v vasi, kjer je okrog cerkvice posejanih nekaj hiš in kjer je nov planinski dom, odmevajo partizanske pesmi. Mladinke in mladinci pripenajo nekdanjim partizanom, udeležencem 2. grupe odredov, rdeče nageljčke na prsi. Hvaležnost sije v njihovi očeh.

Mnogo borcev je prišlo. V množici in splošnem živžavu iščejo svoje tovariše. Marsikomu se orosi oko, ko po dolgem času zopet sreča soborca iz svojih mladih let. Pristrčen stisk rok in že so za štiriinideset let mlajši. Po vrnejo se v čase, ko so se z ramo ob rami borili za skupno stvar.

Vlado Mazovec, doma iz Zgor. njega Kašlja pri Zalogu, se spominja, da sta komandant Franc Rozman-Stane in komisar Dušan Kveder-Tomaž prišla v novembru

1941 na Pugled. Združila sta molniško, grosupeljsko in mokronoško četo v bataljon, da bi ga povedla v borbo na Štajersko. A na Libergi so jim Nemci presekali pot. Vrniti so se morali nazaj na Pugled, kjer so sklenili prezimiti. »Vendar nismo mirovali,« pravi Vlado. »Povsod nas je bilo dosti. Minirali smo vlake, napadali postojanke in manjše patrole. Bilo nas je malo, a bili smo odločeni boriti se za vsako ceno. Skoraj vsi smo bili člani komunistične partije ali skojevci. Bolj ko se je bližala pomlad, bolj so se krepile naše vrste. V marcu smo imeli že pet čet s stopetdeset do dvesto dobro oboroženimi borci. Tedaj, 23. marca 1942, so nas Italijani napadli. Vodili smo težko borbo za zavzetje najvišje točke na Pugledu. Premakniti smo se morali proti Grosupljem do Kremenka. Tu smo začeli ustanavljati nove bataljone. Iz teh bataljonov se je ustanovila 2. grupa odredov, ki je odšla na pohod na Štajersko.

Pri Jančah so jih pričakali Nemci. Napadali so frontalno, v juriših. Partizani so imeli odlične položaje, Nemci pa so napadali po čistini. Glavno težo bitke, ki je trajala od desetih dopoldne do desetih zvečer, je nosil 2. bataljon. Vodil ga je Franc Mazovec-Risto. Njegov brat Vlado se spominja, da je v najhujšem ognju, ko se je naokrog že širil smrad po krvi in smodniku, prišel komisar Tomaž bodrit svoje borce na položaje.

S PESMIJO NAD SOVRAŽNIKE

»Pokažimo Nemcem, kako naša naško se borijo partizani,« je zaklical. »Zapojmo, tovariši!« In z nekoliko hripavim glasom je začel peti. Vsi na položajih pa za njim. »Vintovačka, bej, bej, fašistov ne žalej,« se je razlegalo na

okoli. Presenečeni Nemci so prenehali streljati. Poslušali so počje partizane in niso mogli verjeti od kod takšna samozavest. Morda so se tedaj prvič zavedli, kako zelo so podcenjevali njihovo moč in borbeno pripravljenost.

Zvečer so se skupine začele umikati, tako da so prišle Nemcem za hrbet. Brez bojov so se izmaknile iz obroča in se premaknile na italijansko stran. Nemci pa so še tri dni vozili svoje mrtve in ranjene vojsake nazaj v dolino...

VREDNI BOMO NAJBOLJŠIH SINOV

V soboto, 20. maja, je na kraju, kjer je bila nekoč slavna bitka, zapriselgo dvestopetindvajset novih članov mladinskih pohodnih partizanskih čet. Obljubili so, da bodo zvesti in iskreni tovariši, da bodo ljubili našo domovino in vse naše bratske narode. Slovesno zvenijo njihove besede. Valovijo tja do vrhov visoke smreke, kjer je plapolala jugoslovanska zastava. Pred nami stojijo nove, mlade partizanske čete, ki bodo hodile po poteh najboljših sinov našega naroda. Gojile bodo partizanske tradicije ter razvijale in branile pridobitve naše socialistične revolucije... »Narod si bo pisal sodbo sam,« stoji zapisano nad odrom, na katerem so se zbrali praporščaki.

Star, sivolas možak z rdečim nageljčkom v gumbnici stoji ob strani. Počasi prebira ta napis, kot bi si hotel vsako besedo posebej vtisniti v spomin. »Prve stavke Cankarjevega citata smo že napisali: s krvjo. Zdaj se mladitisti, ki boste pisali sodbo našemu narodu, krogili življenje sebi in bodočim rodovom...« Njegov glas je tresoč, nekoliko utrujen. Ob klopi sloni palica, brez katere ne bi mogel priti na vrh. Zelen klobuk s številnimi značkami ga izdaja, da je bil nekdanji planinec. »Da, da, to je bilo pred mnogimi leti. Sedaj ne hodim več v gore; me noge ne nesejo. Na takšna srečanja pa še vedno rad pridem, če je le mogoče. Ne, ne hodim sem zato, da bi obujal spomine na tiste dni. To so bili hudičevski težki časi. Bolj mi je všeč, da se tukaj srečam s tovariši, da se malo pogovorimo o tem, kako živimo. Pa tudi mladino rad opazujem, kako veselo raja. Ob njej občutim, da se nismo borili zaman.«

MLADI PARTIZANI NAŠEGA NARODA

Mladina iz okoliških občin, zlasti pa iz občine Moste-Polje, je na kraje ob obronkih Ljubljane močno navezana. Zavedajo se, da so bili ti kraji med narodnoosvobodilno borbo jedro odpora

proti okupatorju. Vsako leto jih obiskujejo, seveda ne sami, temveč skupaj z borci, ki so se nekdanj to borili. Letos bodo na Pugledu organizirali mladinsko delovno akcijo, v katero se bodo vključili tudi mladinci iz pobratenega Bihaca. Skupaj z borci bodo uredili naravni park in poskrbeli za obeležja iz NOB. Tudi na Jančah so mladinci uredili spomenik in njegovo okolico. Bližnji kmetje in prebivalci teh krajev so jim vedno nudili zatočišče. Posušili so jih ob domači peči, kadar so premočeni prišli

s pohoda ter jim dali piti in jesti kot nekoč partizanom.

»Saj to zdaj tudi so naši partizani,« pravi kmet iz okolice. »Prepričan sem, da bi mladinci danes spet šli po poti svojih očetov, če bi bila naša domovina kakorkoli ogrožena. Kajti mladina ne more iti drugam kot naprej. Zlasti, če je vodena in vzgajana na revolucionarnih tradicijah. Prišel je čas, da prepustimo štafeto palico mladim in prepričan sem, da jo bodo slavnostno nosili.«

LENJA VIPOTNIK

V soboto, 22. maja je bilo na Jančah pri Ljubljani tradicionalno srečanje borcev 2. grupe odredov. Srečanja se je udeležilo tudi šestopetdeset pohodnikov mladinskih partizanskih čet iz močanske, grosupeljske in litijske občine. S slovesno zaprisego se je svojim tovarišem priključilo še dvestopetindvajset novih članov mladinskih pohodnih partizanskih čet, ki so obljubili, da bodo negovali in razvijali tradicije NOB in naše socialistične revolucije. Zbranim je spregovoril predsednik Zveze socialistične mladine Slovenije Ljubo Jasnič. Kot častni gostje so se privedile udeležili tudi tovarišica Lidija Sentjurs ter tovariši Sergej Kraigher, Marijan Breclj, Ivan Maček, Franc Tavčar-Rok in Mihael Butara.

Stari tovariši in soborci so se po mnogih letih zopet našli

Dragoceni spomini

V Višnji gori, starem zgodovinskem mestecu na Dolenjskem je bila 25. aprila letos redna letna konferenca ZB NOV. Udeležili so se je tudi člani borčevske organizacije, ki ne živijo v tem kraju, a se še vedno radi vračajo v nekdanji dom. Ni čudno, da je omenjena konferenca med drugim izvenela tudi v znamenju spominov na nepozabno obdobje naše oborožene revolucije. Bilo je to krvavo in vendar tudi lepo obdobje. Lepo zavoljo tovarištva, razvitega do skrajnih možnosti, kot je poudaril tovariš Tone Turnher. Konference se je udeležil kot domačin in predstavnik RO ZZB NOV Slovenije. Tako prijateljstvo, razvito do skrajnih meja, naj je sklenjeno v vojnem ali v mirnem času, vedno zapuša trajne korenine. Zapuša spomine...

Belogardistično usmerjeni dnevnik »Slovenec«, ki je izhajal med drugo svetovno vojno, je v svoji praznični novoletni številki (1. 1. 1944.) objavil članek z naslovom »Krinke so padle tudi v Višnji gori«. V tem članku je bilo med drugim napisano:

»... Komunistično rovarjenje se je pri nas začelo že pred vojno, ko sta prišla k nam sodnik Jože Rus in učitelj Turnher...«

To novico je avtor članka napihnjeno nadaljeval s sporočilom, da so Višnjani — potem, ko je Turnher s sinom in z nekaterimi najbližjimi pajdaši izginil v hribih — to njegovo delo nadaljevali. Pri tem je (spet dobesedno citiram odlomek iz članka) dejal:

»... Svoj čas smo že namignili, kateri so bili glavni sodelavci Osvobodilne fronte pri nas. Toda dobro bo, da jih objavimo kar po imenih; saj zdaj so se že tudi sami pokazali v javnosti. Imeli pa so smolo, da so se prezgodaj...«

In je pričel s poimenskim naštevanjem in opisovanjem.

V prvi vrsti je opozoril na krojača Pajka in na Jakliča; pa na Jakličovo pomočnico Nado Erjavčevico iz Kriške vasi; potem je omenil Nadraha, »hinavskega« Pepeta Pajka, pa Zavodnika in Gamsa, mešarja Karla Šeraka, Iveta Krevsca, sina zdravnika dr. Hudelista, pa Omahnove, Prijateljeve, Pirnatove, pa Potokarja iz Sp. Brezovega-Bučnika, Kavčkovca očeta in sina iz Dednega dola, pa Jakliča iz Starega trga, Sklopove fante z Vrha, akademika Ahlina, železničarja Brunca in Kahneta, študenta prava Groznika, pa Groznikovi sestre Vero in Marto in na kraju cestarja Miha Novljana, na katerega je še posebej opozoril, češ, da je ta »zelo nevaren tip« iz kroga Pajkovih ljudi itd. itd. ...

Kljub žolčno obarvanemu članku, ki je bil objavljen pred skoraj tridesetimi leti in v katerem je bilo preroško napovedano »da se zdaj bliža konec komunističnemu gospodarjenju in da je rdečemu carstvu odklenalo«, so rdeči Višnjani še vedno ostali rdeči. Še več! Na nedeljski konferenci ZB v Višnji gori je bil navzoč tudi »zloglasni začetnik komunističnega rovarjenja med Višnjani« dr. Joža Rus, nekdanji sodnik v Višnji gori. Zal, njegovega »sokrivca«, tako hudo obtoženega učitelja Turnherja ni bilo več. Ostala pa je tam njegova podoba, podoba nekdanjega učitelja iz Višnje gore, ki je visela na steni razreda, v šoli, ki s ponosom nosi njegovo ime.

Dr. Jože Rus je oživljal dragocene spomine na čas, ko se je tudi v Višnji gori kovala prva partizanska oblast.

Za dr. Rusom je govoril Tone Turnher. Govoril je še Slavko Medved, predsednik Občinske organizacije ZB iz Grosuplje, govorili so nekdanji borci iz Višnje gore. Konferenca se je zaključila s tovariškim srečanjem. Človek ni vedel, komu naj seže v roke, koga naj objame.

Gledala sem mlado prdseidnico skupščine KS Višnja gora, Minči Vovkovo, ki je vodila konferenco in bilo mi je čudno lepo pri srcu. Koliko let je nisem videla. V meni je še vedno živela tista majhna punčka, ki se je igrala okoli naše hiše. Zdaj je sedela za govorniško mizo, zreła, odločna žena, ki je s polno mero dokazovala enakopravnost in enakovrednost žene.

Objela me je njena starejša sestra Betka in misel me je nehote zanesla v tisti davni čas, ki je bil tako kruto krvav. Krvav tudi za Betko. Za nas vse.

Bilo je dvainštiridesetega leta, natančnega datuma se ne spominjam, ko sva šli z Betko po cesti in so za nama streljali belogardiisti. Menda so streljali iz zvonika farne cerkve.

Zaslišala sem prvi strel in pritajeno kriknila:

»Lezi!«

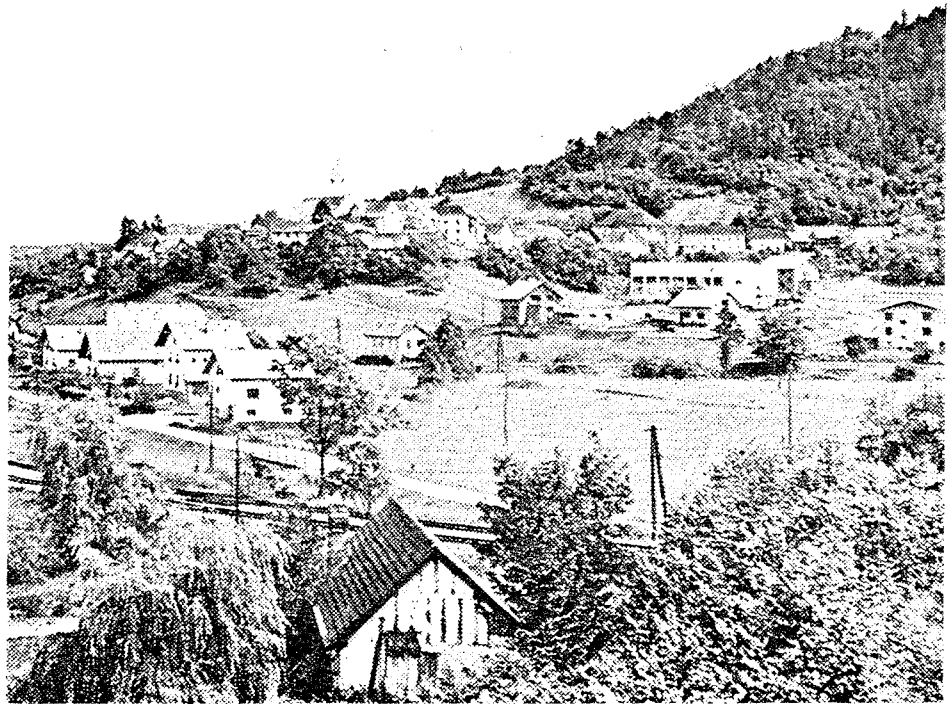
Bilo je prepozno. Rafal krogel je presekala Betkino drobno telo.

Ne vem več in nemara tudi takrat nisem vedela, kako sem Betko privlekla do prve hiše do Petričevih. Vidim se, kako tečem po strica Petra, da bi pomagal. In v solzah in kot iz uma sem neprestano ponavljala:

»Saj ne bo umrla, stric Peter, kajne, da ne bo umrla.«

Železničarji so pomagali, ne spominjam se več njihovih imen, da je bila Betka prepeljana v ljubljansko bolnišnico. Se vem, kako sem jo skrivaj obiskovala in kako sem bila srečna, ko sem videla, kako se ji vrača življenje v bela prozorna lica. A nikdar si nisem in si ne bom odpustila ob misli, s kakšnim nezaupanjem sem strmel v bolniško sestro — v nuno, ki je stregla mladi ranjenki. Nečesa sem se bala. Bila sem nezaupljiva, polna dvomov. Pozneje nisem vedela, kako bi se ji opravičila.

Sama Candkove Meri nisem obsodila in vendar sem jo tiho v sebi žalila s svo-

Višnja gora

jim nezaupanjem in tega sem se sramovala.

»Marta!«

Objela me je Ljubica. Fabianova Ljubica. Čudno, kadar človek po dolgih letih sreča znanca, ga ne vidi pred seboj takega kot je; spomni se nanj in na čas in na dogodke, ki so ga povezali z njim.

Saj je morda smešno, da sem se prav na tej nedeljski konferenci spomnila, kako sva se z Ljubico (ali je bilo leta 1942 ali 1943) vračali iz Sp. Drage, od Vozlovih, kjer sva se obložili s partizanskimi letaki. Vem, da je bilo takrat poletje in da sva jih nosili pod širokimi krili. Z nasprotnega brega naju je ustavil italijanski stražar.

Italijan je kričal in čeprav nisem razumela besed, sem vedela, da grozi.

Zagledala sem Ljubico, ki je dvignila roko in na moč ljubeznivo pomahala sovravnemu vojaku. Smehljala se je. Pošljala mu je poljube:

»Tanti baci! Tanti baci!« je klicala.

Ni mi bilo do smeha. Bila sem zmedena.

»Pomahaj mu! Kaj stojiš kot stor!«

Tako sva srečno prišli domov. In nemara me je prav tisti dogodek tako tesno povezal z njo — z Ljubico Fabianovo. Treba je tvegati in reševati.

Objela sem Ljubico in bilo mi je tesno pri srcu ob misli, kako se ljudje razhajajo. Kadar je poznanstvo zvezano s takimi spomini, bi se ljudje ne smeli raziti. In nemara se zato vračamo. Pravijo, da samo kukavica pozabi na svoje gnezdo.

Ljubica, Betka, Tone, Ciril, Rezka, Mirko, Martina, Nada in še in še. Kako naj bi opisala vse, katerim sem po dolgem času segla v roko in na katere me vežejo

spomini ali iz otroštva ali iz obdobja NOB ali iz prvih let povojne graditve.

S sestro Vero sva se vračali na železniško postajo. Pred spomenikom padlih sva se ustavili in prižgali svečo. Spet je misel kot blisk poletela v preteklost.

Šestdeset imen je vklesanih v spomenik.

Velika številka za tako majhno mesto, ki je takrat štel komaj nekaj nad tristo ljudi.

Padli borci...

Žrtve bombnega napada...

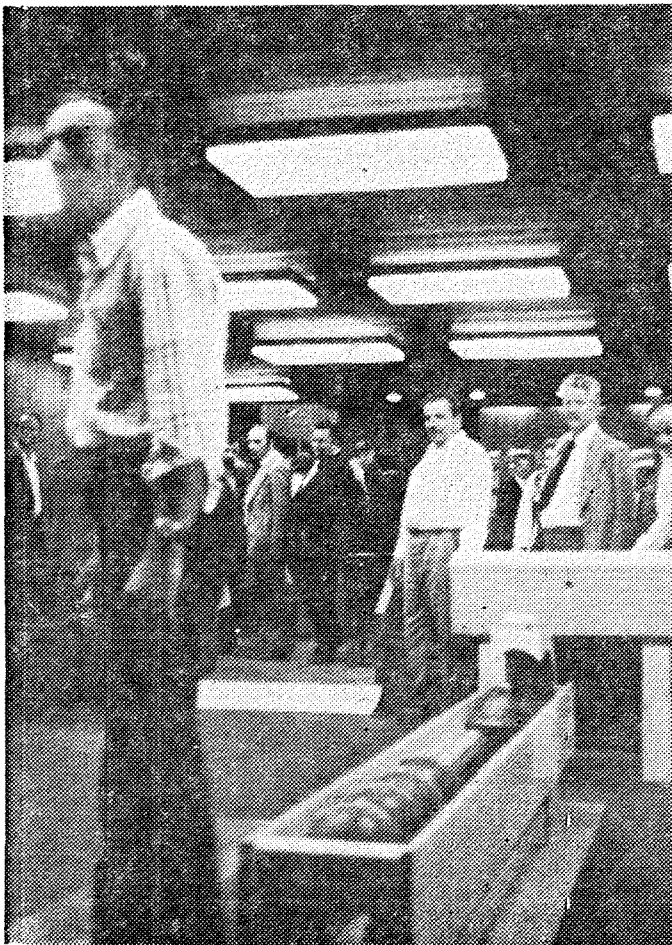
Dolga kolona krst z ubitimi talci. Spet sem videla sestro, ne tako kot je stala zdaj pred spomenikom, videla sem jo tistega grozljivega dne, ko se je čoli od Stehana pomikala kolona voz in na vsakem vozu krsta. Hoteli smo prikriti resnico. Pred njo, pred Vero. Bilo je neumno. Vera, kot da bi slutila, je tekla na cesto. Kot starka se je vlekla proti koloni voz in padla na prvo krsto. Ni jokala. Samo ihtela je.

In potem zadnje žrtve, na pragu svobode. Trije partizanski očetje so bili ubiti. Znidaršič, Kodrič, Defar. Z njimi je bil zverinsko ubit tudi moj brat, moj najdražji, France.

Cesta, ki vodi skozi Višnjo goro je zdaj asfaltirana. A kdo ve, koliko solza je pod tem asfaltom, koliko krvi!

Stala sem ob oknu v vagonu sopihajočega vlaka in mahala z roko. Mislila sem na vse, s katerimi sem se srečala, z mnogimi po dolgih, dolgih letih. Mislila sem tudi na tiste, ki sem jih na tem srečanju pogrešala in so vendar še vedno ostali živi v mojem spominu.

MARTA GROM

Kegljišče v domu VI v Strunjanu

Foto: S. Teršek

Ne priznavamo usode

Invalide vključiti v vsa področja življenja

Težke čase osebne tragedije, ki jo je povzročila invalidnost, bi rad izbrisal iz spomina. To so pretresi, ki se za večno zarežejo v zavest in oživijo ob srečanjih invalidov, ko se poraja vprašanje, kdo je odgovoren zanje in kako jih preprečevati.

Na Jesenicah so te dni priredili akademijo v počastitev mednarodnega dneva invalidov. Zbralo se je veliko število tovarišev, ki so z zaskrbljenostjo poudarili, da se armada invalidov po vsem svetu povečuje nenehno. Vedno več novih obrazov v njihovih vrstah to potrjujejo v polni meri. Že druga svetovna vojna, ki je zahtevala nad 60 milijonov življenj, je zapustila po svetu 35 milijonov invalidov. Vsi se z grozo spominjamo tistih let. Minila so tri desetletja, od kar smo zrušili fašistične vladavine, toda pristaši te mrčnjaške ideologije niso bili pokončani in zdaj lahko spet rovarijo. Topovi še naprej grmijo po vseh koncih sveta. Armada invalidov se povečuje. Med njimi so celo otroci. Pri vsem tem ne smemo nikdar pozabiti, da se mora vsakdo z vsimi močmi boriti proti tistim političnim sistemom, ki jim je nasilje sredstvo za dosego namenov in uresničevanje sebičnih računov. Protest invalidov proti politiki nasilja bi morali slišati v vseh parlamentih, varnostnem svetu in Organizaciji združenih narodov, ki ji je svet zaupal nalogo, da na miroljuben način rešuje spore med državami.

Po vojni smo doživeli nesluteni napredek, ki nam je prinesel tudi motorizacijo. Tudi naše ceste zahtevajo žrtve. Vrste invalidov se množijo zdaj hudo po zaslugi avtomobilov. Zal v časopisnih poročilih bemo le o statistiki, nikjer pa ni govora o vprašanju, koliko mladih ljudi, na pragu svoje ustvarjalnosti, je

nenehni boj napravil invalide. Vprašajmo se, kako bi učinkovito zavirali to zlo našega stoletja.

Tudi po naših tovarnah in delavnicah se dogaja mnogo nesreč. Največkrat so jih krivi pomanjkljivi varnostni ukrepi. Marsikateri nesreči na delovnem mestu botruje trenutna nepazljivost. Zakaj naj bi rastlo število invalidov, kjer ni potrebe po tveganju?

Ko človek po nesreči postane invalid, prevzame največji del boja za življenje sam. Najhujše je tistemu, ki se prepušča napadom malodušnosti in občutkom manjvrednosti. Toda pravi invalid je le tisti, ki se prične smiliti sam sebi in se vda v usodo pod geslom, da se ne da nič pomagati. Prav tu pa pride do polne veljave pomoč družbe, ki mora vključiti invalida v vsa področja življenja. Novi invalid se mora nemaločkrat spoprijeti s problemom obstoja in se boriti za službeno mesto, ki naj mu zagotavlja primeren socialni položaj. Na žalost se še srečujemo s pojavi birokratskega obravnavanja zaposlitve. Ni vselej lahko najti delovno mesto, ki bi ustrezalo stanju invalidnosti, posebno pa ne takrat, kadar ni možna usposobitev za prejšnje delo. Večje težave imajo tudi invalidi, ki iščejo prvo zaposlitev, da ne bi bili v breme svojcev. Človeka v takšnih razmerah ne smemo presojati le skozi dinar ekonomičnosti njegove storilnosti. Le z delom omogočimo invalidu enakovredno vključevanje v družbo. Odgovorni ljudje večkrat pozabijo na ustavna in zakonska določila, ki v socialistični in samoupravni družbi opredeljujejo temeljna načela o varstvu invalidnih oseb. V prizadevanjih, da bi upoštevanje teh načel postalo vsakdanja praksa, je Društvo invalidov zaupana pomembna naloga, da živi z invalidi in seznanja pristojne dejavnike z njihovimi problemi. Društvo se zaveda, da bo zato potrebno še mnogo naporov.

ANTON GROŠELJ

Polni zadetki, dvakrat NOB

Ob podelitvi Tomšičevih nagrad

Letos je tisku in audio-vizualnim komunikacijam kot informativnim sredstvom namenjena še prav posebna pozornost. V družbi, ki praktično ne more živeti brez svetovne povezave, so prav ta sredstva tisti prostor, ki ga lahko pravilno in ustvarjalno izrabimo, lahko pa postane tudi mesto nezaželenih in izkrivljenih poročanj ali celo usmerjene in lažne informacije, da ne rečemo propagande.

Nič bolj nevarnega ni kot nepoučenost, neznanje in površen odnos do dogodkov, še bolj premlevanje že znanih dejstev. Ker je napočil čas, ko se je novinarstvo obrnilo k sebi, se pričelo sproti analizirati in popravljati, lahko zapišemo, da so prav letošnje Tomšičeve nagrade tiste, ki so v sebi zajele tako tradicijo zavezanosti objektivnemu poročanju, na drugi strani pa se obračajo tudi k aktualnim dogodkom, ki jih je potrebno obravnavati na aktualen način, kjer polovično znanje in molčanje o resnici nimata prostora. Svoboda časnikarstva je doumeti v tem, da je novinar dovolj pogumen, da pogleda resnici v oči, da komentira, kar vidi in sledi svojemu prepričanju, ki pa seveda ne sme biti dogmatsko, ampak mora slediti zakonu dialektike, se pravi razvoju, ki temelji na sintezi analize prakse.

V takem konceptu opredelitve domačega novinarja, ki zastavlja resen in odgovoren odnos do dela pred samim seboj in pred vsem bralstvom, se je pokazalo, da imamo novinarsko etiko že tako razvito, da je prišlo na naslov komisije za podelitev Tomšičevih nagrad 39 predlogov, ki jih člani komisije nikakor niso mogli spraviti v koncept ene nagrade za življenjsko delo, dveh glavnih nagrad in treh nagrad iz sklada. Tako so po mnogih selekcijah in debatah enoglasno sprejeli sklep, da letos podelijo eno nagrado za življenjsko delo, tri Tomšičeve nagrade in pet nagrad sklada Toneta Tomšiča, torej skupno devet.

Komisija, ki je zasedala v treh sejah, je bila v naslednjem sestavu: Tita Škerlj-Sorjar, Naša žena, Stane Skrabar-Braškar, aktivni novinarjev na Primorskem, ki se zaradi bolezni ni mogel udeleževati sej komisije, Igor Gruden, TV Ljubljana, Dušan Benko, Radio Ljubljana, Marjan Legan, Dolenjski list, Novo mesto, Branko Senica, 7 D Maribor in Slavko Fras, Delo, ki je bil hkrati tudi predsednik komisije, po odločitvi upravnega odbora Društva novinarjev Slovenije. Kot predstavnika javnosti sta bila v komisiji še član izvršnega komiteja predsedstva CK ZK Slovenije Emil Rojc in član izvršnega odbora republiške konference SZDL Savin Jogan.

Sklep komisije je bil: nagrado za življenjsko delo prejme urednik Primorskega dnevnika v Trstu ALBIN BUBNIČ. Kdorkoli je sledil Tržaškemu procesu, bo takoj vedel zakaj. Tovariš Bubnič se je začel ukvarjati s časnikarstvom že takoj po vojni. Bil je aktivist OF in kot nekdanji interniranec organiziral slovensko šolstvo na Koprskem. Leta 1948 se je posvetil časnikarstvu. Področje njegovega delovanja je bilo izredno obsežno. Posvečal se je problematiki šolstva in kmetijskemu vprašanju, dolga leta

je analiziral delovanje slovenskih občinskih uprav v Italiji in dosegel lepe uspehe pri novinarski fotografiji. V ospredje zanimanja javnosti je stopil pred približno petnajstimi leti, ko se je lotil raziskovanja zgodovine fašistične mučilnice v Trstu — Rižarne. S številnimi članki, ki so se odlikovali po strastni zavzetosti za resnico in pravičnost, je odkril praktično vse žrtve Rižarne in razkrinal vse krvnike in sodelavce, ki so Rižarno spremenili v pekel. Po njegovi zaslugi je prišlo do znamenitega procesa, ki je vzbudil veliko pozornost jugoslovanske in italijanske javnosti. Njegova zasluga je tudi, da je Rižarna postala narodni spomenik.

Tomšičeve nagrade so nadalje prejeli: Kristina Lovrenčič, komentatorica in urednica centralne redakcije mariborskega Večera, Mitja Gorjup, glavni urednik Dela in Tomo Martelanc, predavatelj na Fakulteti za sociologijo, politologijo in novinarske vede v Ljubljani. Tovarišica KRISTINA LOVRENČIČ, je novinarka že od leta 1948. Uveljavila se je kot vestna in vsestranska časnikarka na notranjepolitično-gospodarskem področju in kot izredno aktivna družbena delavka. S svojimi članki opozarja javnost na paleto aktualnih vsakdanjih problemov, pri čemer kaže izreden smisel za jasno, razgibano in razumljivo misel.

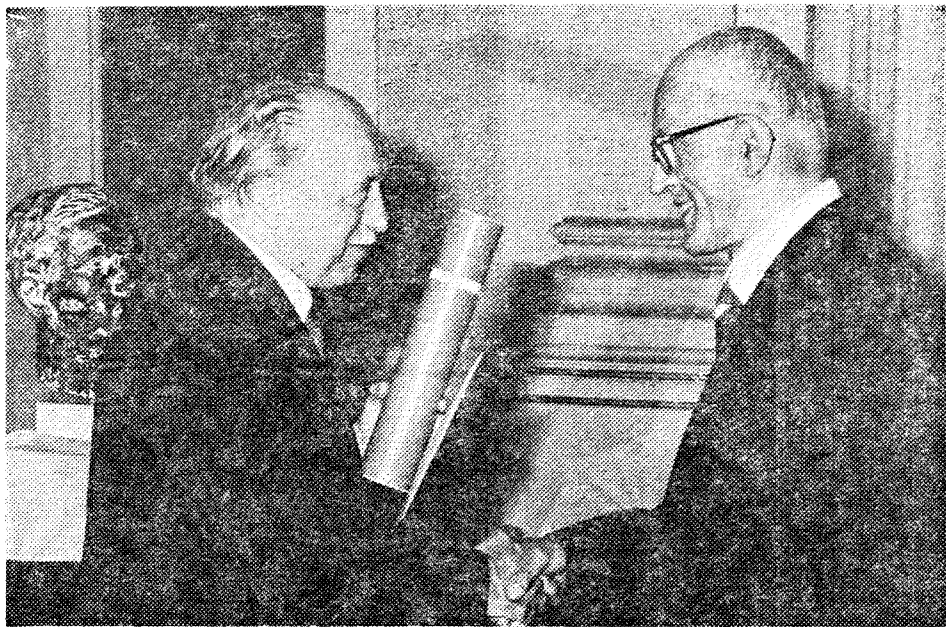
Tovariš MITJA GORJUP je v šestletnem delu kot direktor publikacij posvetil vse svoje sile rasti raznih časnikov, njegova osrednja pozornost pa je veljala glasilu socialistične zveze Delu, katerega glavni urednik je. S svojim izredno požrtvovalnim in ustvarjalnim delom, z bogastvom idej za vsebinske in oblikovne izboljšave dnevnika Dela in z velikim političnim znanjem je bistveno prispeval, da se je Delo uvrstilo v vrh jugoslovanskega informativno-političnega časnikarstva.

Partizanska knjiga je izdala, morda malo pozno, vendar pa nadvse uspešno, prevod knjige »Kapelski kresovi« pisatelja in generalpolkovnika Veljka Kovačevića. Ob tej priložnosti je bil na tiskovni konferenci prisoten tudi avtor, ki je s pristno in živahno pripovedjo o spominih iz vojnih časov na področju Gorskega Kotorja prijetno obogatil izdajo slovenskega prevoda njegove knjige, po kateri je posneta tudi izredno popularna televizijska nadaljevanka.

Pisatelj svojih prijateljev in tovarišev iz vojnih časov ne opisuje dokumentarno, ampak jih jemlje kot pomoč pri prikazovanju človeških usod, pa ni važno, kakšna imena nosijo, prava ali izmišljena. Precej natančno je gost govoril tudi o sodelovanju Slovencev na tem področju, ki je bilo nadvse uspešno, med drugimi je omenil tudi ostrostrelca Kraševca, kateremu je bila posvečena druga knjiga, ki so jo predstavili na tiskovni konferenci, namreč »Partizanski volk samotar«, avtorja Francija Strleta. O tej knjigi smo na naših straneh že podrobneje pisali. Kljub temu, da je roman »Kapelski kresovi« poln junakov, pa je kljub vsemu posvečen ljudstvu, ki je bilo v času vojne vendarle glavni junak in končni zmagovalec.

Foto: EDI ŠELHAUS

Predsednik RK SZDL Slovenije, tovariš Mitja Ribičič, predaja glavno Tomšičevo nagrado letos uredniku Primorskega dnevnika, Albinu Bubniču.

KULTURNI OBZORNIK

Tovariš TOMO MARTELANC je v zadnjem letu dosegel v raziskovalnem in publicističnem delu na področju novinarstva in družbenega komuniciranja lepe uspehe. Za UNESCO je napisal študijo »Družbene in kulturne posledice satelitske televizije«, organiziral jugoslovansko srečanje o medrepubliškem komuniciranju, za katerega je predložil dva referata, »Informiranost prebivalstva Slovenije o dogajanjih v drugih republikah in pokrajinah« ter (skupaj s Slavkom Splichalom) »Vloga množičnih medijev v medrepubliškem komuniciranju«. V Teoriji in praksi je objavil članek »Informativna vplivnost slovenskih množičnih občil«. V tiskem delu pa je končal raziskavo »Radijske oddaje za tujino in mednarodno sporazumevanje«.

Nagrade sklada so letos prejeli: Olga Ratej, novinarka in urednica v ilustriranem tedniku Dela, Jože Hudeček, urednik televizijskih Kulturnih diagonal, Tomaž Terček, reporter ljubljanske televizije, kontaktne oddaje vala 202 radijska oddaja Se pomnite tovariši.

Tovarišica OLGA RATEJ prejme nagrado za ravensbrüški cikel osmih prispevkov v sobotni prilogi Dela, v katerih obdeluje problem nasilja nad človekom v moralnih in političnih razsežnostih. Njene prispevke odlikuje lep in plastičen novinarski jezik.

Tovariš JOŽE HUDEČEK je že vrsto let oblikovalec in realizator kulturnih diagonal, ki tedensko spremlja aktualne probleme v naši kulturi. Vrsto problemov obravnava in komentira z različnih zornih kotov.

Tovariš TOMAŽ TERČEK daje kot novinar aktualno-političnemu programu, zlasti televizijskemu dnevniku s svojimi prispevki poseben pečat. V njem se prepleta družbeno-politična angažiranost in sposobnost pristnega stika z delavcem in občanom. Posebno pozornost zaslužijo njegove reportaže, še zlasti prenos »Parade zmage 75« lani 9. maja iz Beograda.

Oddaja SE POMNITE TOVARIŠI je na programu Radia Ljubljane že 20 let. Ima pomembno poslanstvo pri razvijanju tradicij narodnoosvobodilnega boja tako v Sloveniji kot širšem jugoslovanskem prostoru. Zadnji čas je bilo vložnega mnogo napora za poživitev te oddaje. Uvedli so neposredne, žive nastope ljudi, ki so drugo svetovno vojno sami doživeli. Oddaja ima velik odmev tudi onstran meja. Novinarski aktiv radia je predlagal, da bi to oddajo povezali z imenom junaka našega narodnoosvobodilnega boja Toneta Tomšiča in oddaji podelili ob njeni 20-letnici nagrado.

V slovenskem prostoru že nekaj let vzbujajo pozornost KONTAKTNE ODDAJE na valu 202. Ni še bilo novega programa, ki bi ga poslušalstvo osvojilo v tako kratkem času. To je posledica velikega ustvarjalnega napora vse ekipe in izraba vseh izraznih možnosti radijskega medija ter vključevanja poslušalcev v program. V tem sklopu gre izdvojiti lansko štiriurno oddajo ob Dnevu republike s terena, s partizanske vasi Cerkno.

V imenu vseh nagrajencev se je zahvalila Kristina Lovrenčič, o liku in vlogi novinarja v naši družbi pa je izčrpno spregovarila tovarišica Silva Jereb, članica izvršnega odbora republiške konference SZDL Slovenije in navezala vrednote današnjega novinarja na svetel vzor političnega in kulturnega delavca naše revolucije kot tudi predvojnega obdobja, Toneta Tomšiča, katerega ime ta visoka priznanja tudi nosijo.

Podelili so jih v dvorani Narodne galerije, kjer je doprnski kip Toneta Tomšiča bival v družbi naših velikih impresionistov, ki se jim ni nič manj kvalitetno oddolžili s svojim programom tudi amaterski oktet pod vodstvom Uroša Lajevica, sicer priznanega slovenskega dirigenta. Pot kvaliteti je tako povsod odprta.

NEVA MUŽIČ

BELEŽKE

TITO-STRATEG IN KOMANDANT

Sredi prejšnjega tedna je polkovnik Rade Petrović v domu JLA odprl razstavo »Tito strateg revolucije in vrhovni komandant oboroženih sil«. Razstava, ki jo je pripravil beograjski Vojni muzej, je doslej obiskala številne kraje širom po domovini. 235 fotografskih posnetkov, ki jih dopolnjujejo še citati iz Titovih govorov in člankov, nazorno ponazarja pomembne odločitve nezlomljivega borce.

Otvoritvi razstave v Novem mestu so prisostvovali številni družbenopolitični delavci, starešine in mladi občani. Razstava prihaja prav pred Titovim rojstnim dnem in se tako vključuje v program prireditev, s katerimi bomo počastili letošnji dan mladosti. Za vojake, dijake in člane delovnih organizacij so pripravili skupinske obiske s strokovnim vodstvom.

L. S.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

ZDAJ HODIMO TOD

Na kraju naše požgane vasi,
kjer prej je stal dom,
zdaaj breskev cveti.

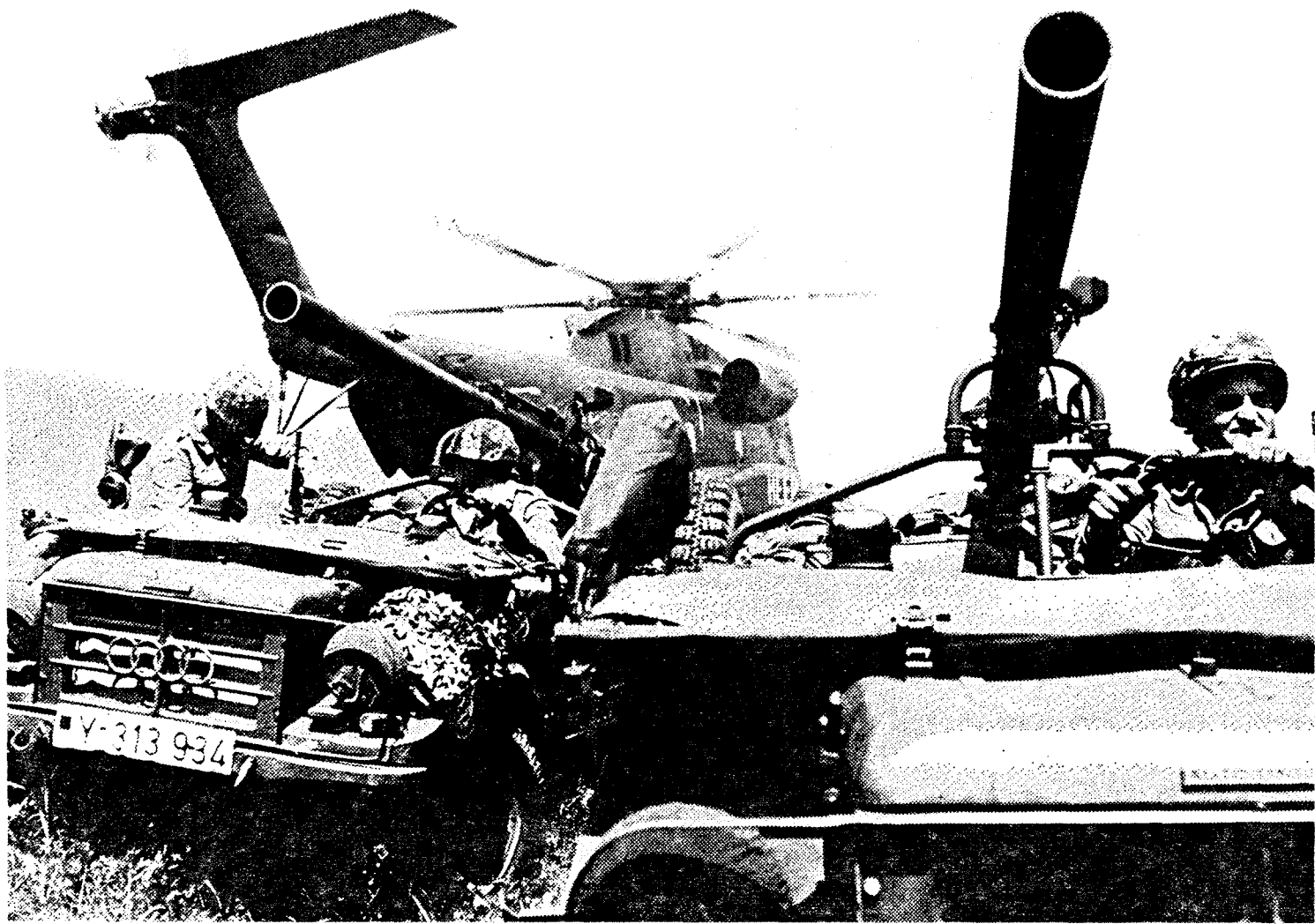
Kot svinec teži spomin srcé.

V soncu in vetru, v pomladnem
cvetju,
je težko srcé, so trudne nogé.

Kjé, mati si, oče, kje sestra,
kje brat?
Zdaaj cvetejo češnje sredi trat.

Hodimo tod, a naprej se mudi.
V sončni zarji jutro rdi.

Jelovca, maj 1944
(nad Dražgošami)
LJUBA SKORNSEK

Skupna vaja zahodnonemške motorizirane pehote in helikopterskih enot

OBOROŽENE SILE ZAHODNE NEMČIJE

Moč, ki narašča

V sestavu pakta NATO predstavlja Zvezna republika Nemčija steber obrambe Zahodne Evrope. Vojaški proračun za zahodnonemške oborožene sile se je s 26,8 milijarde mark iz leta 1973 povzpel letos na 31,8 milijarde mark. Tako Bundeswehr kljub mirovni pogodbi, ki so jo Zahodni Nemci podpisali po koncu vojne in ki jim omejuje obseg oboroženih sil, predstavlja najmočnejšo silo pakta NATO v Evropi.

Potem ko so lani Bundeswehr povečali za 30.000 vojakov, ima zdaj skoraj polmilijonsko armado. Kopenske oborožene sile štejejo okoli 357.000 vojakov in oficirjev, razvrščene pa so v 13 oklepnih in 12 mehaniziranih brigad, 3 motorizirane, 2 planinski in 3 zračnodesantske brigade. Brigade so organizirane v 12 divizij. Tu je še 11 bataljonov s projektili »zemlja-zemlja«
HONEST JOHN in z drugimi najnovejše proizvodnje ter 4 bataljoni s projektili »zemlja-zemlja«
SERGEANT.

Vse tri vrste oboroženih sil ZR Nemčije so oborožene in opremljene z orožjem in bojno tehniko v glavnem najnovejše domače proizvodnje. Vse divizije in brigade imajo v svoji sestavi okoli 4.000 tankov LEOPARD, nekaj tisoč oklepnih transporterjev in drugo najsodobnejše orožje.

Mornariške oborožene sile štejejo okoli 50.000 mornarjev; v svoji sestavi imajo 6 obalnih ladij, 11 rušilcev, 6 hitrih fregat, 6 ladij za razne namene v floti, 13 hitrih bojnih ladij za podporo, 58 minoskalcev, 40 hitrih patrolnih čolnov in druge pomožne ladje. V sestavi mornarice so tudi letalske sile, ki štejejo okrog 6.000 vojakov in pilotov ter 80 do 100 letal. Te sile so organizirane v 4 eskadrilje lovcev bombnikov, 2 eskadrilje za mornariško izvidovanje, 23 helikopterjev za iskanje in reševanje iz morja ter 22 izvidniških letal.

Poleg tega ima ZRN še posebne letalske oborožene sile, v katerih je 105.000 do 120.000 vojakov in letalcev ter okoli 650 letal, organizirane pa so v 7 eskadrilj lovcev bombnikov s 126 letali, 3 eskadrilje lovcev prestreznikov s 45 letali, 8 lahkih eskadrilj s 168 letali za napade na cilje na tleh ter za izvidovanje in drugo pomožno letalstvo.

Polvojaške sile štejejo okoli 18.500 do 20.000 pripadnikov obmejne policije z oklepnimi vozili, obalnimi patrolnimi čolni in drugo sodobno vojno opremo in elektroniko.

Skupne rezerve za vse tri vrste oboro-

ženih sil cenijo na okoli 700.000 izurjenih pripadnikov, ki jih lahko takoj pokličejo v oboroženi sestav Bundeswehra.

Vse to priča, da ni nič čudnega, če imajo ZR Nemčijo za steber obrambe Zahodne Evrope. Po nedavni oceni kanclerja Schmidta ima Zahodna Nemčija eno najboljših armad starega kontinenta. Če pa temu prištejemo še vojsko ZDA, ki je stacionirana na ozemlju ZRN in šteje približno 300.000 pripadnikov, opremljena pa je z najraznovrstnejšim sodobnim klasičnim in jedrskim orožjem najnovejše proizvodnje, potem se skupna številka približa milijonskim oboroženim silam.

Kljub vsemu temu vojaški strokovnjaki in desno usmerjene politične stranke govore, da so te sile še vedno prešibke, da bi se v dani situaciji postavile po robu številčni in tehnični premoči konvencionalnih sil varšavskega sporazuma. Tako je pred nedavnim časopis DIE WELT dva tedna sleherni dan objavljala na eni strani odlomke iz nove knjige zahodnonemškega generala Johanna Steinhoffa, ki je bil do leta 1974 predsednik vojaškega sveta pakta NATO v Bruslju. Izražajoč zaskrbljenost in strah je general v svoji knjigi napovedal »propad Zahoda«, če oborožene sile Zahodne Evrope ne bodo postale močnejše. Podobno so pisali tudi drugi desno usmerjeni časopisi, ki menijo, da v tekmovalstvu obeh vojaškopoličnih grupacij atlantski pakt v vojaški moči zaostaja. Na podlagi takih ocen protagonisti vojaške sile sklepajo, da bi vsako zmanjšanje oboroženih sil, stacioniranih v Zahodni Evropi, utegnilo v primeru nenadnega napada imeti nadvse hude posledice. Prav zaradi vsega tega se morajo zahodnoevropske države po mnenju enega dela časopisnih komentatorjev opreti na krepitev svojih oboroženih sil in proizvodnjo svojega orožja in opreme.

Vselej, ko gre za povečanje vojaškega proračuna, vojaški strokovnjaki ter resorni ministri opozarjajo na premoč nasprotnega vojaškega bloka v konvencionalnem in drugih vrstah orožja. Tako se je vojaški proračun ZR Nemčije povečal s 26,8 milijarde mark iz leta 1973 na 31,8 milijarde mark, kar je za skoraj 20 odstotkov. Vse to govori o tem, da je ZRN za ZDA vojaško najmočnejša država atlantskega pakta. Lani je ZRN imela za 264 dolarjev vojaških izdatkov na vsakega prebivalca. Vojaška industrija iz leta v leto intenzivno razvija proizvodnjo novih orožij, več vrst raket — predvsem superprotitankovskih raket in precizne elektronske tehnike za vojaške potrebe, to pa vse zato, ker njihova vojaška doktrina gradi na tem, da se s kvaliteto postavi po robu nasprotnikovi kvantiteti.

Ob vsem tem so še zmeraj v ospredju tudi številni vojaški problemi držav Zahodne Evrope. Dvajset armad pakta NATO je oboroženo s štirimi različnimi tipi tankov, 14 tipi protitankovskih raket, 12 tipi letal, podobni problemi pa so tudi v mornariških oboroženih silah. Vrh tega pa je vzrok za negotovost in »strah«
tudi stanje na južnem krilu pakta NATO, posebno v Grčiji, Turčiji, Italiji in končno tudi na Portugalskem.

Vse to so razlogi za nazadnjaške, reakcionarne sile, da razvijajo široko kampanjo za krepitev oborožene moči in proti zmanjšanju oboroženih sil v Evropi. Poleg drugega je tudi v tem treba iskati vzroke, ker so pogovori o zmanjšanju oboroženih sil in jedrskega orožja med obema blokoma že leta na mrtvi točki in v slepi ulici.

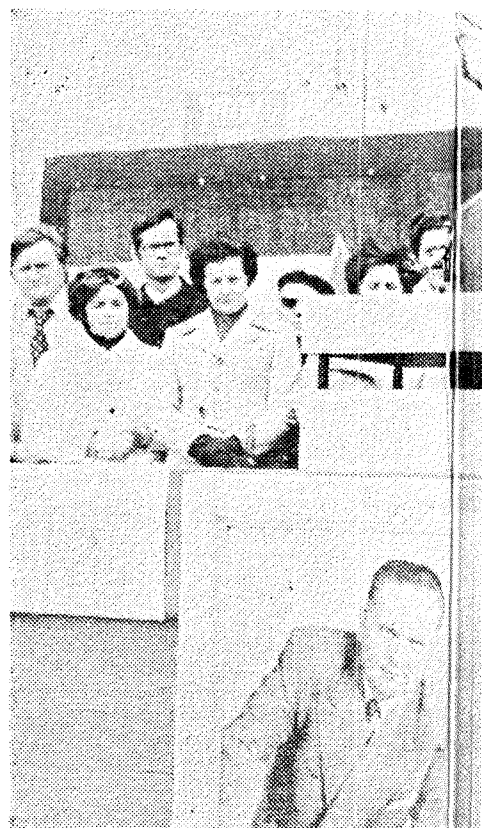
MIRKO DRČA

Izročila

Med priprave za obrambo sodi tudi negov bodilnega boja. Tradicije so sestavni del vojske, obujati in seveda — razvijati. Druga preteklost, ampak neločljiv del vseh naših velja za obrambne priprave mladih, določanje membni nalogi, torej o prenašanju bojnih izkušenj na novo ustanovljeni odbor za negovanje tradicije SZDL občine Ljubljana Šiška. Člani tega ki domala vseh družbenopolitičnih organizacij uspehih. Rajši so razpravljali o tako imenovani vrsti novih nalog, ki jih bodo opravili leta, letnico ustanovitve Osvobodilne fronte, vsje

Ceravno je bilo precej govora tudi o spomeniškem varstvu, o praznikih in proslavah, razstavah, filmih in tako naprej, se bomo ustavili le pri obrambni vzgoji mladih. Uspehov je sicer veliko, kar priča o tem, da naši revolucionarji in borci NOV

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUGO

Negovanje izročil NOV: Ivan Franko, w p seznanja mlade vojske z boji in trpljenjem ud

Piše Alojz Kermavnar

Planinska dolina med NOB

2. nadaljevanje

Iz Planine so se belogardisti umaknili v Jakovico in se zabarikadirali v tamkajšnji podružnični cerkvi svetega Mihaela. Ker so most preko Unce na cesti med Planino in Lazami razrušili že vojaki vojske SHS spomladi leta 1941, so se morali tedaj tudi belogardisti prebijati preko te reke s čolni in splavi. Struga Unce je bila prav takrat polna, ker je bilo malo

prej precej dežja; prevoz preko vode je bil zato precej težaven.

Med ljudmi v Lazah in Jakovici so začeli belogardisti širiti govorice, da so v Posojstni Angleži, ki jim bodo v kratkem predali res pravo oblast, kot nagrado za njihovo junaštvo proti rušilnemu boljševizmu.

V Laze je tedaj prišla iz logaške smeri večja nemška vojaška karavana in se obnašala, kot da je izgubljena.

Nemški vojaki so bili takoj utrjeni, da so polegli vseh vrstovih, pod kozolci drugod, kjer je bil kakšen prostor. Kazno je bilo, jih je razjedel tudi že obzaradi strahu pred sodbo pvice, ker so jim plesali po očmi storjeni zločini na hovem osvajanem pohodu. Istočasno je iz Loške doline prihrumelo v Laze več tropov ustašev, četnik domobrancev in raznih drugih okupatorjevih opredeljenih

a, opora vzgoje

negovanje številnih izročil našega narodnoosvo-
ljalne revolucije, ki še traja, zato jih moramo nego-
vati, povedano, naše revolucionarne tradicije niso
naši prizadevanj in naše sedanjosti, kar posebej
raščajočih rodov. O tej družbenopolitični in po-
litiki izročil na mlade, je pred nedavnim razpravi-
je in obhajanje revolucionarnih izročil pri konfe-
ni tega koordinacijskega odbora, kot predstavniki
nizacij na območju občine, so malo govarili o
menjanih šibkih točkah in si obenem zastavili
letis, v času, ko praznujemo petintrideseto ob-
vstaje in rojstva naše ljudske armade.

niso brez posluha za akcije in prizadeva-
nja mladih Šiškarjev. Kljub temu pa je
bilo slišati, da se pri mladinskih akcijah
pogosto pojavljajo eni in isti obrazi bor-
cev, čeprav je še veliko takih, ki bi lahko
pomagali. Pri tem so izjema seveda tisti,

IZBENA SAMOZASČITA

vojni politični komisar SNOUB Ivan Gradnik,
em ljudstva Primorske. (Foto: B. J.)

ki so jih posledice vojne ali bolezni pri-
klenile na posteljo. A poglejmo, zakaj tak
odnos do negovanja in prenašanja izročil
NOV.

Najprej bi veljalo poudariti, da v kon-
kretnem primeru nikakor ne gre za umik
pred obveznostmi in nalogami, saj praksa
pove, da so borci zelo aktivni v družbeno-
političnem življenju občine. Vzroke je nam-
reč treba iskati le v dokaj mlačnem odno-
su do akcij mladih, do neke brezskrbnosti
do njihovih priprav za obrambo. O tem
dovolj zgovorno priča podatek o obnaša-
nju nekaterih naših jurišarjev, partizanskih
junakov in komandirjev, ki so se — vsaj
tako kaže — naveličali pomagati in prena-
šati izročila NOV. Ko jih kdo zaprosi, da
bi mladini kaj spregovorili ter obudili spo-
min na ta ali oni dogodek iz naše novejšje
zgodovine, se najpogosteje izgovarjajo: »Saj
je bilo o tem že dosti povedanega in napi-
sanega. Ne bom ponavljal vedno istega,
poiščite si koga drugega.«

Ni nobenega dvoma, da takim in po-
dobnim izjavam do določene mere botruje
tudi nepremišljenost, saj je dobro znano,
da rodovi mladih, ki šele dozorevajo, »po-
vedanega in napisanega« niso poslušali in
ne prebrali, živa beseda pa je nekaj po-
vsem drugega kot knjiga. In ne nazadnje,
izročila našega osvobodilnega boja niso
okamenela preteklost, še manj pa mistici-
zem ali kult. To so vrednote, ki živijo v na-
ših ljudeh, zato jih moramo prenašati na
mladi rod in ga spodbujati za revoluci-
onarno akcijo. Morda bi kaj več o tem
povedala vzgoja vojakov in starešin v naši
armadi, kjer ni enote, poveljstva ali posa-
meznika, ki bi — v okviru rednih in vsak-
danih nalog — bil brez obveznosti do ne-
govanja naših revolucionarnih izročil. Po-
glejmo le strokovni pouk ali moralnopoli-
tično vzgojo (PVI — politična vzgoja in
izobrazba) in videli bomo, da so povsod
navzoči primeri in izkušnje iz našega na-
rodnoosvobodilnega boja, vse to pa pozi-
tívno vpliva na razvijanje poguma, požrtvo-
valnosti, tovarištva, zlasti pa na nenehno
krepitev bratstva in enotnosti. Zato je trdi-
tev, da je vsaka naša vojaška enota Jugo-
slavija v malem, povsem upravičena.

O negovanju naših izročil bi lahko še
in še govorili, toda to ni naš namen. Ob
izkušnjah in ugotovitvah šišenske občine
bi namreč želeli poudariti, da je skrb bor-
čevskih organizacij za njihove člane na-
loga številka ena. Toda ta naloga ni in ne
sme biti edina. Zato ne, ker družbenopo-
litične organizacije, predvsem pa naša mla-
dina, pričakujejo pomoč večjega števila ti-
stih, ki so tudi med vojno znali najti lepo
in spodbudno besedo za našega mladega
človeka, ki je bil nosilec boja in revoluc-
cije. Šišenski primer verjetno ni osamljen,
zato bi želeli, da organizacije ZZZB — v le-
tonjem jubilejnem letu — množičneje pri-
spevajo k obrambni vzgoji mladih kmeto-
valcev, delavcev, učencev in dijakov. In to
bi bil zares neprecenljiv prispevek k ure-
ničenju zasnove naše splošne ljudske ob-
rambe, ki je sestavni del naše še trajajoče
revolucije.

B. JAKOVLJEVIČ

tere je proti severu potiskal
naš VII. korpus, ki je pro-
diral proti Ljubljani.

V Lazah in njihovi okolici
je nastalo pravo mravljišče
osvajalske vojske najrazlič-
nejših form in barv. Bila je
to dejansko drhal kolektiv
nih roparjev, ki so si vtepli
v glavo, da bodo vladali vse-
mu svetu s poniževanjem in
teptanjem drugih narodov. Tu
je bila tako zbrana tolpa to-
lovajev, ki si je s svojo ok-
rutno strategijo in taktiko pa-
kopala sovraštvo vseh pošte-
nih ljudi. Med to skrpano
bratovščino privilih idiotov so
bili tisti, ki so pri svoji iz-
dajalski sestavi prisegli, da
se ne bodo ostrigili in ne ob-
rili, dokler se ne bo vrnil
nazaj na svoj prestol kralj
Peter. V tej hierarhični zmeš-
njeni so se motovili pojavi s
kozmimi fiksi, ki so s tem
javno izkazovali neomajno
zvestobo svojemu vrhovnemu
poveljniku Leonu Rupniku.
Med to pustolovsko sodrgo
so nekateri nosili za vratovi
verzičice s križcem, ki naj bi
jim pomagali do zmage in
jih varovali pred pohodom
pogubnega komunizma.

Očitno je bilo, da vso mno-
žico te golazni prežema ne-
gotovost, strah in nervoza.

Mrzlično so razporejali orož-
je in neprestano premikali in
razporejali enote za zadnjo
obrambo. Obnašali so se ta-
ko, kot da slutijo svoj sko-
rajšnji neizogiben in sramo-
ten poraz. Najbrž pa še niso
vedeli, da so plameni benci
na že upepelili Hitlerjevo os-
tudno truplo, da se je vojna
v Nemčiji sami že zaključila.

29. Hercegovska divizija je
iz Ravbarkomande pri Postoj-
ni naperila svoje topove in
minometalce na tako koncen-
trirano osvajalsko drhal v La-
zah. Prve topovske salve so
napovedale krvav bojni ples,
kakršnega tu še ni bilo. Nem-
ci in njihovi potrti hlapci so
kljub taki situaciji začeli od-
govarjati na te salve s svo-
jim topništvom; panike pa se
pri tem niso mogli znebiti.
Bojišče je postajalo vedno
bolj krvavo, zakajeno in raz-
trgano.

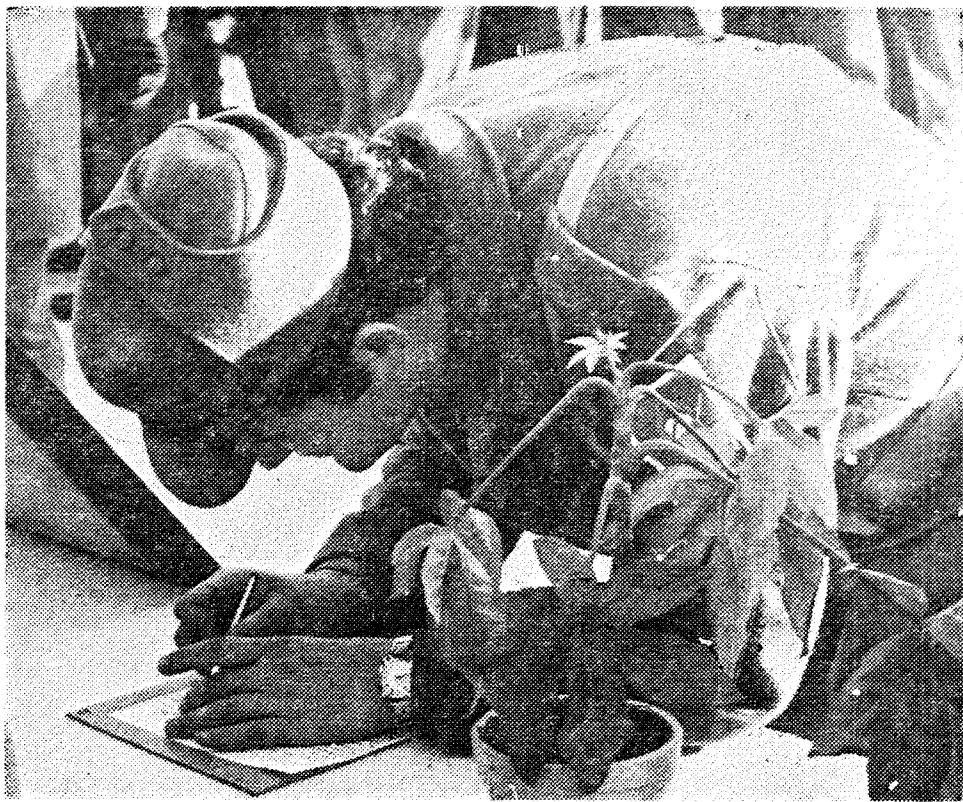
Ljudje so se stisnili v kleti
in obokane kašče, ker ni bilo
časa, da bi se umaknili z bo-
jišča v kakšno podzemno ja-
mo. Znašli so se v strašnem
bojnem metežu, v katerem je
odločala samo sreča, kdo bo
ostal živ.

Hkrati z napadom na oku-
patorske in njim podrejene

izdajalske enote v Lazah je
Hercegovska divizija usmeri-
la svoje osvobodilne sile tu-
di proti Rakeku, Uncu in Iva-
njem selu. Srdit boj je trajal
do večera. Takega pritiska
Hercegovske divizije Nemci
in njihovi vazali niso mogli
vzdržati. Zato so se ponoči
umaknili nazaj, od koder so
prišli in se pri Podbratu med
Lazami in Logatcem utrdili v
robatem skalnatem gozdnem
območju. Obrambno črto so
Nemci raztegnili tja do Gr-
čarevskega vrha in na njej
skopali obrambne strelske
järke.

Po taktičnem umiku Nem-
cev iz Rakeka in Laz in be-
gom njihovih trabantov so
se morale tudi nekatere eno-
te Hercegovske divizije pre-
ko Unca prepeljati s čolni in
zasilnimi splavi. V Lazah in
drugih osvobojenih naseljih
so jih ljudje sprejeli s sil-
nim navdušenjem in veseljem.
Takega sprejema verjetno ni
bil deležen še nihče. Toda
časa za proslavljanje tako
pomembnega dne v širšem
obsegu tedaj ni bilo. Herce-
govska divizija je morala še
naprej za osvoboditev vseh
krajev, ki so še trepetali v
negotovosti.

(Se nadaljuje)

Nekaj sto mladih Šiškarjev je že vstopilo v enote naše teritorialne obrambe, ob dnevu
mladosti pa se jim je pridružilo še stopetdeset sovrstnikov, novih prostovoljcev.

Niso vsi borci in borke NOV utrujeni in odmaknjeni od mladih in njihove obrambne
vzgoje. Toda včasih sami vsega ne zmorejo in jim je zato vsaka pomoč pri opravljanju
domovinskih nalog dobrodošla.

Občinski odbor ZRVS Sežana je v Divači pripravil dvodnevne prireditve s tehničnim
zborom v počastitev dneva OF, 1. maja in dneva zmage. Prvega dne se je pomerilo 20
ekip v streljanju z vojaško puško in 19 ekip z malokalibrsko pištolo, izmed katerih se
jih je pet uvrstilo v finalno tekmovanje drugega dne. Tega dne se je teh pet ekip po-
merilo v streljanju z vojaško puško in MK pištolo, šest ekip v hoji po azimutu, šest
ekip učencev iz raznih šol je tekmovalo v rokometu, devet šolskih ekip pa v streljanju
z zračno puško. Vsega skupaj je na raznih tekmovanjih sodelovalo 79 ekip, za kulturni
del programa pa so poskrbeli 27-članska godba na pihala, 32-članski mešani pevski zbor
iz Divače ter mladinka iz osnovne šole Divača z recitacijo. Na slovesnosti so podelili
priznanja najzaslužnejšim rezervnim starešinam, poleg tega pa še tri srebrne in eno
bronasto plaketo ZRVS. Predvajali so sedem kratkih filmov z obrambnovzgojno tema-
tiko, ki si jih je ogledalo skoraj 600 občanov.

Tehničnega zbora pa se je poleg 80 odstotkov vseh rezervnih starešin udeležilo in si ga
ogledalo še okoli 20.000 mladincev in drugih občanov. Poleg lahkega pehotnega orožja
so si lahko ogledali tank T-34, tank mostonosilec, ki je prikazal postavitve in prevoz
mostu, komandno-štabno vozilo na gosenicah, izvidniško vozilo in tank amfibijo. Vojaki
so prikazali, kako ustvarijo dimno zavoso in kako postavijo ali razminirajo protoklepne
mine. Obiskovalci so si lahko ogledali dve vozili z radijskimi in drugimi aparaturami za
sodobne zveze, radar za opazovanje zemljišča, vodljive protitankovske rakete maljutke,
oklepni transporter in protiletalsko oklepno vozilo z dvocevnim topom kal. 57 mm.
Tehnični zbor so si ogledali tudi rezervni starešine iz sosednjih občin ter starši petih
fantov, ki obiskujejo v Ljubljani vojaško gimnazijo »Franc Rozman-Stane«.

DANILO SKRLJ

DOPISNIKI NAM POROČAJO

IVANČNA GORICA

SPOMIN JE ŠE ŽIV

ZZB NOV Grosuplje in Sekcija za vzdr. ževanje proge Novo mesto sta 27. aprila odkrila spominsko obeležje na progi med Ivančno Gorico in Sentvidom pri Stični. Na tem območju je bila v letih 1941-1942 Druga grupa odredov, ki je imela pri sedanjem obeležju stalen prehod od Kremenjaka proti Zasavju. Posluževali so se ga tudi aktivisti, vosovci in kurirji, ki so iz baze 20 odhajali na Štajersko in Koroško. Na istem mestu je bilo pozneje več diverzij.

Slavnostni govor ob odkritju je imel nekdanji partizanski kurir Lado Lapanja. V kulturnem programu so sodelovali dijaki gimnazije in učenci osemletke iz Stične. Med številnimi udeleženci je bilo razeveselivo videti mnogo mladine.

CIRIL JURČIČ

ŽIRI

PREDAVANJE O PARTIZANSKI SANITETI

Na pobudo ZB NOV je krajevna konferenca SZDL Ziri konec marca organizirala predavanje o partizanski saniteti na Slovenskem. Nad 200 prebivalcev je z velikim zanimanjem sledilo predavanjem dr. Franje Bojce-Bidovec in dr. Pavle-Jerina Lah, ki sta to temo povezali s predvajanjem dokumentarnih filmov. Obe zdravnici sta poudarili pomen partizanskih bolnišnic Franja in Pavla, ki kljub temu, da je mnogo ljudi vedelo zanju, nista bili nikdar odkriti. V Franciji se je zdravilo tudi več Zirovcev. Prav iz Zirov je ta bolnišnica dobila v poletju 1944 rentgenski aparat, ki ga je daroval pokojni dr. Demšar, zdravnik iz tega kraja.

FRANC GALIČIČ

GRIŽE

SODELOVANJE Z MLADINO

Na pobudo ZSMS Griže in Planinskega društva Zabukovica je prišlo pred kratkim do sestanka, na katerem so se pogovorili o akcijah, s katerimi bi obudili spomine na dogodke pred 35 leti. Dogovoru, da vsako leto priredijo dva do tri pohode ob spomenikih NOB, nameravajo letos dati še poseben poudarek.

Na območju te krajevne skupnosti je bila pred 35 leti ustanovljena 1. Savinjska četa, prvi odbor OF, izveden pa je bil tudi napad na rudnik v Zabukovici. Na tem območju se je prav tako začel brežiški pohod pod vodstvom Staneta Rozmana. Na kraju, kjer je bila ustanovljena 1. Savinjska četa, želijo urediti spominsko obeležje. Avgusta bodo s pomočjo enot teritorialne obrambe ponazorili napad na rudnik Zabukovico. Spominsko obeležje bodo odkrili med srečanjem »ukradenih otrok« 26. prihodnjega meseca. V novembru bodo odkrili obeležje na kraju, kjer se je začel brežiški pohod.

Pomenili so se tudi o zbiranju spominov iz NOB na tem območju in da bi le-te dali na razpolago tudi mladini.

FRANC JEŽOVNIK

OBČINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● DORNBEEK

Dne 28. maja 1944 so se po vsej okolici vneli hudi boji med partizanskimi enotami ter Nemci in kvizlingovci.

● TRBOVLJE

Dne 1. junija 1924 je trboveljski proletariat pod vodstvom KPJ zadal odločilen udarec orjunašem.

● STARI TRG OB KOLPI

Dne 1. junija 1942 so partizani prvič napadli večjo okupatorsko postojanko, ki je bila v tem kraju.

ŠKOFJA LOKA

VOJAŠKA VAJA V SELŠKI DOLINI

Občinski odbor ZRVS Škofja Loka se dobro zaveda, kolikšnega pomena so za vojaško usposabljanje seminarji in predavanja o delovanju v sovražnikovem zaledju in da to tematiko obsegajo tudi izpiti. Zato so v letošnjem letu priredili že po dva seminarja v vseh osnovnih organizacijah. Po teoretični obnovitvi so sklenili izvesti še praktično vajo na temo »Partizanska četa v zasedi v sovražnikovem zaledju«. V dogovoru s starešinami iz vojašnice »Jože Gregorčič« so organizirali 17. aprila vojaško vajo v Selški dolini. Sodelovali so tudi pripadniki civilne zaštite in odbori SLO iz okoliških vasi. Potek vaj je spremljalo nad 350 rezervnih starešin.

Po vaji so se vsi udeleženci zbrali ob spomeniku žrtvam vojne v Dolenji vasi. Predstavniki občinskega odbora ZRVS, JLA in ZZB NOV so položili venec, komandant občinskega štaba TO pa je zbranim govoril o bojih v Selški dolini med NOB. Spomin na padle borce so nato počastili z enominutnim molkom.

FRANC GALIČIČ

MOSTJE V SLOVENSKIH GORICAH

VELIČASTNA PROSLAVA OF

V soboto, dne 24. aprila je bila v Mostju v Slovenskih goricah, kraju, kjer je pred štiriinšestdesetimi leti v boju s premočnim sovražnikom, izkpravela prva slovenskogoriška četa, je bila tudi letos proslava, ki se je imenovala PO POTEH REVOLUCIJE. Preslegla je vsa pričakovanja kljub temu, da vreme ni bilo najboljše.

Nekaj pred dvanajsto uro so na kraj pred spomenik slovenskogoriški četi prikorakali odredi, ki so bili sestavljeni iz mladih bojnikov, iz Kvedrovega, Krambergerjevega, Osojnikovskega in Lačkovega odreda. V vseh odredih je bilo nad 6000 udeležencev, ki so pred tem šli po krajih, kjer so hodili prvi borci za osvoboditev. Poleg teh so bili v povorki, ko so prihajali na zborna mesta, še udeleženci avtorallyja, pripadniki teritorialnih enot, gasilci in drugi.

Nato je bilo zborovanje, ki ga je začel Stanko Lepej, komandant pohoda, ki je v pozdravnem govoru naglasil pomen prireditve, pred tem pa so mu komandanti posameznih odredov raportirali. Nato je prišla na slavnostni oder Silva Jerebova, članica izvršnega odbora predsedstva RK SZDL Slovenije, ki je v svojem govoru

Preden je aprilsko vlažno vreme ozelenilo livade, se je gasilska sirena oglašala večkrat dnevno. Gozdni in travniški požari, posledica požiganja osušenih trav in dračja, nepazljivosti in nepoučenosti. Ob takšnih primerih sta se izkazovali dve skrajnosti. Na eni strani neodgovornost posameznikov, neznanje in premajhna ali nična kazenska odgovornost, na drugi pa pripravljenost in požrtvovalnost gasilcev ter drugih pri gašenju požarov, ki so često povzročili veliko gospodarsko škodo. Primer na sliki se je zgodil v Čreti nad Kokarji v Zadrebški dolini, ko je zaradi požiga trave prišlo do velikega gozdnega požara, ki je pretil z uničenjem velikih gozdnih površin visoko v planinskem predelu. Le prisebnosti in napornemu delu gasilcev, gozdnih delavcev in domačinov je prispel, da se je omejil požar prav na meji, ko se je odločalo, ali bo ogenj ušel v zrele gozdove, kjer bi ga spričo vetra ne bilo več mogoče omejiti. Koncept samozaščite ima del vsebinske zasnove tudi v smislu varstva naravnih bogastev, človeških življenj in ohranjanja naravnega okolja. Čas je da se koncept v tem smislu začne tudi spoštovati.

JOŽE MIKLAVC

orisala pomen revolucije ter med drugim dejala: »Danes ta boj nadaljujemo. To je naša zaveza, je dolžnost rodov, ki za naš čas in za naše razmere v novih pogojih ohranjamo in naprej razvijamo izročilo OF. S tem tudi uresničujemo napoved velikega sina slovenskega naroda in največjega našega pisatelja Ivana Cankarja... Trdno smo odločeni ob slehernem trenutku braniti to skupnost, ob vsakem času in proti vsakomur in se dosledno boriti proti krivicam...»

Na tem zborovanju so podelili priznanja OF 23 družbenopolitičnim delavcem z območja ptujske občine, Aerokluba Ptuj in TVD Partizan v Markovcih. Predsedniku SFRJ tovarišu Titu pa so s tega zborovanja poslali pozdravno pismo.

F. HOVNIK

TOLMIN

POHOD PO POTEH GREGORČIČEVE BRIGADE

Tolminska mladina se pripravlja na tridnevni pohod, ki bo v počastitev dneva borca 4. julija. Pravijo, da bodo šli ob vsakem vremenu. Sodelovali bodo tudi člani ZZB - NOV; vodil jih bo narodni heroj Hvala. Letošnji pohod bo že peti po vrsti. Prvega se je udeležilo le 25 članov. Takrat so šli na Golobar. Drugega se je udeležilo 50 mladincev in mladink, pri tretjem jih je bilo že 100, lani pa jih je bilo 230.

Pohod so razdelili na več etap:

— iz Tolmina v Kmečke ravne, Podbrdo, Trebušo, Grudnice, Tolminski lom, čez Sočo na Solarje, Livek, Matajur in Staro selo;

— iz Starega sela na Učje do Čezsoče in naprej.

Ne bi bilo napak, če bi se tolminski mladini pridružila tudi naša z obale Jadrana.

KOČEVJE

ŠPORTNA PRIREDITEV INVALIDOV

Društvo invalidov Kočevje je priredilo področno tekmovanje »Ljubljana z Dolenjsko« v streljanju z zračno puško po kategorijah invalidnosti. Sodelovalo je 32 tekmovalcev iz Črnomlja, Ponikev, ekipa slušnih prizadetih iz Ljubljane, SDI Ljubljana, Ljubljana-Siška in prireditelj Kočevje.

Rezultati: A kategorija, Ivan Zagar, Ljubljana od 200 možnih krogov 166, Zlatko Bernovšek, Ponikve 144 in in Stariha Lojze, Črnomelj 137.

B kategorija: Ludvik Šnajder, Ljubljana 166, Zelko Šafar 142 in Danilo Kočevar 137 (oba iz Kočevja).

C kategorija: Franc Butara 162 in Alojz Macele 159 (oba iz Ljubljane), Nada Učakar, Kočevje 159.

D kategorija: tSane Vršaj, Ljubljana 185, Ciril Regali, Kočevje 170 in Jožica Stojanovič iz Ljubljane 169 krogov. Navedeni tekmovalci se bodo pomerili koncem meseca maja na republiškem prvenstvu. Organizacijatekmovanja je uspela, vodstvo iz Kočevja zasluži vso pohvalo.

VINKO BOVCAN

IZ NASIH KRAJEV

SEMPETER PRI GORICI — Pionirji osnovne šole Ivana Roba v Sempetru pri Gorici so priredili slovesen sprejem kurirčkov pošte. Prinašalce pošte so sprejeli z velikim ploskanjem. S kulturnim programom so počastili tovariša Tita in izrazili svojo ljubezen do domovine. Tudi borci NOV so jim spregovorili o svojih doživljajih. S posebnim zanimanjem so mladi poslušali besede nekdanjega kurirja postaje P-15 Henrika Komica.

LEOPOLD KOTAR

ILIRSKA BISTRICA — Pred nedavnim so v vasi Dolnji Zemon odkrili spomenik padlim borcem iz tega kraja. Pri odkritju so bili navzoči poleg domačinov tudi številni predstavniki družbenopolitičnih organizacij.

P. NIKOLIČ

RAVNE NA KOROŠKEM — ZZB NOV Ravne je dal pobudo, da bi se domača občina pobatila z občino Varvarin v Srbiji. Predlog so borci skupaj z občinsko konferenco SZDL utemeljili s tem, da je 8. junija 1941 odpeljal poseben vlak 449 izgnancev iz Meziške doline in okolice Litije. Te so sprejeli medse prebivalci vasi iz okolice Varvarina. Zato so Ravenčani leta 1974 postavili v Varvarinu spomenik padlim borcem. Bratstvo je bilo skovano v najtežjih dneh revolucije in ne more biti pozabljeno.

F. SREBOTNIK

V Mojstrani se je 9. t. m. pridružila zvezni štafeti še tradicionalna triglavska štafeta.

ŠKOFJA LOKA — Zveza tabornikov v Škofji Loki vključuje pet odredov, ki marljivo sodelujejo na tekmovanjih in pohodih. V času od 16. do 18. aprila je osem njihovih ekip nastopilo v akciji »skrij — poišči«, ki je potekala na območju Poljanske doline. Uredili so zemljanke in delavnice ter jih zamaskirali, nato pa so vojaki iz vojašnice »Jože Gregorčič-Gorenjec« preiskali teren. Posebna komisija je ocenila njihovo delo.

FRANC GALIČIČ

MEZICA — V Mežici so 30. aprila imeli slovesno prireditev ravske občine v čast 35-letnice OF, 100-letnici Cankarjevega rojstva in dnevu dela. Slavnostni govornik Jože Globačnik se je dotaknil tudi vprašanja Koroške. Ob tej priložnosti so podelili tudi priznanja. Pet jih je prejelo srebrno značko OF, petnajst srebrni znak sindikata, tri podjetja pa so dobila plaketo s srebrnim znakom republike.

IGNAC ZDOVC

MATAJUR — Zadnjo nedeljo marca je bilo na Matajurju srečanje planincev iz Kobarida, Tolmina in Slovenske Benečije. Počastili so spomin na boje Bazoviške brigade. Predsednik PD Benečije Joško Kukovac je v govoru opisal boj svojih rojakov za narodnostne pravice. Potem so se udeleženci zbrali pred grobnico v vasi Matajur in z enominutnim molkom počastili spomin padlih borcev. Na tovariškem srečanju je bilo tudi precej domačinov iz okoliških vasi.

IVAN KURINCIČ

ILIRSKA BISTRICA — Na Pregarjih so 24. aprila sklenili ustanoviti strelsko sekcijo, ki bo spadala v sklop Strelskega društva 4. junij v Ilirski Bistrici. Za začetek delovanja je občinska SZ sklenila dati na razpolago 5 zračnih pušk, prostore pa si bodo uredili sami v dvorani zadružnega doma. Tako bodo nadaljevali tradicijo Brkincev, o katerih je bilo tudi med NOB znano, da so odlični strelci.

V. RAVNIKAR

Partizanski vezisti in radioamaterji

Lahko bi brez greha obrnili naslov tega zapisa in nihče ne bi bil užaljen. Prvi kot drugi so bili v času NOB eno in isto, pa naj je bil partizanski vezist v koži radiotelegrafista, telefonista, inženirja ali tehnika. Vsi so bili v bistvu radioamaterji v strnjeni vlogi raziskovalcev in uporabnikov te zvrsti tehnike v tistem pravem smislu klasičnega radioamaterizma, katerega začetnik je bil naš rojak Nikola Tesla.

Radioamaterstvo ni delo, taktstvo, kot bi si morda kdo mislil, pač pa splet ne profesionalnega ustvarjanja na področju elektronike in telekomunikacij. Ta dejavnost je bila še posebej pomembna v NOB. Povsod so se tehnično znanje, iznajdljivost in ustvarjalnost prepletali s požrtvovalnostjo in ukanami.

Partizanski vezisti so prinesli iz boja le bogate izkušnje, pač pa tudi težnjo po nadaljnjem ustvarjanju in obnavljanju domovine. Vede-li so, kaj pomenijo razgledani ljudje, kako jih usposabl-jati in kako jim privzgojati ljubezen do tehnike. Zato so bili prav oni pobudniki za radioamatersko organizacijo, ki letos praznuje 30-letnico dela. Rezultati dela v treh desetletjih potrjujejo, da se radioamaterji niso izneverili partizanskim tradicijam, da so bili in so vredni nasled-

niki vezistov NOV. Medtem, ko so v strokovno-tehničnem, vzgojnem in humanitarnem pogledu odigrali pomembno vlogo v naši samoupravni socialistični družbi, je njihovo sodelovanje v teritorialni obrambi in civilni zaščiti še posebno pomembno, saj brez radioamaterskih vezistov skoraj ne mine nobena vaja SLO ali ZRVS.

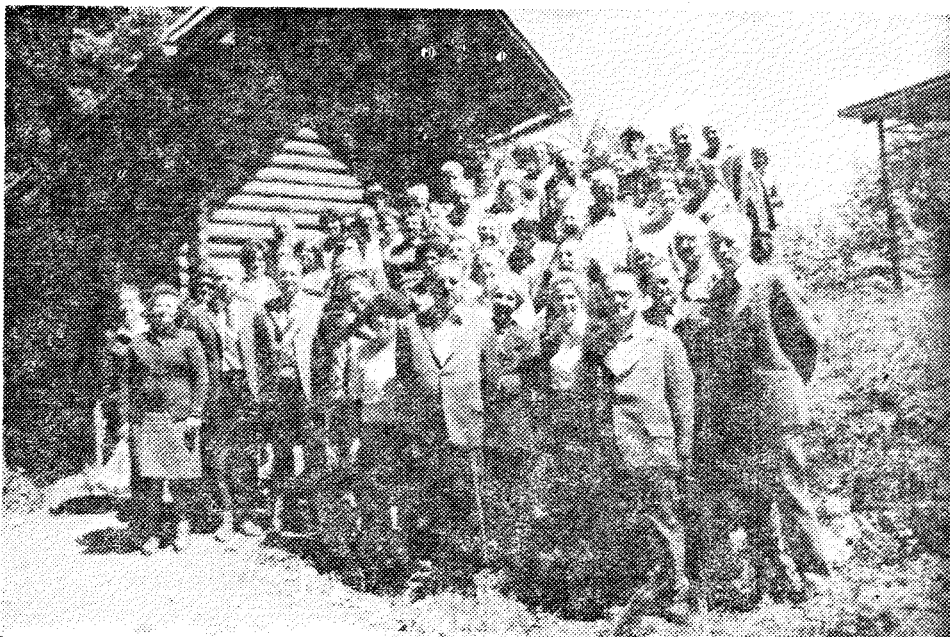
Povsem umevno je, da odbor sekcije vezistov NOB s svojim pokroviteljem ZO PTT Slovenije tesno sodeluje z Zvezo radioamaterjev in njenimi temeljnimi organizacijami, radioklubi, v vsej Sloveniji. Zato skoraj ni prireditve, zbora ali sestanka partizanskih vezistov, kjer ne bi sodelovali tudi radioamaterji.

Na pobudo radioklubov Domžale, Moravče in Radomlje je bil lansko leto skupen sestanek teh odborov in odbora vezistov

NOV na Menini planini ob bivalju »Murka«, ki so si ga zgradili sami. V tej brunarici imajo instalirane svoje radijske postaje, s katerimi vzdržujejo zveze z drugimi radioamaterji doma in po svetu. Člani odborov so pri pravili vezistom prisrčen sprejem. Teme pogovora so se ujemale z aktualnostjo delovanja obeh organizacij, od zbiranja in obdelave zgodovinskega materiala do načinov medsebojnega permanentnega sodelovanja. Razprava je pokazala, da je še veliko odprtih vprašanj skupnega interesa tako vezistov NOB kot radioamaterjev.

Odbor sekcije vezistov in kurirjev NOV pripravlja za september svoj 7. zbor, ki bo to pot v dolenski regiji. Pokrovitelj tega zbora vezistov bo PTT podjetje Novo mesto. Ob tem velja zapisati, da se je sodelovanje vezistov in kurirjev NOV Slovenije močno okrepilo in so za bodoče načrtovane skupne akcije obeh sekcij.

OTO HUDECEK

Petnajstega maja je minilo 31 let, odkar se je iz Zadra vrnila skupina tiskarjev, tehnikov in pričela delati v osvobojeni Ljubljani. Preko sto borcev, ki so se razšli pred mnogimi leti, si je letos 15. maja ponovno seglo v roke pred Lukovim domom pod Bazo 20. Obiskali in ogledali so si ta pomemben zgodovinski spomenik naše revolucije, nato pa se v Dolenjskih Toplicah pogovarjali s tovarišem Francem Leskoškom — Luko. V razgovoru so izrazili željo, da bi ob 35-letnici vstaje dobili tudi partizani-tiskarji primerno zgodovinsko obeležje v Kočevskem Rogu.

Tekst: Marjan Tratar — Učo
Foto: Tone Ožbolt

Iz dela civilne zaščite

Civilna zaščita v Železarni Štore je dobro organizirana. Ugotavljajo pa, da je treba spričo razširitve in razsežnosti dela v podjetju ter kadrovskih sprememb, takoj pristopiti k organizacijski dopolnitvi, tako enot kot številčnega stanja. Posebno pozornost posvečajo strokovnemu izpopolnjevanju in obnavljanju znanja in nalog civilne zaščite.

V zadnjem času so uspešno realizirali del nalog, ki si jih je zadal štab. Povečana je številčnost enot civilne zaščite, — odkar so v decembru lani posvetili temu posebno skrb, — za približno 31 %. S tem so zagotovili pokrivanje celotnega področja dejavnosti in nalog civilne zaščite v podjetju. Uspešno so zaključili 20-urni tečaj prve pomoči za člane reševalnih trojk. Posebno pohvalo pa zaslužijo tečajniki 80-urnega tečaja prve pomoči, zaključenega v marcu t.l. udeležili so se ga člani ekipe prve pomoči — bolničarji, dežurni gasilci podjetja ter celotno osebje iz ambulate prve pomoči. Tečaj je strokovno vodil občinski odbor Rdečega križa Celje, v povezavi z oddelkom za izobraževanje železarne in vodstvom štaba civilne zaščite. Tečajnikom je občinski od-

bor RK Celje izrekel za njihovo prizadevnost in discipliniranost pri predavanjih in za njihov izreden uspeh posebno pohvalo.

Tako je ta delovna organizacija postala bogatejša pri izvajanju priprav za neposredno nudenje prve pomoči ob elementarnih nesrečah in v primeru vojne. V mesecu aprilu bo zaključen tudi 4-dnevni tečaj za vse obveznike enot C v železarni. Čeprav so predavanja v popoldanskem času, je udeležba izredno dobra.

S strokovnim usposabljanjem bodo nadaljevali v jenskem delu izobraževanja obveznikov enot civilne zaščite, s čemer bodo v celoti zaključili cikel usposabljanja enot civilne zaščite v Železarni Štore.

Posnemanja vredno!

R. U.

Vzgojna vojaška igra

Ob zaključku letošnje Kurirčkove pošte so v Mariboru priredili v domu družbenih organizacij zelo prisrčen sprejem. Udeležili so se ga predstavniki pionirjev 35 osnovnih šol (kjer je več kot 21.000 otrok) in mentorji 62 pionirskih odredov mariborske občine. Na sprejemu so s knjižnimi darili nagradili najboljše pionirje in mentorje.

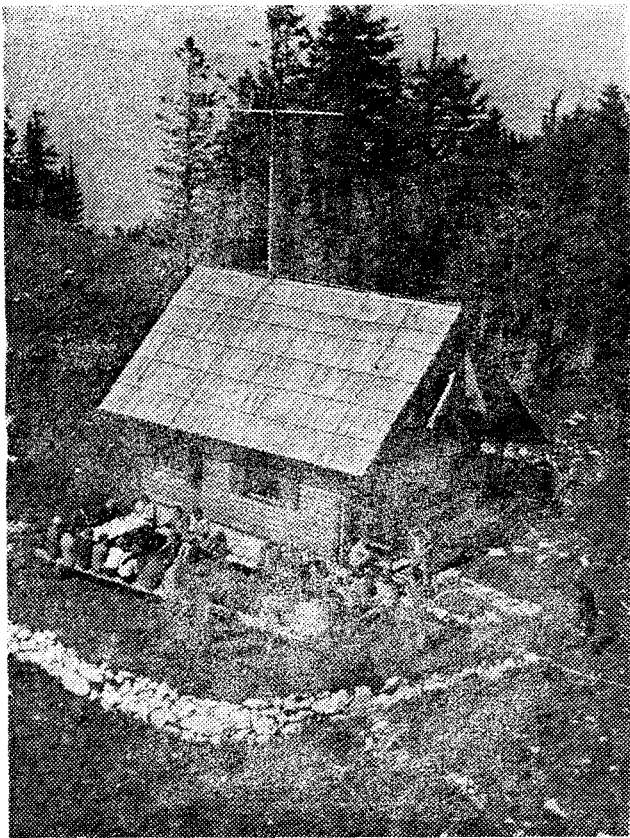
V času, ko je potekala Kurirčkova pošta mimo krajev, kjer deluje 62 pionirskih odredov, so pionirji po šolah pisali spise iz narodnoosvobodilne vojne. Toda ne tako na splošno, ampak konkretno o svojem kraju! Najboljši spis iz posameznega odreda so potem pridružili osrednjemu spisu slovenskih pionirjev in posvetili tovarišu Titu za rojstni dan.

Kurirčkova pošta, ki je v merilu Stajerske krenila iz Volkmerjevega prehoda v Maribora (tukaj so skojevcu in komunisti dva dni po ustanovitvi OF Slovenije izvedli prvo akcijo proti okupatorju), je pokazala, da ne gre samo za tradicionalno nadaljevanje izročila narodnoosvobodilne vojne, ampak, da Kurirčkova pošta prerašča v posebno vzgojno vojaško igro.

Mladi prenašalci pošte so sicer morali, prav tako kot nekoč računati na »sovražne poti«, premagati ovire in opraviti razne preizkušnje. Če so hoteli ukaniti »sovražnika«, so morali biti iznajdljivi, spretni in urni. Vendar to še ni vse. Kurirčkovo pošto vsako leto obogatijo z novimi izkušnjami, zlasti o tem, da so tuči pionirji eden izmed zelo pomembnih dejavnikov in do-jih je treba v še večji meri vključevati v naša spoznanja, da pomeni braniti domovino stvar vseh nas. Tudi to je ena izmed bistvenih prvin družbene samozasčite.

V razgovoru z organizatorjem Kurirčkove pošte smo zvedeli, da ni padeč v zasedo ni en kurir-pionir. V nobeni izmed kurirčkovih torbic, namreč ni bilo zapi-sanega sporočila, ta in ta pionir, tam in tam, je zaradi nepazljivosti padeč s pošto v »sovražnikove« roke.

DRAGO MIKLAVEC

Radioamaterska postojanka Murka na Menini planini (1508 m).

CELJE

ODLIKOVANI UDELEŽENCI NOV

V letošnjem jubilejnim letu 35-obljetnice vstaje slovenskega naroda je v občini Celje, na predlog združenj borcev NOV in občinske zveze združenj borcev NOV z ukazom predsednika SFRJ Josipa Broza-Tita odlikovanih 289 udeležencev narodnoosvobodilne vojne. Nekateri so odlikovani še za zasluge iz časa NOB, drugi pa za svoje aktivno družbeno-politično delo, zlasti v borčevski in invalidski organizaciji v povojnem obdobju.

Po vrstah odlikovanj je bilo odlikovanih:

- z redom dela z rdečo zastavo 3 udeleženci NOV
- z redom republike s srebrnim vencem 1 udeleženec NOV
- z redom zaslug za narod s srebrnimi žarki 2 udeleženci NOV
- z redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem 6 udeležencev NOV
- z redom za hrabrost 6 udeležencev NOV
- z redom republike z bronastim vencem 25 udeležencev NOV
- z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo 129 udeležencev NOV
- z redom dela s srebrnim vencem 60 udeležencev NOV

— z medaljo za hrabrost

10 udeležencev NOV

— z medaljo zaslug za narod

47 udeležencev NOV

Odlikovanja so bila nekaterim odlikovancem že podeljena, drugim bodo sedaj, manjšemu številu na skupščini občine, večjemu številu odlikovancem pa v združenjih borcev NOV v krajevnih skupnostih, ob praznovanju krajevnih praznikov in drugih svečanostih.

Vsem odlikovancem iskrene čestitke!

MIHA PETAN

RADOVLJICA

PARTIZANSKI DOM VODICE ODPRT

Upravni odbor Partizanskega doma Vodice na Jelovici pri občinskem odboru ZZB NOV Radovljica je sklenil, da bodo to prijetno počitniško postojanko v osrčju jelovških gozdov odprli za dopustnike s 15. majem.

Člani ZZB NOV, njihovi svojci in drugi zainteresirani občani, ki žele preživeti svoj dopust na svežem zraku in v mikavni gozdni tihoti ob že priznani oskrbi ter okusni domači hrani, se lahko pripravijo za letovanje do 15. maja na sedežu občinskega odbora ZZB NOV Radovljica. Po

tem datumu pa bodo prijave sprejemali neposredno na upravi doma na Vodica. Cenik letošnjih penzijskih storitev bodo prejele vse občinske organizacije ZZB NOV, ko bodo vnešene dokončne spremembe lanskega cen, ki pa ne bodo bistveno višje.

Dopustnikom na Vodiški planini je na voljo klubska soba s TV sprejemnikom, telefonska zveza z dolino ter izjemne možnosti za krajše in daljše sprehode in ogled spominskih obeležij NOB.

JR

LITJA

IZPOPOLNJUJMO OBRAMBNO SPOSOBNOST

ZRVS v občini Litija je zelo živa. Kot vse organizacije ZRVS opravlja pomembno vzgojno dejavnost, saj ohranja in izpopolnjuje obrambno sposobnost.

Občinski odbor ZRVS se je na aprilski seji sestal, da je obravnaval svoje načrte in programiral svoje delo. Aktivni in iniciativni člani občinskega odbora s predsednikom na čelu želijo doseči še več kot so doslej dosegali. Izpopolniti želijo družbeno politično vzgojo in izpolniti strokovno znanje vseh rezervnih vojaških starešin.

Spomladanske izpite hočejo izkoristiti za politično in strokovno preverjanje znanja in za aktiviranje vseh članov.

Ob delu, ki je tako pomembno za obrambno sposobnost domovine pa organizatorje tarejo finančni problemi. Bolje rečeno tare jih nerazumevanje tistih, ki so dolžni skrbeti za financiranje. Tako pomembna organizacija pač ne more shajati s 50.000,00 din letnega proračuna. Znano je, da so vse organizacije ZRVS od republiške in občinskih dobile za leto 1976 večja denarna sredstva iz proračunov, medtem ko je naši organizaciji z ozirom na laskoletno porabo dodeljeno mnogo manj. Člani odbora so skrbno pregledali vse izdatke in so trdnega mnenja, da je za minimalno dejavnost organizaciji potrebnih vsaj 120 tisoč dinarjev sredstev letno. To je vsota, ki bi organizaciji ZRVS omogočila takšno aktivnost kot doslej z nekaterimi izpopolnitvami.

Člani odbora menijo, da so ta sredstva nujno potrebna za poslovne in materialne stroške. Najkasneje v mesecu maju je treba ta problem razrešiti, zato so sklenili, da se pogovorijo z odgovornimi tovariši o tem problemu, ki ga je treba neodložljivo rešiti. Pri tem se odbor zaveda, da se je treba obnašati stabilizacijsko, da je treba sredstva trošiti skrbno in premišljeno, mnenja pa je tudi, da ne na račun aktivnosti organizacije ZRVS, zato odbor pričakuje, da bo njihov predlog v celoti sprejet.

IVAN KREMŽAR

SLOVENIJALES
LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA
lesonit
ILIRSKA BISTRICA

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

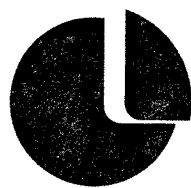
Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiškovine.*

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

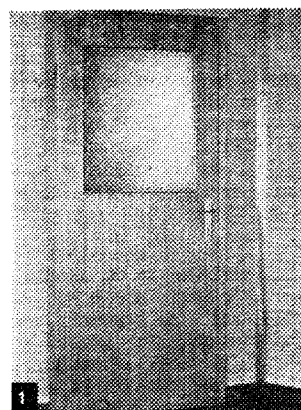
Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

lesna
slovenj gradec

gozdarstvo in
lesna industrija
o. sol. o.

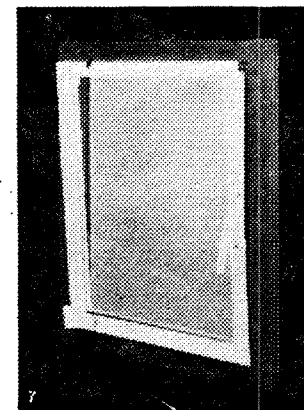
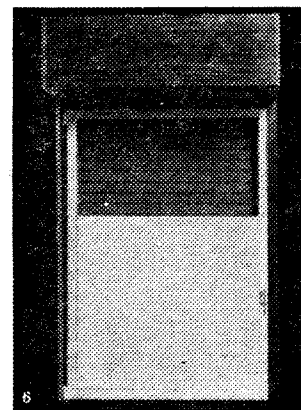
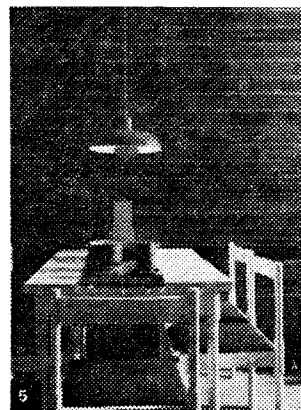
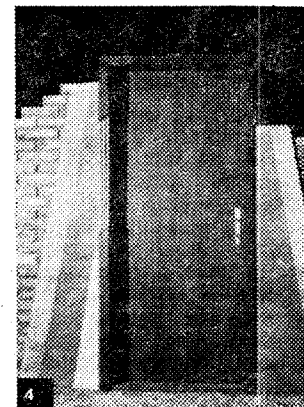
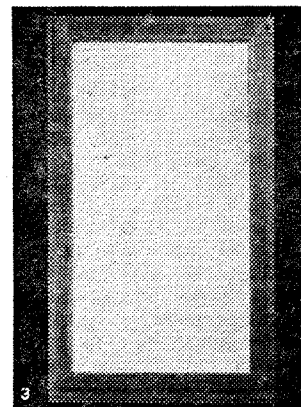
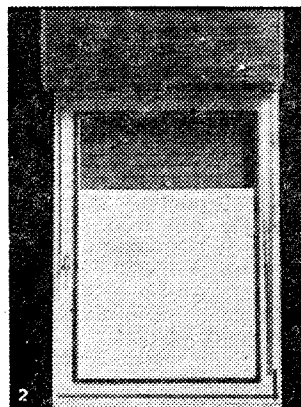

LESNA, SLOVENJ GRADEC,
vam s svojimi TOZD nudi:

žagan les iglavcev, ladijski pod-
iverne plošče — navadne in oplemenite-
ne, oblaženo pohištvo in drugo.

Tukaj vam želimo predstaviti naš pro-
gram stavbnega pohištva ter stropnih
in stenskih oblog.

1, 4 — SUMO vrata
2, 3 — IZOLIR lips okna
3 — Stenske in stropne obloge
6, 7 — INTRO okna

GORENJSKI SEJEM KRANJ

s sodelovanjem

CENTRA ZA CIVILNO ZAŠČITO
ZSLO ZEMUN

prireja

IV. SEJEM OPREME IN SREDSTEV CIVILNE ZAŠČITE

V Kranju od 1. do 6. junija 1976. leta.

Sejem je specializirana jugoslovanska prireditev s področja civilne zaščite. Poleg splošno komercialnega ima sejem tudi propagandni in vzgojni pomen. Letošnji glavni temi za osebno razstavo in seminar sta: Zdravstvena zaščita v primeru vojne in načrtovaje in gradnja zaklonišč.

NOVOTEKS
NOVO MESTO

je renomiran proizvajalec:

- TKANIN IZ CISTE RUNSKE VOLNE
- TKANIN IZ MESANICE DIOLLEN-VOLNA
- YERSEY PLETENIN
- HLAC ZA OTROKE IN ODRASLE
- DAMSKIH KRIL

»NOVOTEKS« VAM NUDI SIROK IZBOR SVOJIH
PROIZVODOV, KI SO MODERNI IN PRIMERNI
ZA VSAKEGA KUPCA.

Razpis Kajuhovih nagrad za leto 1977

Da bi narodnoosvobodilna vojna slovenskega naroda dobila v slovenski književnosti še večji poudarek in da bi pisatelje, pesnike in druge umetniške oblikovalce ter zgodovinarje, zlasti pa vse, ki so kakorkoli sodelovali v NOV, še bolj zainteresirali za ustvarjanje del s tematiko narodnoosvobodilne vojne, razpisuje ZALOŽBA BOREC Kajuhove nagrade za leto 1977.

Kajuhove nagrade se podeljujejo za izvirna in še neobjavljena dela, napisana v slovenščini: za roman, povest, mladinsko povest, pesniško zbirko, zbirko novel, dramo, dokumentarna in znanstvena zgodovinska dela in za spomine. Za Kajuhove nagrade pridejo v poštev le dela ki obravnavajo partizanstvo, ilegalno, predvojno partijsko delo in razredno borbo, koncentracijska taborišča ter sodobna napredna gibanja.

Nagrade so:

I. nagrada 10.000 dinarjev

II. nagrada 6.000 dinarjev

III. nagrada 4.000 dinarjev

Avtorji naj svoja dela pošljejo ZALOŽBI BOREC, Ljubljana, Miklošičeva 28, do 30. oktobra 1976.

Poslana dela bo ocenila žirija, ki jo bo imenovala ZALOŽBA BOREC iz vrst priznanih kulturnih in političnih delavcev. Žirija lahko predlaga nagrade posebej za leposlovje in posebej za dokumentarna dela.

Vsa nagrajena dela bo s posebno pogodbo odkupila ZALOŽBA BOREC in jih uvrstila v svoj redni knjižni program. Prav tako bo založba odkupila in tiskala vsa tista dela, ki sicer ne bodo nagrajena, a jih bo žirija predlagala za objavo.

Kajuhove nagrade bodo podeljene ob obletnici Kajuhove smrti v februarju 1977.

ZALOŽBA BOREC
Miklošičeva 28
LJUBLJANA

Zgleden partizanski zdravnik

Sestega maja letos je bilo na Ortopedski kliniki v Ljubljani prísčno slavlje. Zbralo se je veliko število kolegov, prijateljev in tistih, ki do bro poznajo akademika prof. dr. Bogdana Breclja. Čestitkam ob nje goví sedemdesetletnici se je pridru- žila tudi čestitka tovariša Tita. Ome- njenega dne je bilo tovarišu Bog- danu Breclju izročeno visoko odli- kovanje — red jugoslovanske zastave z lentó.

Zasluge prof. dr. Bogdana Breclja med narodnoosvobodilno borbo so velike. Takoj po tistem, ko je partija pozvala na oboro- ženo borbo je začel dr. Breclj s svojimi sodelavci organizirati prvi »Zdravniški ma- tični odbor«. Naloge odbora so bile obsež- ne: zbiranje sanitetnega materiala, pridobi- vanje zdravnikov, medicincev in ostalega zdravstvenega kadra za ilegalno delo pri pomoči ranjenim in bolnim ilegalcem in partizanom v Ljubljani, odhajanje na te- ren in v partizanske enote. Njegovo delo je bilo zelo nevarno. Aretirali so ga in pre- stal je italijanske zapore.

V poletju 1943 mu je uspelo priti med partizane. Začel je z delom v naših bolniš- nicah na Rogu. Kot izkušen partizanski ki- rurg je rešil mnogo življenj. Najhuje ga je prizadelo, ko je zamen poizkušal rešiti življenje komandanta Staneta, ki je bil smrtno ranjen.

V zimi 1943—1944 je prispel kot sanitetni inštruktor na Primorsko. Po mnogih letih je z roba Trnovske planote zagledal svojo rodno Gorico in Vipavsko dolino. Prehodil je Primorsko tja do Gorenjske. Pregledoval je zdravstvene ustanove in svetoval pri os- krbi ranjencev. S sodelavci je organiziral partizanske bolničarske tečaje in tako po-

magal, da je postalo delovanje zdravstvene službe boljše tudi v bojnih enotah.

Spomladi 1945 se je ponovno vrnil na Pri- morsko, takrat ne več kot zdravstveni de- lavec pač pa kot politični predstavnik Pri- morske. Kmalu po prihodu v domače kra- je ga je zajela najhujša nemška ofenziva na Primorskem. V nedeljo 1. aprila je tve- gal življenje, ko je s soborci reševal pred nemškimi krogli podpolkovnika Rivačen- ka, šefa sovjetske misije pri 9. korpusu.

Njegov humanizem in patriotizem ne bo- sta pozabljena. Njegov lik nam je bil in bo še naprej vzor spoštovanja zdravniškega poklica in ljubezni do domovine.

PARTIZANSKI ZDRAVNIKI

GRADNIK

podjetje za komunalna in gradbena dela Logatec

Opravljamó vsa komunalna in gradbena de la
Se priporočamo.

PREBERITE

BORCEM GUBČEVE BRIGADE

Vabimo borce Gubčeve brigade, da se udeležijo prireditve ob odkritju spominske plošče narodnemu heroju Jožetu Kaduncu-Ibru, znanemu mitra- ljezcu Gubčeve brigade, ki bo v soboto, 29. maja 1976 ob 16.30 v Predstrugah pri Videm-Dobrepolju.

Ob 18.30 bo srečanje Gubčevcev, Tomšičevcev in dobrepoljskih borcev z mladino osnovne šole Dobrepolje in mladino ZSMS Dobrepolje, Kom- polje in Ponikev.

Srečanje bo sklenil tovariški po- menek ob tabornem ognju.

VABILO

Vabimo borce tretjega bataljona prve brigade VDV na že tradicional- no in tovariško srečanje, ki bo v nedeljo, 6. junija 1976.

Zbor bo ob 14. uri pred osnovno šolo na Mirni.

Srečanje bo v okviru krajevnega praznika Mirna na Dolenjskem.

Posebni vabil ne bo!

JAVITE SE!

Prosim borce Solskega logorja Za- la (komandant Ljubo Serčer) in borce borovniške čete (minerske), katere komandir je bil Mirko Bra- čič, da se javijo na naslov: Marjan Milatovič, Gradnikova 121, Radov- ljica.

Pripravljamo srečanje!

POIZVEDBA

Bil sem borec 3. prekomorske bri- gade. Leta 1944 sem bil v skupini dvajsetih kurirjev in zdravnika, ki je bila poslana z otoka Visa na kopno. Vkrčali smo se na ribiško ladjico. Blizu otoka Mali Drvenik sta nas po pomoti potopili ameriški vojni ladji. Zelo rad bi se srečal s katerim izmed preživelih tovarišev.

Marijo Bizjak, Gonjače 12, p. Dobrovo v Brdih

OBVESTILO IN VABILO

Sedmi kongres Slovenskega zdrav- niškega društva, ki bo v Ljubljani (Festivalna dvorana) od 2. do 5. ju- nija 1976, ima v svojem programu tudi predavanje na temo »Ilegalno zdravstvo med NOB v Ljubljani — mestu heroju«.

Predavanja bodo prav tako v Fe-

stivalni dvorani v petek, 4. junija, od 11. do 13. ure.

Sekcija za partizansko zdravstvo pri Slovenskem zdravniškem društvu, ki je organizatorica predavanj, vabi vse zdravstvene delavce — posebno tiste, ki so sodelovali v OF v Ljub- ljani, da se udeležijo predavanj. Ne le, da prisluhnejo predavanjem, am- pak da tudi z diskusijo prispevajo svoj delež k zbiranju gradiva o ile- galnem zdravstvu med NOB v Ljub- ljani, ki se bo še nadaljevalo.

Sekcija za partizansko zdravstvo pri Slovenskem zdravniškem društvu

VABILO NA LJUBELJ

Na prostoru, kjer je bilo med drugo svetovno vojno koncentracij- sko taborišče, so vzdane plošče v spomin umrlim slovenskim zaporni- kom, internirancem in izgnancem po vsej Evropi.

Zveza združenj borcev NOV Slo- venije in občinske organizacije z go- renjskega in ljubljanskega območja organizirajo, v sodelovanju s svoji- mi komisijami, že tradicionalno sre- čanje z mladino osnovnih šol z ime- novanega območja.

Srečanje, združeno s priložnost- nim kulturnim programom, bo v so- boto, 12. junija 1976 ob 10. uri.

Na srečanje vabimo tudi nekda- nje zapornike, internirance, izgnance in druge borce iz vse Slovenije.

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije

BORCEM II. GRUPE

Dne 6. junija praznujemo štirin- trideseto obletnico znane muljavske bitke, združeno s tovariškim sreča- njem borcev in krajanov krajevnih skupnosti Krka, Muljava, Ivančna go- rica in Stična, ki so si v spomin na to bitko prav ta dan izbrali za kra- jevni praznik.

Slovesna proslava, združena s krajevnim praznikom in otvoritvijo tovarne plastičnih izdelkov AGRO- STROJ, ter poimenovanje tovarne po narodnem heroju Albinu Grajerju, ter odprtje njegovega doprsnega ki- pa bo 6. junija letos ob 10. uri v Ivančni gorici in sicer pred novo to- varno.

Po proslavi bo tovariško srečanje. Vabljeni borci II. grupe odredov, varnostnih enot ter drugi borci!

Zločini ne zastarajo

Domobranski poročnik Franc Srebotnik obsojen na sedem let zaporá

V torek, 12. maja se je pred senatom okrožnega sodišča v Novi Gorici, pod predsedstvom Boruta Deisingerja začela razprava proti obtoženemu Francu Sre- botniku, bivšemu poveljniku domobranske postojanke v Idriji. Razprava, ki je trajala štiri dni, je pojasnila dogodke v domobranski postojanki v Idriji v letu 1944, omenjeni postojanki je poveljeval Franc Srebotnik.

Ko je bila prve dni septembra uničena domobranska postojanka v Črnem vrhu, so se na domobranskem poveljstvu v Tr- stu odločili organizirati domobransko po- stojanko v Idriji. V Trstu so namreč us- posabljali domobrancel in jih pošiljali na teren.

Tako je Franc Srebotnik, doma iz Loke pri Zidanem mostu, prišel za manjšo četo na Veharše, kjer je bilo poveljstvo domo- branskega bataljona. Tam so ustanovili 15. četo, ki je odšla v Idrijo. Poveljeval ji je Franc Srebotnik, ki je imel takrat 22 let. Kapetan Fortuna je Srebotniku ukazal, da v Idriji vojaško usposobi četo 25 do- mobrancev.

Najprej so se naselili v gradu, kjer je že bila manjša skupina domobrancel, ki naj bi jih vodil Polde Zajc »Zirovca«. Tam je bil tudi Anton Jazbar in neki »dr. Štekl«. Imenovani so se »proslavili« z mu- čenjem tistih, ki so bili osumljeni sodelo- vanja s partizani.

Že v obdobju, ko so bili na gradu, so hodili v okolico in aretirali ljudi. Svojo aktivnost so povečali, ko so se preselili v

»palacino« nad mestom. Po Srebotniko- vem prihodu v Idrijo so ustanovili do- mobransko postojanko, kjer je bilo zbra- nih približno 25 mladih ljudi. Ob njih je bilo tudinekaj, za mučenje »usposoblje- nih veteranov«.

Franc Srebotnik je moral okrepiti po- stojanko, zbirati podatke o sodelavcih OF, jih aretirati in seveda iz njih izsiliti pri- znanje. »Palacina« je kmalu postala mu- čilnica. Med drugimi so aretirali Blaža Je- reba iz Kanomelj, ga pretepali in pozneje poslali v internacijo v Nemčijo. Od tam se ni več vrnil. Aretirali so tudi Jakoba Carla iz Idrije in ga tako mučili, da je umrl.

Aretirali so tudi Adalberta Goloba, Nandeta Močnika in Cirila Gnezda iz oko- lice Idrije. Med pretepanjem in izsiljeva- njem so zahtevali, da pristopijo k domo- brancem. V nasprotnem primeru so jim pretili z internacijo v Nemčijo.

Omenjeni so se po premisleku odločili, da pristopijo k domobrancem, ker so ve- deli, da bodo le tako lahko pobegnili. Slednje jim je po nekaj dneh tudi uspelo.

Posnetek s procesa

Aretirali so tudi Franca Močnika in Jo- žeta Eržena, a so ju izpustili, ker jima niso mogli ničesar dokazati. Jožeta Erže- na so še prej pretepali in mučili. Prav tako so pretepali tudi Franca Tratnika, ki so ga ujeli doma.

Pozneje so začeli aretirati ženske, za katere so slutili, da so jedro obveščanja in drugega sodelovanja z OF. Aretirali so Marico Zidarič, Alojzijo Zele, Maro La- pajne, Emilijo Kavčič, Julijano Carl in druge. Vse so strahovito pretepali in mu- čili. Pozneje so jih pošiljali v Ljubljano in naprej v internacijo. Julijano Carl so prisilili, da je morala sesti na glavo umor- jenega Carla Jakoba. Morala je igrati na harmoniko, ko so druge pretepali. Med mučenjem so navijali gramofon... Neka-

teri podivjani domobrancel so hodili ponoči v zapor in so pretepali jetnice.

☆ Srebotnik se je zagovarjal, da je bil vojaški poveljnik, ki naj bi skrbel le za šolanje domobrancel. Krivdo je valil na Poldeta Zajca »Zirovca«, ki naj bi bil odgovoren drugi komandi. Aretirane sta namreč največkrat pretepala Zajc in »dr. Štekl« (kasneje so ugotovili, da je to An- ton Jereb iz Rovt). Srebotniku pa so do- kazali, da je zasliševal aretirane, ukazoval koliko udarcev naj dobijo in da je prene- katerega tudi sam udaril. S svojo skupino je nekatere tudi aretirali. Prisoten je bil pri vseh zaslišanjih.

Po zaslišanju prič in pregledu doku- mentov, predvsem prijav komisiji za ugo- tavljanje zločinov okupatorjev in njegovih pomagačev, ki so jih dali oškodovanci po končani vojni, je sodišče ugotovilo krivdo Franca Srebotnika. Med pričami je bilo tudi nekaj bivših domobrancel, ki so osta- li v tej postojanki do osvoboditve. Čeprav skopi z odgovori, so kljub temu potrdili nekatere domneve o delovanju Franca Srebotnika in domobranske postojanke.

Franco Srebotnik je kriv za vsa hudodel- stva zoper civilno prebivalstvo po členu 125 kazenskega zakonika, ki ga je breme- nila obtožnica. Kriv je za nezakonito za- piranje ter povzročanje hudega trpljenja ter delovanja proti pravilom mednarod- nega prava. Odgovoren je tudi za dve živ- ljenji.

Po štiridnevni razpravi je bil Franc Srebotnik obsojen na sedem let strogega zaporá, v katerega se mu šteje tudi sko- raj enoletni pripor.

Olaževalne okoliščine pri izreku kazni so bile, da je bil obtoženec vsa leta po vojni, ko je živel v Libanonu, lojalen do Jugoslavije in se ni vključil v to ali ono emigrantsko skupino, ki še dandanes de- lujejo proti Jugoslaviji.

JANEZ JERAM

Bili so med prvimi

»Od Tolmina do Loga pod Mangartom stojijo naši šotori...« ponosno pripovedujejo taborniki

Ali sploh veste, kaj tabornikom pomenijo šotori?

»Bilo je, kot bi se nam hiša podirala nad glavo«, je razmišljala tovarišica Severjeva, starešina partizanskega taborniškega odreda Bičkova skala iz Ljubljane, ko smo se ondan pogovarjali o potresu. »Ravnokar smo jih dobili, šotore, iz popravila! Vedeli smo, da se lahko zgodi, da odpade naše letošnje taborjenje in s tem zamre vsa naša dejavnost, vse naše delo, pa vendar nismo razmišljali niti trenutek.«

»To so imenitni fantje!« je še rekla. In mi vemo, da so imenitni prav vsi fantje in prav vsa dekleta, člani in članice Zveze tabornikov Slovenije, ki so tiste žalostne dni odhajali proti Tolmini... Tja, kjer smo polagali, prav vsi, in še polagamo, bolj ali manj uspešno, enega največjih izpitov medsebojne pomoči v zadnjem času.

»Od Tolmina do Loga pod Mangartom stojijo naši šotori«, je povedal tovariš Frane Merela na sestanku izvršnega odbora Zveze tabornikov Slovenije, ki si je kot osrednjo točko dnevnega reda zapisala oceno te, prav gotovo več kot uspešne taborniške akcije.

Hkrati s tem pa oceno celotne dejavnosti organizacije, ki poleg številnih priznanj za svoje delo, hrani v svojih prostorih tudi priznanje OF, v katerem je zapisano: za uspešno delovanje pri oblikovanju mladih ljudi v zavedne in sposobne člane naše socialistične skupnosti.

Pomoč, izkazana potresnemu ozemlju, je bila samo še ena potrditev več, da je priznanje OF prišlo v prave roke!

Akcija se je začela v petek, prvi dan po potresu, in sicer s pomočjo taborniškega odreda Puntarjev iz Tolmina... katerega člani so na najbolj

prizadetih prostorih postavili vse šotore, ki so jih imeli na voljo. Se isti dan sta taborniška odreda Sivi Volk in Zmajev odred iz Ljubljane, pa taborniški odred Soških mejašev iz Nove Gorice poslali na Tolminsko več kot šestdeset šotorov in nekaj druge opreme, z opremo so prišle tudi taborniške ekipe za postavljanje šotorov.

V soboto, osmega maja, so v Tolmin prispeli šotori iz Sežane in Idrije; taborniki med svojim delom poleg postavljanja šotorov tudi svetujejo prebivalcem, kako se organizira življenje v taborih.

Potrebe po šotorih pa so rasle in akcijo je bilo potrebno razširiti: isti dan so v Ljubljani taborniki organizirali manifestativni pohod po poteh partizanske Ljubljane in ob eni uri je bil zbor jugoslovanskih tabornikov z imenom »Naš pozdrav Titu«, in kar med prireditvijo so prek mikrofona sklicali predstavnike vseh enot, da se z njimi dogovorijo o poteku nadaljevanja akcije.

In seštevek prizadevanj?

Takoj po prireditvi so odpeljali iz Ljubljane prek Kranja in Škofje Loke kamioni z več kot sto šotori proti Tolmini in postavljeni so bili še isti dan... Tako se je akcija nadaljevala in desetega maja je bilo postavljenih še 658 šotorov, od tega 518 taborniških v vrednosti 300.000.000 starih dinarjev.

»In to tistih šotorov,« kot je dejala tabornica Pika, »v katere se, morda ne boste verjeli, a je vendarle res, skoraj ne upamo stopiti niti s čevlji! Kot bi bili iz zlata!«

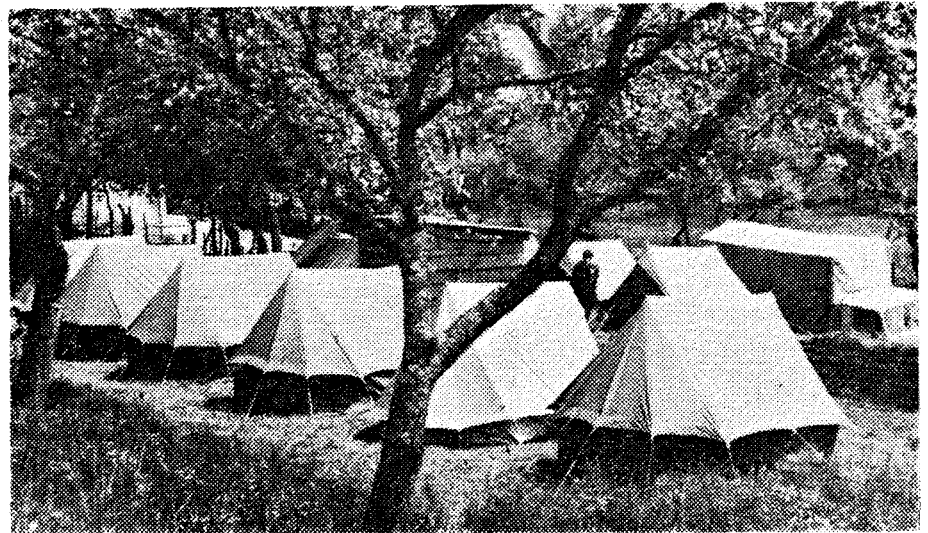
Tudi v tem je dragocenost, če izvzamemo tisto »kdor hitro da, dvakrat da«, te taborniške akcije.

Pa vendar se je o njej vse premaloslišalo.

Tekst: MILENA ŠTRAJNAR
Foto: ZMAGO GANTAR

V OGLEDALU NASEGA CASA

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

Viktor Avbelj-Rudi

Bil je organizator dela centralne partizanske tehnike, ki je tiskala vso literaturo OF, od Slovenskega poročevalca do radijskih obvestil in letakov

Težavni so bili dnevi našega narodnoosvobodilnega boja. Mnogo je bilo ljudi, ki so na različne načine pomagali partizanom in so preživeli vojne dni... in tako danes radi obujajo spomine.

Med slednjimi je tudi dr. Božo Oblak, ki smo ga z Leo in Mirjam obiskale kar v zdravstvenem domu, tam, kamor vsi tako neradi hodimo, k zobozdravniku namreč. Peljal nas je v majhno sobo, kjer je vse dišalo po zdravilih, in začeli smo naš pogovor.

»Kaj bi radi, da vam povem?«

»Nekaj o narodnem heroju Viktorju Avblju,« smo odgovorile.

»No, njegovo ilegalno ime je bilo Rudi Anžlovar ali kar tovariš Rudi, kakor smo ga klicali. Z njim sem se seznanil takrat, ko sem ga spravil v ilegalno stanovanje v Novem mestu. To je bilo v začetku decembra 1941. leta. Prišel je v družino Oblak — Pečar. Sprejeli smo ga kot člana družine. Njegovo legitimacijo smo ponaredili. Ponaredil sem štampiljko in podpis župnijskega urada v Sempetru, sedaj Otočcu ob Krki. Tam je pisalo, da je trgovski pomočnik, kar pa ni bilo res. Tovariš Komelj je namreč dobil nalogo, da v hitrem času priskrbi stanovanje za partijskega sekretarja. To nalogo sem opravil jaz.

Tovariš Avbelj je organiziral delo centralne partijske tehnike, ki je tiskala vso literaturo OF, od Slovenskega poročevalca do radijskih obvestil in letakov.

Bilo nas je več. Ta tehnika je delovala v hiši na Glavnem trgu, kjer je zdaj prodajalna, vse do junija 1942. leta.

Nekatere, ki so v njej delali, so tudi zaprli, in sicer ob racijah, tehnike pa le niso odkrili. Niti posumili niso. Tudi jaz sem bil zaprt in interniran v Italijo, od koder sem odšel ob kapitulaciji k partizanom. Prav tako je storil tudi tovariš Avbelj konec junija 1942. leta.

»Kdaj pa je tovariš Rudi padel?« smo ga vprašale. Samo po sebi se nam je zdelo umevno, da narodni heroj ne živi več.

»O, saj ni! Še živi! Zdaj je v Ljubljani.«

»Pa ste se z njim potem, ko ste bili v internaciji, še kdaj srečali?« sem ga vprašala.

»O, še dostikrat sva se videla! Pa tudi zdaj se še večkrat dobimo, čeprav to ni tako lahko, saj živimo v različnih krajih. Še obujamo spomine, ampak od takrat je že zelo dolgo, to je že zgodovina.«

»Da, to je naša zgodovina,« sem odgovorila bolj sebi, kot prijaznemu dr. Oblaku.

MARIJA TRUNKELJ

TV-15 ZA MLADINO

Naš klub OZN na osnovni šoli Slavko Slander iz Maribora je povabil štirinajst vdov borcev, vendar sta se našemu vabilu odzvali samo dve in sicer: Julijana Lesjak in Pavla Jančič, pa taboriščnica Oswiecima Anica Kogler.

Druge smo obiskali na domu in nato pogovore z njimi prebrali na tem srečanju.

Tovarišica Anica Kogler se je spominjala trpljenja, ki ga je preživela v enem najhujših nemških koncentracijskih taborišč. »Posebno so mučili Zide!« je dejala. »Pozimi smo bili oblečeni samo v progaste pižame, če jih lahko tako imenujem. Od štirih do sedmih zjutraj smo stali zunaj na mrazu. Le kako smo lahko vse to preživeli!«

IZ DEJAVNOSTI KLUBA OZN

SREČANJE

Nekega dogodka se posebno spominja:

»Bil je peklenski mraz. Zeblo me je, pa sem si ovila dele raztrgane odeje okrog trebuha. Paznica, ki je to opazila, me je močno pretepla. Morala sem se sleči do golega in takšna sem stala na mrazu nekaj ur. Če bi takrat izgubila voljo do življenja, bi verjetno omagala.«

Tudi obema vojnima vdovama so stopile solze v oči, ko sta se spominjali tistih težavnih dni.

O njihovih spominih bomo spregovorili kdaj drugič...

Nekaj bi radi še povedali: ob tem srečanju smo si bili člani kluba OZN edini v tem, da bi morali mladi po vsej Sloveniji in Jugoslaviji obiskovati osamljene partizanske matere, vdove padlih borcev in jih vsaj ob njihovem prazniku razveseliti s šopkom rož.

Prav je tudi, da zapisujemo spomine iz narodnoosvobodilnega boja.

ČLANI KLUBA OZN
OŠ SLAVKO SLANDER MARIBOR

Rodoljubova zgodba

V Slovenj Gradec so nas odpeljali skupaj z mrtvimi partizani

Ondan sem zapisala spomine župnika Maksa Ledineka, maminega strica, ki je takole začel svojo pripoved:

»Do leta 1940 sem bil kaplan v Ljutomeru. Hudo sem se zameril domačim Nemcem in nemčurjem. Najbrž sem bil prav zaradi njihovega vpliva premeščen v Sentvid nad Valdekom. Bil sem tudi na spisku za izselitev, bilo je to 1941. leta. Znano je namreč, da so nacisti na Hrvaško takrat izgnali vse slovenske duhovnike. To se meni takrat ni zgodilo, kar velja verjetno pripisati slučajnosti, in tako sem bil v tem času edini slovenski duhovnik tam okoli... V začetku okupacije so mi iz velike knjižnice zaplenili vse knjige, nekaj pa so jih predčasno skrili sosedje. Knjige, ki so jih dobili pri drugih kmečkih ljudeh, so zažgali na šolskem dvorišču. Moje knjige so na dveh vozovih odpeljali, najprej v Sentilj in pozneje še v Maribor.«

POMAGAL SEM PARTIZANOM

Moja mama, teta in stric so večkrat obiskali mojega strica Maksa v Sentvidu in on jim je pripovedoval o partizanih, njihovih težavah in odgovornih nalogah, pa o žrtvah, ki jih morajo partizani darovati za našo svobodo.

»Kaj vse so morali pretrpeti v zmagah, v

KRAMLJANJE

Irena Sifrar iz Črete pri Orehovi vasi nam je v pisemcu postavila nekaj vprašanj:

1. Ali objavljate samo spise na temo narodnoosvobodilnega boja in o današnjem trenutku naše revolucije?

2. Ali spise na prosto temo objavite samo, če nimate zadostnega števila spisov na zgoraj imenovani temi?

3. Ali imate raje dolg ali kratek spis?

4. Ali imate raje fotografijo z dolgim ali s kratkim podpisom?

5. Kdaj objavljate risbe?

Začela bom kar z drugim vprašanjem in ti povedala, draga Irena, da stiske glede sestavkov pri nas ne poznamo. In tudi, če bi jo poznali, bi ostali zvesti naši vsebinski zamisli, ki jo tudi ti ne le skrbno spremljaš, marveč ji odgovarjaš na najbolj pravilni način! Da imamo fotografije radi, pa naj bodo le-te z dolgim ali kratkim podpisom, ni potrebno posebej poudarjati in da nikakor niso zaželeni, z redkimi izjemami, sestavki, daljši od treh tipkanih strani in še malo čez, je prav tako jasna stvar. Za risbice pa še sama ne vem, saj tako redko prihajajo na naš naslov. Morda je to naša krivda in če je, naj bodo te vrstice hkrati va-bilo vsem, ki bi nam kaj radi povedali s pomočjo likovnega ustvarjanja.

Danes smo kramljali samo z Ireno iz povsem enostavnega vzroka: odgovori na vprašanja bodo zanimali prav vse, ki spremljajo »TV 15 za mladino«.

Lepo pozdravljeni!

Milena

burji in snežnih metežih!» se tudi danes spominja Maks Ledinek.

Veste, imel sem radijski sprejemnik in iz njega je zvedel marsikatero novico o tem, kaj se je takrat dogajalo po svetu.

Stric je partizanom dajal tudi hrano, pozimi, so se pri njem večkrat pogreli, pa zdravila, ki jih je dobival iz Ljutomeru od Potočnikove Anice, jim je dajal; za mnoge novice o tem, kako se gibajo nemške patrulje, se imajo tamkajšnji partizani za-hvaliti prav njemu.

»Kdaj so vas aretirali?» sem ga povprašala.

»Bilo je po končani maši. Aretirali so me, odpeljali iz župnišča in pokazali mrtve... Bili so partizani Pohorskega bataljona, ki je padel 8. januarja 1943. leta. Bili so takrat v patrulji, padli pa so v Sentvidu nad Valdekom. Ujeli so ranjenega Milana Kinta—Sandija, ki je pozneje izdajal in so ga 1949 obsodili na smrt in ustrelili.

»Glej, to je tvoja stvar!» mu je še rekel nemški poveljnik.

ODELJALI SO ME, SKUPAJ S PADLIMI BORCI

»Župnišče so popolnoma oplenili, se napili žganja in drugih pijač. Mrtve partizane smo naložili na sanke. Ti partizani so bili: Karel Dolinšek—Čiko, France Rotovnik—Gojko, (Fortnant Verboten in Anton Zmorc—Janko) in Jožefa Tekavc—Pepca, dva sta zgorela v skednju. Skupaj z menoj so takrat aretirali tudi šentviška organista Gabra in Vinča Meha.«

Vse so potem gnali v Sentilj na žandarmerijsko postajo, kjer so že imeli pripravljen kamion, na katerega sta moj stric Maks in organist Gaber morala spraviti mrtve partizane.

»Posebno hudo mi je bilo, da je mrtve partizane, posebno partizanko Pepco, nek slovenski odpadnik v nemški uniformi brcal s svojimi škornji, da ga je celo neki gestapovec opozoril, da se tako ne dela z mrtvim vojaki. V Slovenj Gradec so nas odpeljali skupaj z mrtvimi partizani patrulje Pohorskega bataljona... Bil sem zaprt v žandarmeriji. Popoldne so me odgnali iz sobe in spet sem moral mrtve partizane nositi na kup snega. Tam so jih fotografirali.« (Ta fotografija je objavljena v knjigi Franca Zalaznika »Dolga in težavna pot«, ogledate pa si jo lahko tudi v muzeju v Osankarici.)

»Proti večeru so me z organistom in ranjenim partizanom odpeljali v Maribor, najprej na gestapo in potem takoj v zaporniške prostore. Bil sem v celici številka enaindvajseti! Tisti oddelek je imel slovenski zaporniški uslužbenec Črepinko. Ta je bil dober z nami, prinašal nam je novice in tako smo zvedeli za mnoge partizanske dogodivščine. Moj stric Janko in tvoja stara mama pa so mi od časa do časa »boljšek.«

BILO JE STRAŠNO, MOJA DRAGA DEKLICA

Dne 10. marca 1943. leta so iz naše celice poklicali dva na streljanje. To sta bila nek duhovnik in neki medicinec, ki so ga ujeli v Savinjski dolini v celjskih zaporih pa strahotno mučili. Medicinca niso ustrelili, saj so ga hoteli pridobiti za izdajanje tistih, pri katerih so partizani dobivali podporo. V naši celici, ki je imela prej štiri moške, sva ostala le še dva. (Tudi duhovnika Izidorja Zavtšnik, ki pa takrat ni bil v naši celici, so takrat ustrelili!) Takrat po streljanju smo jetniki, kakor vsak dan, odšli na sprehod na dvorišče, kjer so streljali talce. Mrtve so že prej odpeljali v Gradec, na stenah smo še videli kri, možgane, na tleh očala... Bilo je strašno, moja draga deklica!»

»To sem ti še pozabil povedati, da so me v ječi soočili z ranjenim partizanom... Na vprašanje, ali vem, da so bili partizani na župnijskem seniku in če poznam ranjenega partizana, sem vse tajil. Tudi Milan Kink—Sandi je dejal, da me ne pozna. Če bi bilo obratno, bi padel kot talec v mariborskih zaporih.«

SVOBODO SEM DOČAKAL V DACHAUU

Maja so strica najprej odpeljali na Dunaj, potem v zapore v Salzburg in končno v Dachau, kjer je 29. aprila 1945. leta dočkal svobodo.

»Da sem laže prenašal tegobe taborišča, so mi mnogo pomagala pisma tvoje stare mame... Pisala mi je pisma in v njih govorila o domovini, pa tudi o njeni borbi!«

»Je morda ostal vendarle kakšen lep spomin na življenje v Dachauu?«

»Bil sem tudi pri slovenskem pevskem zboru, ki ga je vodil Valentin Hartman, dirigent iz Koroške. V začetku nas je bilo le okoli dvanajst. Po okupaciji Italije pa je prišlo iz Gonarsa več dobrih pevcev. Tako nas je bilo v tem zboru potem okoli sedemdeset članov. Pesmi smo morali dati najprej v cenzuro, besedilo smo tako prevedli, da je bilo vse v redu, ko pa smo

Aleksander Dušič iz Pišec in Milan Vilotič iz Postojne

Bili smo pri Titu

Pisemska ovojnica je bila naslovljena na »TV 15 za mladino« in v njej fotografija, ki jo danes objavljamo.

Vse drugo za nas ni bilo nič novega.

Delegacija štirih slovenskih pionirjev je sedemnajstega maja odpotovala v Zagreb, kjer se je začel že tradicionalni »Pohod po Titovem rojstnem kraju«, v katerem sodelujejo delegacije iz vseh republik in obeh avtonomnih pokrajin.

Potem so se vsi skupaj odpeljali v Beograd in se na njihov najljubši dan, kakor imenujejo petindvajseti maj, srečali s tovarišem Titom.

Fotografija pa je nastala v prostorih Zveze prijateljev mladine Slovenije, kjer so se pionirji pogovarjali tudi s predsednikom Sveta Zveze pionirjev Slovenije Stanetom Reparjem.

Lidija Potočnik iz Središča ob Dravi in Polonca Miklavc iz Velenja

TV-15 ZA MLADINO

peli v slovenskem jeziku, smo peli le o boju za svobodo.«

»In kakšno je bilo srečanje z domovino po tolikem času?«

»Ob cestah so bili postavljeni slavoloki z napisi, ki so pozdravljali svobodo. Vse je bilo v cvetju, vse je bilo veselo. Peljali smo se po Ziljski dolini, mimo Trbiža in pri Ratečah prestopili našo mejo. Zvečer smo prišli v Ljubljano. Tam nas je čakala množica ljudi, ki nas je navdušeno sprejela. Znanci so se objemali in poljubljali od ve-

selja, jokali od sreče in tudi od žalosti, saj se mnogi izmed nas niso vrnili.«

TO SE NE SME VEČ PONOVITI

Moj stric Maks Ledinek je ostal v Ljubljani le nekaj dni, potem pa se je vrnil na svoj dom v Čreto.

»Tam je našel samo svojo mamo, ki je bila pa prestanem trpljenju v mariborskih zaporih, kot komaj štirinajstletna deklica, še vsa iz sebe... spremljana z mislijo, da je v vojni izgubila brata, pa mater in očeta — in tudi za sestro, ki se je sicer kasneje sredi julija vrnila iz taborišča Ravensbrück, ni ničesar vedela. Zato sem ji takrat, čeprav slaboten in sam potreben pomoči, moral po svojih skromnih močeh pomagati ublažiti bolečino nad strahotno izgubo svojih najdražjih.«

To je zgodba, kakršno so doživljali mnogo resnični slovenski rodoljubi, še danes ponosni, da so takrat stopili na pravo pot in še danes prežeti z mislijo, da se taka grozodejstva ne smejo nikoli več ponoviti.

»Storiti moramo vse, da se kaj takega res ne bo nikoli več dogodilo!« je še rekel Maks Ledinek, župnik, ki je sodeloval z narodnoosvobodilno vojsko iz narodnostnih pobud, iz ljubezni do domovine.

IRENA SIFRAR

VEČERJA

»Na hribu Gabriel so Italijani pripravljali večerjo, ko so jih opazili partizani. Borci so začeli streljati in Italijani so jo ucvrli, kolikor so jih nesle noge. Partizani so prenehali streljati, se nasmejali in se vsedli k pravkar pripravljeni večerji.«

To mi je pripovedovala moja babica iz Solkana.

TATJANA SUSMELJ

Temni pohorski gozdovi so bili že od nekdaj skrivnostni. V zadnji svetovni vojni pa so marsikateremu borcu razkrili svoje osrčje, kjer je do tedaj kraljevala samo divjad. Ljudje pod obronki Pohorja so z vsem srcem podpirali partizane, dokler mnogi izmed njih niso tudi sami postali borci. Gozdovi so vedno bolj vršali, kajti v njih se je rojevalo novo življenje.

Partizan, ki so mu bili pohorski gozdovi dobro poznani, je tudi Franc Žigart. Rodil se je v bližini Velenja, a se je kasneje skupaj s starši preselil pod vznožje Rogle. Mi pa smo ga obiskali v Radljah ob Dravi, kjer sedaj živi, in prisluhnili njegovi pripovedi.

»Leta 1937 sem po naključju spoznal Alfonza Sarha, kmeta iz bližine Ruš, ki je napravil name velik vtis. Že tedaj je napovedoval, da bodo na Pohorju še hude borbe. In res so se čez štiri leta, ko je okupator pregazil našo domovino, njegove besede uresničile.

Junija 1941 je prišel Sarh k nam in izročil sem mu šest pušk, štiri tisoč nabojev, dve pištoli in zaboj bomb »kragujevčank«. Sarh mi je tedaj naročil, naj orožje še naprej vneto zbiram, kar sem tudi delal.

Orožje, ki sem ga zbiral v naslednjih mesecih, sem oddal Ruški četi. Eno puško sem zadržal zase, kajti slutil sem, da ni daleč tisti dan, ko se bom vključil med partizane.

☆

»Naslednje leto, prvega maja, sem odšel s puško in dobro založenim nahrbtnikom med partizane. Četa je štela petnajst borcev, vodil pa jo je Harkov. Kmalu po mojem prihodu smo krenili s Pohorja na Mozirske planine. Pridružili smo se zasavskemu bataljonu, v katerem je bilo sedemindvajset borcev.

Dvanajstega maja je bil na Pungartu pod Veliko Kopo ustanovljen 2. pohorski bataljon. Franc Komelj — Franta je postal komandant, komisar pa Janko Vincenc — Harkov. Postali smo močna udarna enota. Kmalu smo postali strah in trepet sovražnikov. Nikoli niso vedeli, kje in kdaj bomo udarili. Med pohorskim ljudstvom smo imeli velik ugled.

Partizan izpod Rogle

Besede Franca Žigarta so kot utrinki iz minulih, a ne pozabljenih dni naše preteklosti.

☆

»Spominjam se, da smo pripravljali prehrabeno akcijo v Šmartnem na Pohorju. Padel sem v zasedo in bil ranjen v desno roko. Prav tistega dne, 6. avgusta 1943, so gestapovci odpeljali mojega očima Antona Sajtla v zloglasni Dachau. Takrat še nismo vedeli, kaj se dogaja v domači hiši. Naslednjega dne sem se z obvezano roko podal proti domu. Iz gozda nad domačijo sem lahko samo nemočno opazoval, kako so gestapovci gnali mojo mater ter vnuka Viktorja in Marijo. Izropali so hišo ter iz hleva odpeljali dvanajst glav živine. Nato so domačijo zažgali. Po štirih mesecih sta mamu uspela rešiti iz zaporov starejša hči, ki je bila poročena v Avstriji, in njen mož.

☆

»Med vojno sem bil tudi obveščevalec in pogosto sem se znašel v zelo nevarnih okoliščinah. Tako me je novembra 1943 pot vodila v Josipdol. Komaj sem vstopil v neko hišo, že so jo Nemci obkolili. Pozvali so me, naj se predam. Nisem jih poslušal. Čakal sem na ugodni trenutek, da bi pobegnili. Po stopnicah je prišel nemški oficir. Ustrelil sem vanj iz zahtevne puške mimo prestrašenih sovražnikov na plano. Kmalu sem bil v zavetju gozda, varen pred svinčenkami, ki so se vsule za menoj.

Približno tri mesece kasneje je Franc postal vodil minerske čete: Minirali so železniško progo pri Fali. »Še danes ne morem verjeti, kakšno srečo sem imel tedaj,« se spominja. »Nemci so me grabili celo za roke in ramena, a sem jim pri belem dnevu ušel. Moj soborec Marko, doma iz okolice Črne na Koroškem, žal ni imel takšne sreče. Ujeli so ga in pozneje v Mariboru ustrelili kot talca.

V vojni je le malo radostnih trenutkov. Takšni, ki bi se jih človek celo življenje z veseljem spominjal, pa so sploh redki. Vendar Francu še danes ponosno zažari obraz, ko pove, da ga je 22. februarja 1944 Franc Rozman določil za komisarja posebne čete, ki je imela nalogo sprejemati zavezniški vojni material. »Četa je imela trinajst borcev,« se spominja Franc. »Pomagal nam je tudi neki angleški oficir, s katerim smo se sporazumevali v nemščini, ker nihče izmed nas ni znal angleško. Na signalni točki smo uređili nekaj zemljank in bunkerjev za shrambo materiala. Vsak dan smo kurili kresove ter nestrno pričakovali prihod letala.

V mesecu maju so letala prvič odvrkla. V juniju so zopet priletela. Nemci so kmalu opazili to zavezniško dejavnost ter začeli pripravljati hajko. Zidanškova in Bračičeva brigada sta bili na to opozorjeni in sta se pripravili na spopad. Srdita borba je trajala polnih osem ur. Šest partizanov je bilo ranjenih, štirje pa mrtvi. Nemci so imeli velike izgube. Kmet, ki je opazoval boje, je povedal, da je bilo štiriinšestdeset sovražnikovih vojakov mrt-

Franco Žigart iz Radelj ob Dravi

vih. Pokopali so jih na Pohorju, le oficirje so prepeljali v dolino.

Kljub vsemu pa Nemci niso mogli preprečiti zavezniške pomoči partizanom. »Še dvakrat so priletela angleška letala. Enkrat smo jih pričakali nad Rušami,« pripoveduje Franc. »Iz padala je izskočil neki angleški major. Da bi ga lahko našli med vejevjem smrek, je klical: »Tito, Tito, partizani!« Hitro smo ga rešili. Odšel je v štab 14. divizije. Od tedaj ga nisem več videl. Preveč sem imel dela, da bi lahko mislil na stvari, ki so bile že za nami.

Zadnje pošiljke materiala smo prejeli na Tolstem vrhu nad Mislinjem. Takrat že kar podnevi. Nemci si niso več upali na Pohorje, saj so vedeli, da je to »oaza« svobodnega partizanskega ozemlja, kamor ni dobro nositi glave napredaj.

Maja 1945 je prišla težko pričakovana svoboda. A za Franca Žigarta vojna ni bila končana. Sodeloval je pri vzpostavljanju ljudske oblasti in graditvi novega socialističnega reda.

Sedaj je upokojen, sicer pa rezervni kapetan JLA. Ko smo se od njega poslavljali, nam je zaupal: »Spomin na padle borce je v meni še vedno boleč. A brez žrtev ni svobode in tega se mora zavdati zlasti mladi rod, ki prihaja za nami.

FRANJO HOVNİK

France Šušteršič: POTOP

Odlomek iz romana »Trg lakote«, ki je dobil eno izmed letošnjih Kajuhovih nagrad. V njem so opisane razmere in življenje v koncentracijskem taborišču na otoku Rabu.

»Povejte jim,« je rekla tista, ki je bila spregovorila prva, »da tu ni mogoče vzdržati z otroki. Naj nas pošljejo kam drugam!«

Komandant je poslušal z rokami na hrbtu in odgovoril s svojim običajnim škodoželjnim nasmehom:

»Dokler bodo vaši možje in bratje ubijali italijanske vojake, ne pojdete nikamor od tod. Vial!«

Mater z otroki so se v spremstvu vajakov počasi pomikale nazaj v taborišče. Pri vходу so jih preštevili in se drli nad njimi, kot bi se hoteli prikupiti neusmiljenemu poveljniku. Ta je medtem stopil s svojim pomočnikom malo vstran od drugih častnikov. Stotnik je stal pred njim mirno kakor novak.

»Že večkrat sem vam rekel, da preveč popuščate, stotnik,« je z rahlo hripavim glasom spregovoril Cuiuli. »Svoje zvestobe fašističnim načelom in zahtevam do premaganih ljudstev ne znate dokazati z dejanji. Zakaj ste dovolili tej sodrgi eksodus iz potopa, s katerim se je nebo pridružilo naši kaznovalni pravici? In dalje: doslej mi niste izbežali iz te mišnice v dolini še nobenega pravega partizana. Še ti-stemu v zeleni srajci, ki smo ga dobili v pest bolj po naključju kot zavoljo vaše izsledniške akcije, bi bili radi prizanesli. Potem ste rekli, da ste jih nekaj odkrili: a kje so?«

Stotnik se je ugriznil v ustnico. V navalu jeze je bil nekega dne izbral izmed izmognjenih jetnikov v moškem taborišču kar na slepo srečo tri mlade fante iz Bele krajine, jih ihtavo zasliševal in jih silil z grožnjami, naj priznajo, da so partizani, ki so nekje v Beli krajini streljali nanj in njegovo spremstvo. V taboriščni sektorski pisarni je dal poiskati njih po-

pisne pole in napisal čez vsako izmed njih z rdečim svinčnikom »COMUNISTA«. Ko ga je jeza minila, je na to nekako pozabil, potem ga je nekoč spet nekaj razjarilo, pa je letel h kopicam tistih pol, ki so bile zdaj v pisarni na poveljstvu, in začel mrzlično brskati po njih. Pol ure

je brskal in pridružen preklinjal; navzoča pisarja, mobilizirana študenta iz okolice Bologne, sta ga debelo gledala. Zaman je iskal, zaznamovanih popisnih pol ni bilo. Te polomije si ni upal nikomur priznati, čeprav je imel na sumu tako sektorske

pisarje, internirance — zlasti inženirja Koviča in študenta Janka — kakor tista dva študenta iz Bologne...

»Potrudil se bom, gospod polkovnik!« Cuiuli se je porogljivo nasmešnil in brez besede zajahal svojega belca

Popoldne je stal ob ograji iz bodoče žice internirani duhovnik in spremljal s pogledom sprevod, ki se je pomikal po kamnitni poti mimo taborišča. Kdaj pa kdaj je uprl oči v nebo in zamrmral: »Naj počiva v miru... v miru...« Tisti sprevod je bil namreč pogreb. Nekaj časa je štel rakve, nato se mu je pogled zameglil, ker ga je spreletavala zana. Velika rakev, majhna rakev... pa spet velika in dve majhni... in še in še... brez cvetja, sveč in kadila... Nosači se upogibajo pod bremenom, toliko da kateri ne klecne in pada... Po kosilu je videl, kako so jih vojaki lovili in ujeli le take, ki so bili prešibki, da bi bežali...

Bil je sam s svojo molitvijo, ki pa ni bila preveč sveta, saj sta jo vztrajno prekinjala čisto navadna človeška jeza in vprašanje, ali je bog res pravičen. Nekaj internirancev ga je opazovalo od daleč, eni s sočutjem, drugi s posmehom. Niso se izogibali njega, temveč kraja, kjer je stal. Tam je neznosno zaudarjalo, ker se je bilo med poplavo taboriščno stranišče ob ograji razlilo čez breg in so iztrebki onesnažili vso bližnjo okolico. Ko se je vračal med šotore, je naletel na študenta Janka ter inženirja Koviča iz Pegata, ki so hodili gor in dol ob zasvinčanjem odtočnem jarku in živahno razpravljali. Janko je pokazal nanj, potem so vsi prisluhnili njegovim besedam, ki so donele kakor psalm:

Oj Slovenci, kaj smo dočakali, na otok Rab so nas prignali! Petnajst tisoč otrok, mož in žena dosti užilo bo gorja...

Počasi je odtaval med labirint bornih prebivališč, ki so jih bili interniranci čez dan obzidali z nekaj peden visokimi blatnimi nasipi, zlasti tiste na najnižjem svetu. Vsi trije so gledali za njim in v ušesih so jim turobno odzvanjali njegovi stih.

»...dosti užilo bo gorja...« je ponavljal za njim Janko.

»A še huje nam bo, če si ne bomo sami pomagali,« je dejal Kovič. »Že jutri moramo začeti urejati ta jarek. Poglobiti ga je treba in obložiti s kamenjem.«

»A kje naj dobimo merilne naprave? Najprej bo treba vse izmeriti, na oko se ne bi splačalo kopati... In kje bomo dobili kamenje?« je bil v skrbeh Pegat.

Kovič se je zamislil.

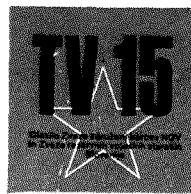
»Morda bi se obrnili na vodstvo italijanske tvrdke, ki postavlja barake za delavce. Tam ima baje glavno besedo neki stotnik, ki ni slab človek.«

»Ne vem,« se je oglasil Janko. »Ondam sem ga videl v družbi tistega Nagliča, ki je bil baje partizan. Govorila sta nemški. Kazno je, da je stotnik razgledan možak, vendar nosi fašistični znak.«

»Ne sodi človeka po zunanjih znakih! Kisinger ne nosi nobenega znaka in trdi celo, da je antifašist, v resnici pa je navaden lopov.«

Večer je bil spet tak kot vsi večeri pred poplavo. Na nebu so sijale zvezde, straže so se menjavale in zateglo klicale druga drugo, na hribčku ob poti pa je svetil žaromet in zlobno tipal po marogastih šotirih.

KONEC

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik SILVO TERSEK

Novinarji: NEVA MUŽIČ, ANDREJ SKALERIČ, MILENA STRAJNAR, ALENKA VIPOTNIK, POLDE VRBOVSEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelki »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 130 dinarjev — posamezna številka v kolportaži 2 dinarja

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišej CGP Delo, Ljubljana, Titova 35